

FORTIÀ SOLÀ, PVRE.

EL TEMPLE DE MOYÀ I SANTA MARÍA DE MISERICORDIA

1918

IMPREMTA DE GERONI PORTAVELLA
C. Gelada, 35 i 37
VICH

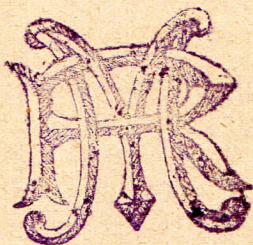
18/12/09

EL TEMPLE PARROQUIAL DE MOYÁ
I SA TITOLAR I PATRONA
SANTA MARÍA DE MISERICORDIA

FORTIÀ SOLÀ, PVRE.

EL TEMPLE PARROQUIAL
DE MOYÀ I SA TITOLAR I
PATRONA SANTA MARÍA
= DE MISERICORDIA =

VICH
IMPRESA DE GERONI PORTAVELLA
C. Gelada, 35 y 37
1918

CENSURA ECLESIASTICA

NIHIL OBSTAT
JOSEPHUS SELLAS. PTER.

Vici, 24 Martii 1917.

IMPRIMATUR

FRANCISCUS, EPISCOPUS VICENSIS.

Suae Dominationis Illmae decreto.

R. CASADEVALL, PRO-SCRIBUS.

CAPÍTOL PRIMER

EL TEMPLE PRIMITIU

Introducció.—Dedicació.—Disposició del temple.

Altres notes.—Altars.—Enterraments.

Introducció.—Per vos, devot lector, qui feu la mercé de pendre en vostres mans aquest llibret, sia la primera paraula. I no per a dir-vos que aquí trobaréu l'història documentada completa del interessant i notable temple parroquial de Moyá i de la seva hermosa i devota titular, anomenada primitivament Santa Maria, i mes tart especialitzada amb l'advocació de *Misericòrdia*; aixó per una banda exigeix una preparació més ferma que la de qué disposem, i per altra qui sab, bon Deu, aont han anat a conferir certs documents, únics qui podrien posar clarícies en molts punts fins are obscurs. Veritat es, no obstant, que el camí ja no es ben explorat, per haver-lo esbroçat abans l'il·lustrat moyanés, mossén Isidre Dalmau, pvre., donant a l'estampa en 1866 una *Breu Memoria* de l'Església i del Camaril, i en 1877 altre llibret dedicat casi totalment a la reverenda Comunitat; sort ne tindrem d'estes i d'altres publicacions més recientes per a descobrir el rastre de qualques monuments històrics que, acomodant-nos al temps, probarem d'expressar tot lo possible. Així no duptem que heu de veure açí quelcom que no us ha de desplaure, i fins confiem que la lectura d'aquestes planes ventarà un xic el caliu mai moridor del vostre afecte a la Mare de Deu per centuries venerada en aquest lloc sant i tot rosat de les seves celestials benediccions.

N'es tant de suggestiva l'història, i el cor s'aferra als monuments de l'antigor amb un afecte tal, que poeticament s'apar a l'eura amorosa que s'arrapa a les runes venerandes

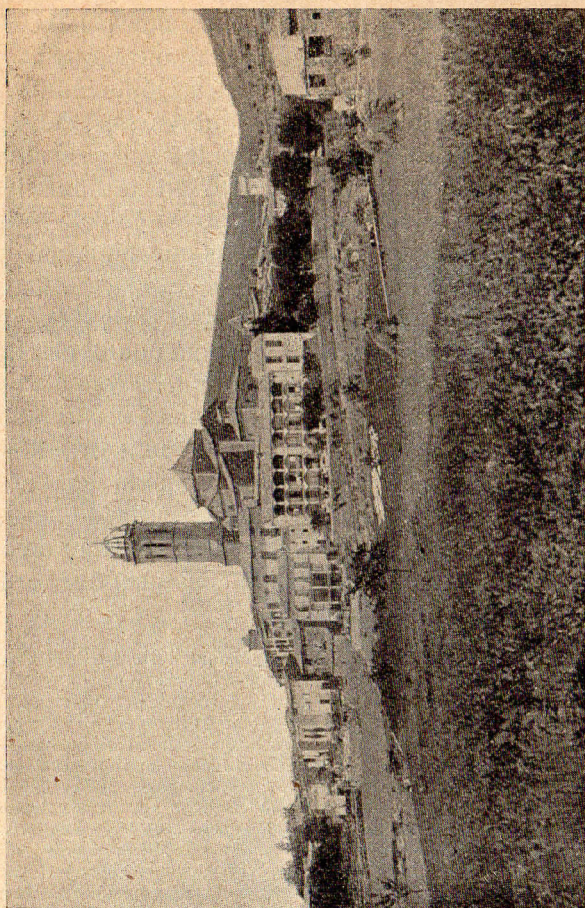
de temples i castells. I Moyá, la població dels temps de la reconstitució nacional del país, lligada amb la civilització romana, de la qual aprofità la via anomenada *Strata Francisca* (1); el *castrum* murat dels sigles migevals, agrupat meteix que una pinya, i assegut no lluny del castell de Clará, i com éll curull de recorts històrics; la cap i mare de la comarca, féu notable dels Cabreres i dels Planelles (2), i aontenen palau senyorial els Comtes de Barcelona (3), figurant ja en el sigle XIII com a cap de Sotsveguería, i més tart, al pendre increment els paraires i teixidors, centre industrial conegut en tot el Principat; la vila reial condecorada pels sobirans amb abundor de títols honrosos, entre ells el de Carrer de Barcelona, mare d'homes il·lustres en els camps religiós, militar, polític i social, pátria d'artistes, de sabis i de sants, Moyá no n'es pas mancada d'història; i a fé que cada una de ses gloriuses págines fa bon honor a la general de la Pátria.

Peró el matiç característic de Moyá es el religiós; la fé sencera i sens eufemismes, i la pietat sólida, alletada en la devoció a la Mare de Deu, constitueixen induptablement el més preuat patrimoni d'aquesta per tots conceptes notable població. El grandió temple parroquial, objecte del present treball, voltat d'una munió d'iglesies i capelles, totes devotes i concorregudes, n'es la mellor proba. Per aixó volem declarar aquí el gust amb que hem acceptada la tasca d'escriure aquests fulls, amb la qual, al temps que corresponderém a la vella amistat del sacerdot camarer de la Verge Maria, mossén Just Morató, pvre. deixarem volar el pensament per una porció de notes d'arxiu i altres documents qui basten per deixar ben sentat el tremp cristià i marià d'un poble. Sols sentim dolença en aquests moments de no dur en les venes sang moyanesa; ella imprimiria a nostres paraules un entusiasme que forsosament s'hi trobarà a faltar, sens que el supleixi degudament l'afecte que per les glories moyaneses sentim desde que providencialment hem residit en la Vila en compliment del sagrat ministeri sacerdotal.

(1) F. Vilarrubia; Llibre de notes històriques de Moyá.

(2) Bertràn; *Historia de Moyá*; Butlletí del Sindicat Agrícol de Moyá.

(3) Bertràn; *Historia de Moyá*; Butlletí citat.

(Vilanova)

VISTA DE LA POBLACIÓ

Dedicació.—Emplaçat en el mateix lloc que ocupa el temple actual hi havia un altre temple més vell, de dimensions més reduïdes. Bastit lo més tart a les primeries de la desena centuria, i modificat segons les necessitats i gustos dels temps, havia d'oferir un conjunt complexe, aon podria estudiar-se tot el procés dels sistemes constructius. Avui no resta d'aquesta obra més rastre que un petit pany del mur lateral dret, aprofitat en la construcció nova, el qual es mostra ben ovirador no lluny del àngul reconer del campanar. La disposició dels carreus, no molt grans, quadrejats i amb junts poc estudiats, i el típic ressalt o faixa inferior permeten fer datar aquesta construcció, si nó dels primitius temps del temple, de les modificacions que degueren fer-s'hi no molt posteriorment.

Peró si els murs han desaparegut casi en la totalitat, han estat quelcom més sortosos els documents qui a ells fan referencia. No es pas que tinguem de bon troç tots els que desitjaríem; més, entre els contats, plau-nos retraure l'acta de Dedicació, interessantíssima baix molts punts de vista, i que per lo mateix mereix esser continuada aquí al peu de la lletra. Végi-la el lector, copiada d'una transcripció que s'en feu en el sígle XIII, guardada curosament en l'Arxiu Parroquial, i que'ns prenem la llibertat de traduir en quan ho permet el llatí poc cuidat d'aquells temps (1).

(1) «Anno ab incarnati verbo qui in principio apud patrem deus semper existit 939° illustrante spiritu sancto preclarus Dominus Comes Suniarius et marchioni inclitus summa cum reverencia divino cultui exercente per limitem rectam ad semitam vi applicat justiciam. Vere namque salubris religio existit ut in dei amore quisquis compunctus animus boni operis augmentum perficere sit conatus. Ideo volumus ut non sit incognitum set a quibusdam patefactum qualiter princeps Comes vel ejus nobilissimus filius Dominus Ermengaudus Ausonensis Comes unaninem divina tractantes misteria ad presenciam Domini Georgii ausonensis Ecclesie presuli pervenerunt poscentes humiliter ejus clemenciam ut in predicto Comitatu ab eorum deprecationem dedicasset Ecclesiam Sancta Maria nomine qui est sita in pago modeliano. Pontifex egregius ad eorum petitionem clementer accomodavit aurem. Ex eadem basilica libuit facere consecratam ecclesiam: partibus dignis consortem sibi expetivit Dominum Guillaranem barchinonensis ecclesie dignissimum pontificem ut ad dedicationem ejusdem basilice venire non dedignasset, sed tantum pro suma reverencia jubamina ei ferre procurasset Venerandus Pontifex arcessitus ad diem dedicationis occurrit. Sub rogacionem per nominatum presulem vel supra taxatos Comites Ecclesiam in honorem dei et Sancta Maria genitricis consecravit. Incliti Comites celesti dono largitate fulciti compertientes non licere vacuam dedicare Ecclesiam set dotatam ex rebus propriis consecrationis ditatam. Ideo ex acquisitis facultatibus in dedicationis diem ad sanctum altare aliquid ex eorum proprietatem offerre decreverunt sicuti et faciunt. Donamus namque vel offerendo tradimus ad diem dedicationis prelibatam Ecclesiam Nos pariter Su-

« En l'any DCCCCXXXIX de l'Encarnació del Verb, Deu etern igualment que el Pare, el magnífic senyor Sunyer, comte i marquès, mogut per inspiració divina, volgué amb gran reverència donar just compliment al culte del Senyor. I per a que l'impuls donat per amor de Deu a una obra bona es lloable i meritori, no volem que passi desapercebut, ans al revés, que tot-hom estigui enterat de com el citat príncep, junt amb el seu noble fill, senyor Armengol, comte d'Ausona, acudiren al senyor Jordi, prelat de la Sèu Ausetana, i li pregaren humilment se dignés fer la dedicació de l'iglesia de Santa Maria, bastida en el lloc de Moyá, del mentat comtat d'Ausona. L'il lustre Prelat accedí a tant devota petició, plavent-li consagrar aquella basílica. Per lo qual suplicà a son germà en el ministeri, senyor Guillerán, digníssim bisbe de Barcelona, tingués a be acompanyar-lo en la solemnitat de la Dedicació. I aquest acceptà el convit del sobre dit Prelat i dels relatats Comtes, assistint a la litúrgica cerimonia, i consagrant el temple en honor de Deu i de sa Mare Santa Maria. Els il·lustres Comtes sobre dits, plens de generositat devant la devota solemnitat, es feren compte que no convenia dedicar una iglesia indotada, sinó que al revés, devien enriquir-la amb llurs propis bens; i així meteix ho resolgueren i cumpliren, oferint en l'altar sant el meteix día de la Dedicació algunes de llurs finques. — Així nosaltres conjunctament, Sunyer i Armengol, per la gràcia

niarius et Ermengaudus gracia dei Comites propter amorem dei et remedium animarum nostrarum in eodem termino in locum que dicitur pratum de adaniare parillata una de terra et amplius. Est vicina de parte orientis in terra Donnone vel eldegarda; et de meridie in terra Donnone vel heredes suos. De occiduo in terra eldegarda. De circi in terra Donnone vel eldegarda sive heredes illorum, et in ejus termino donamus vineam qui est ad ipsam rovoriam, affrontat de oriente in vinea addanagilde. De meridie jungit in terra recosindo. De occiduo inlaterat in vinea eldemare. De circi similiter. Et in alio loco donamus ibidem vinea que est ad speluncam Guandalmare. De orientis adherit se in roca. De meridie in vinea ricario vel adovardo. De occiduo in terra herma. De circi in terra Salomonem vel de gontario. Insuper autem concedo ego Suniarius atque inconvulsibiliter perheniter ad proprium predictam Ecclesiam manere vel propriis ministris ibidem deo servientibus habere jubeo terras quas pater meus Guifredi quondam Comes ibidem donando tradidit. Sunt vicinas de orientis in torrente qui ducit aquam. De meridie in rio de avellanes. De occiduo in terra de me Suniario, sive in ipsa fonte. De circi vero affrontat in strata publica. Et ego Sanciulus dono ibidem ad diem dedicacionis Casuliam unam, stolam unam, manipulum unum, alba unam, calicem argenteum unum cum patena, missalem unum, leccionarium unum antiphonarium unum, actus apostolorum unum, quadragenario unum. Hec omnia offerimus ad ejus diem dedicacionis deo vel memorata Ecclesia seu predictos presules sive ad ejus ministros,

de Deu comtes, per amor de Deu i per remei de nostres ànimes fem donació i oferta al mentat temple en el jorn de la Dedicació d'un tròç de terra de més d'una junta, sita en el seu meteix terme, en el lloc conegut per Prat d'Aldemar, la qual afronta per llevant amb terra de Donno i d'Ildegarda, per mig-jorn amb terra del citat Donno o de sos hereus, per ponent amb terra d'Ildegarda, i per tramontana també amb terra de Donno i d'Ildegarda o de llurs hereus. Ademés li donem una altra vinya del meteix terme, en la *Rovoria*, la qual per llevant llinda amb la vinya d'Addanagild, per mig-día es unida amb terra de Recosind, i per ponent i nort fa costat amb la vinya d'Aldemar. Com també li oferim una altra vinya sita en el meteix terme, però en lloc distint, en l'espluga de Guandalmar, llindanta per orient amb la roca, per mig-día amb la vinya de Riquer i d'Adovart, per ponent amb un erm, i per tramontana amb terres de Salomó i de Gonter. — I en particular jo, Sunyer, cedesc a la dita Iglesia i als sacerdots qui en ella serveixen al Senyor, volent que no se'n desprenguin mai, les terres del meteix terme, donades ja per mon pare, Guifre, comte, difunt. Les tals terminen per llevant amb el torrent qui corre, per mig-día amb el riu de les Avellanes, per ponent amb un honor meu i amb la font, i per cerç amb el camí públic. — Jo, Sanciòl, dono a dit temple, en ocasió de la Dedicació, una casulla, una estola, un maniple, una alba, un calzer d'argent amb sa patena, un missal, un lliçonari, un antifonari, un lli-

ut secundum sancionem patrum vel instituta canonum quolibet modo voluerint obtineri dispensari in earum maneat potestati. Et ego Georgius ea videlicet ratione jubeo ad predictum pontificem consecrari hanc ecclesiam in honore Sancta Maria fundatam. Et ibidem addo parochiam modelianò cum Ecclesias in ejus terminos sitas vocitatas Sancti Felicis et Sancti Petri et Sancti Columba et Sancti Andree vel Sancti Ledugarii et Ecclesiam in castrum Marphani cum villis vel villariunculis, decimis et primiciis atque oblacionibus illarum quantum rectius ibidem videtur pertinere ut per singulos annos sacerdotes vel ministri Ecclesie more canónico bis in anno concilia celebrare indesinenter expediant sive ad crismale misterium secundum decreta sanctorum patrum occurrere non diferant, redditos canónice consuetos adimplere non omittant. Et si Episcopus confirmationem vel aliam utilitatem per parochiam exercere voluerit obedienciam in omnibus tam iste presens levita Sanciòl qui hodie retinet Ecclesiam quam successores ejus paratissime procurent. Qui vero, quod non obtinamus hanc dotem irrationabiliter tentare voluerit, hoc quod repetit non valeat vindicare, sed vinculado bannum regis componat auri libras X. Et si ausu temerario facultates Ecclesie pervaserit in aliquo, restituat quadruplum. Acta sunt hec indiccione XII anno IIII regnante Ludovico Rege die decimo calendarium Septembrium.

bre dels Fets dels Apostols i un quadragenari. — Tot lo qual ho oferim a Deu i a la sobre dita iglesia en aquest venturós día, i als rectors o ministres de la meteixa, a fi de que ho posseeixin i en disfrutin a llurs lliures voluntats, tal com ho permeten la doctrina dels Sants Pares i els decrets dels Concilis. — I jo, Jordi, vull que aquest temple, bastit en honor de Santa Maria, sia consagrat pel ja dit Prelat, i li dono la parroquia de Moyá, juntament amb les iglesies veïnes de Sant Feliu, Sant Pere, Santa Coloma, Sant Andreu, Sant Llogari i la del castell de Marfà, amb les viles i villarets, delmes i primícies i ofertes de les meteixes, tal com de raó els pertoquen, a fi de qué els sacerdots de dita iglesia dues voltes al any celebrin sínodo segons les pràctiques canòniques, assisteixin al sagrament del crisma conforme a les decisions dels Sants Pares, i satisfassin els rēdits prescrits pels Cánons. I sempre que el senyor Bisbe vulgui confirmar o desitgi practicar altre acte d'utilitat en esta parroquia, hagi de mostrar-se-li sumís en tot no tan l'actual levita, Sanciol, qui al present regeix el temple, com els seus successors en el càrrec. — I si algú, cosa que no creiem, volgués impugnar la present carta dotal, li sia totalment impedit, i hagi de pagar X lliures de ban reial. I al qui temerariament s'immiscueixi en els drets de l'iglesia, se l'obligui a restituir quadruplicat. — Fetes aquestes coses en la Indicció XII, any IV del regnat de Lluís, día X de les calendes de Setembre. — Ramón, sacerdot, qui he feta aquesta transcripció en els día i any citats. — Sig†ne de Guillem de Soler, prevere, testimoni. — Sig†ne de A. de Palauroquer, prevere, testimoni. — Arnau... sacerdot i notari jurat... i rector, qui he fet traure aquesta copia fiel als X dels idus de Maig del any del Senyor MCCLXXXVIII. †»

La peça anterior, escrita en un temps en qué els documents son molt clars, es d'un preu inestimable, i ja haurém

Raymundus Sacerdos qui hoc translatum scripsit die et anno quo supra.

Sig†num Guilielmi de Solerio pbri. qui hoc firmo pro teste. — Sig†num A. de Palacio roqueirio pbri. qui hoc firmo pro teste.

Arnaldus de... Sacerdos et notarius juratus... et rector ejusdem qui hoc translatum fideliter fecit translatare decimo idus Maji anno Domini.

M.º CC.º LXXX octavo †

Copia del original custodiada en l'Arxiu Parroquial de Moyá.

de retràure-la més d'una volta en el discurs d'aquest treball. De moment devem fer constar que es la primera notícia del temple primitiu, el qual aduc s'ha consagrat en 939, existeix ja alguns anys abans; puig el comte Guifre, pare de Sunyer, citat com difunt, i a qui les cròniques suposen fora del regne dels vius en 902 (1), li havia fet ja donació d'unes terres.

De la solemnitat de la Consagració, celebrada el dia 23 d'Agost, no'n dirém res; l'acta no s'entreen en detallar-la, com ho fan altres (2), aon se descriuen minuciosament les funcions del prelat, aspergint amb l'hisop primer l'altar de pedra i després els murs interiors i forans del edifici, i alternant la celebració del sant Sacrifici amb les cerimonies de dipositar reliquies de sants en la cavitat de l'ara, de grabar amb un estil de ferre en les parets certs caracters orientals, fent-hi després creus amb el sant Crisma, etc. No obstant la sola presencia dels dos nobles personatges, Sunyer i Armengol, comtes respectivament de Barcelona i de Ausona, i la dels dos senyors Bisbes d'aquestes dues poblacions, diu que la allavors reduïda vila de Moyá hagué de vestir-se de festa, celebrant amb un entusiasme insòlit la solemnitat religiosa, que difícilment ha tingut pariona en les moltes i sumptuoses que ha contemplat en els sigles posteriors.

Disposició del temple.—Fent notar el fragment de mur del temple primitiu, creiem haver senyalat suficientment l'emplaçament d'aquest, o s'ha, que s'aixecava en el meteix lloc que l'actual. I aquí afegirém en corroboració que dit temple llindava amb el Palau i amb un dels portals de la muralla anomenat d'en Riquer, Palau qui ha donat nom al actual carrer adjunt al cloquer, i portal qui sens el menor dubte pot situar-se en l'espai ocupat al present pel Camaril (3).

Mes, ¿quina forma tenia aquest edifici? No es tracta pas d'una capella vulgar, d'escasses dimensions, com son en general els monuments religiosos del seu temps. La

(1) Aulestia; *Historia de Catalunya*; t. I, pl. 157.

(2) Villanueva; *Viaje Literario*: t. VII. pl. 275. Acta de Consagració de Sant Pere Martir de Manresa.

(3) Bertrán; *Historia de Moyá*; Butlletí citat.

carta de Consagració té una paraula lluminosa en aquest punt, al anomenar al temple *basílica*. El temple basilical, d'origen romà, es una construcció ben regular, generalment de tres o cinc naus que solen terminar en altre nau transversal, anomenada *transepte*, en la qual hi han les conques dels altars, o sien els ábsis. De modo que amb aquest sol dato l'importancia del temple moyanés devé ben manifesta.

No podem precisar el nombre de naus que dit temple tindria; mes no devia baixar de tres. I per a aixó ens fixem en els altars. El document més antic qui fa referencia a altars es un manual de testaments de finals del segle XIII (1), en el qual surten diferents voltes els altars de Santa Maria, Sant Joan, Sant Miquel i Sant Martí, i en un testament del any 1293 fins es disposa que el cadavre sia acompanyat a la sepultura per les creus de Sant Joan, de Sant Miquel i de Sant Martí (2), creus que han de correspondre als altars citats. El lloc dels altars es indefectiblement el transepte o creuer, ocupant quiscún el corresponent ábsis, i estàn posats de rengle en el mur de la testera, a no-ser que tinguin també ábsis els extrems del creuer. La circumstancia, doncs, de trobar en aquesta época tres altars, a mes del major o de Santa Maria, ens autoritza per dir que l'iglesia no devia constar d'una sola nau amb creuer; puig així sobriria un altar; sinó de tres naus; corresponent al ábsis principal cap-saler de la nau central l'altar major, al capsal de les dues naus laterals els de Sant Joan i de Sant Miquel, i ocupant l'altar de Sant Martí un dels extrems del transepte. L'extrem sobrant degué omplir-se prompte amb un quint altar, com aviat dirém. Així aquest nombre ben considerable d'altars, distribuïts en la forma expressada, que es la ajustada a les prescripcions litúrgiques de l'epoca, ve a confirmar l'importancia que ja en la carta de Dedicació es dona a l'iglesia, posant-la, com s'es dit, entre les basíliques.

Per lo que mira a la orientació, pot assegurar-se que l'edifici actual no ha fet mes que imitar el vell, tenint l'altar en la part de llevant; puix es llei constant en els sigles romànics lo de qué els fiels preguin de cara a orient; i així

(1) Arxiu Parroquial; manual de testaments, any 1298.

(2) Manual citat, testament de G. de Strada.

meteix ho fan els sacerdots, els quals han anat deixant la pràctica oriental de celebrar els actes litúrgics de cara al poble.

Altres notes.—I veus aquí lo poc mes que entre vells documents hem trobat referent al edifici. Ho apuntem amb tot cuidado, perque les joies velles son com l'or; fins les més petites engrunes ne son bones.

Lo primer es una restauració notable que degué fer-s'hi al finalitzar el segle XIII. Als 13 de Gener del any 1299 apareix reunida l'Universitat de la Vila i terme en nombre de mes de setanta pro-homs, i per unanimitat elegeix quatre procuradors o síndics, qui son Prat, Morató, Santís i Horts, a fi de qué duguin a cap les obres del temple ja de temps ha proposades, les quals consisteixen en derruir i fer nous alguns arcs, i en construir el chor i un altar en honor de Sant Llorenç, i tal volta una escala de pedra (1). El chor de qué aquí es fa mérit deu esser una construcció elevada, en substitució del chor absidial o espai de darrera l'altar major ocupat fins are pels sacerdots cantors, i d'aquí endavant pels obrers (2). L'altar de Sant Llorenç degué emplaçar-se en el lloc que més amunt hem senyalat.

Altra petita nota del any 1427 parla del portal de la fatxada que mira a la Plaça, i que deu correspondre a la cara principal o de ponent. Aquest portal, construït segurament en els temps florits del gust romànic, devia ostentar els adornos típics d'aquest istil, consistents en arcs en ressalt, columnes i toró i un timpà esculpturat, aon s'hi endoserava una imatge de la Mare de Deu; inclinant-nos a pensar així un testament del citat any, en el qual es fa un llegat d'oli «a la llántia que crema davant l'imatge de la Verge Maria posada damunt el portal qui mira a la Plaça, a la part de fora» (3).

Documents de la mateixa época ens donen compte d'un

(1) Arxiu Parroquial; manual III, fol. 32; «... variis archibus Ecclesie nostre Modeliani diruendis et reparandis, et in uno choro cum uno altari; Sti. Laurencii cum gradu lapideo per quem hodie possit ascendere et descendere per eundem gradum, ut magis congruum fuerit et idoneum in dicta Ecclesia extruendis, ut jam ordinatum est et dictum inter nos multocius.»

(2) Llibre de Visites; any 1632.

(3) Arxiu Parroquial; manual de testaments any 1422.

segón portal obert en la fatxada de tramontana (1). El tal no deu esser molt antic, ni es ideat probablement pels artistes romànics, els quals escassament fan obertures, i menos portals en aquesta cara dels temples, donant sempre preferència a les fatxades de mitg-día i ponent. Es possible que es refereixi a ell aquest llegat del any 1432, fet pel beneficiat mossén Jaume Soler: «Deixo a la Obra de l'Iglesia, i principalment per arreglar la paret de damunt el portal, la qual es descoberta, X sous» (2).

No manquen dins el temple quelques sepultures de caracter monumental, pertanyentes a les families de més significació. Sabem l'existència de dues: la dels Planelles i la dels Magadins. La primera es pròxima a la porta principal, adosada a la paret i tota de pedra. Els testaments dels qui hi han d'ésser tumulats la senyalen així: «Vull que mon cos s'ia sepultat en el temple de Santa María de Moyá, en el tumol o carner de dins el meteix» (3). L'altra fou obrada en 1375, confiant-la Bernat Magadins, acabalat negociant de Mallorca, al mestre d'obres, Simón Roig (*Rubei*), pel preu fet de 8 ll. 5 s. En la capitulació es fixa «un Carner daquella forma et així de bona e bella pedra blanca com es lo carner de Mn. Ramón de Planella, que es après la porta del portal major... E encara de plus bella pedra si a trobar se podrà. Que s'ia neta e ben bonica de la pedrera de Collsespina o des Prat ab dos graons a devant, que hagen lo jussá un palm e lo subirá un palm e mig d'alçaria. E que hage lo dit carner semblants obres que lo carner de Mn. Ramón de Planella, llevat lo devantal ques tinguia ab les parets del dit carner a cada cap, e que hi hage sis senyals (escuts) del dit Bernat de Magadins, e que hi hage semblant creu del dit carner de Mn. Planella. E que aquest carner lo dit Simón hage a posar e aparedar dins de la dita esglesia després lo portal nou en la paret. E no res menys que hage a fer una pica de la dita pedra blanca en que estia lo salpasser ab un bell palmodell en que hi hage un bon buit capaç de ficar un home encastat en la paret après lo dit portal nou

(1) Bertrán; *Historia de Moyá*; Butlletí n.º 38.

(2) Arxiu Parroquial; manual de testaments, any 1422.

(3) Manual citat.

de dita iglesia. En lo qual palmodell estia la dita pica de la salpasseria...» (1).

Amb el discurs del temps, aquest temple, ideat amb tota l'eleganta disposició de les construccions romàniques, hagué de sufrir, a mes de les mentades, modificacions tan detestables com la perforació dels murs laterals, a fi d'obrir capelles, entre elles la de *Corpore Christi* en el segle XIV, la de Sant Isidre en el XVII i altres. Aital procediment acabà per posar en perill l'existència de tot el conjunt.

Demunt la capella del Sant Cos de Crist en 1638 s'hi aixecà un comunidor (2), en substitució d'altre edícol independent del edifici, i en 1650 hagué de reparar-se seriament el campanar, construcció important, i que, degut al poc cuidado, amenassava ruïna, dient-se en el decret de visita del citat any que «es gran descrédit d'una vila tan populosa y habitada per homens richs y poderosos deixar derruir lo que los passats ab tans gastos edificaren.»

Altars.—Ja hem indicat els altars drets en el temple al finir el segle XIII; i no podem posar-nos a época més reculada per manca de documents. A tots ells hi havia molta devoció, assignant-se'ls piadosos llegats en els actes d'última voluntat. Notem-ne alguns; puig per la sola antiguitat s'en fan mereixedors,

Altar de Sant Joan.—En 1298 María de Granoya posa aquesta clàusula en son testament: «Item regonec que l'altar de Sant Joan de l'iglesia de Moyá percibeix XVI diners en una casa nostra vora el Graner» (3).

Altar de Sant Miquel.—Son nombrosos e importants els llegats que se li fan. En 1293, Pere de Plans diu en sa última voluntat: «Deixo al altar de Sant Miquel tres cents sous de tern, a fi de qué l'obra de dit altar en percibeixi els rédits.» Poc més tart Dolça de Ferrer llega a son marit la casa que té en la Vila, amb obligació de dar anyalment a dit altar els rédits de cent cinquanta sous barcelonesos, qui han de esmerçar-se en fer cremar día i nit una llántia devant del Sant. I en 1299, María, viuda del citat Pere de Plans, deixa a Sant

(1) Arxiu Parroquial; manual LXXII, fol. 157.

(2) Llibre de Visites.

(3) Arxiu Parroquial; manual de testaments, any 1298.

Miquel en son altar un vuité d'ordi anyal que reb de la buiga de les Poses (1).

Altar de Sant Martí.—En la darrera disposició de Francesc Vilar apareix la següent clàusula: «Confesso deure al altar de Sant Martí de l'iglesia de Moyá cinquanta sous de tern, pels quals obligo aquella buiga que tinc sota el Curs, a fi de qué dit altar la usufruïti fins a tan que mon hereu li hagi restituit la dita cantitat» (2).

Cal afegir als mentats altars el de Sant Llorenç, el qual prompte fou dotat amb terres regadiues i altres honors (3).

¿Com son aquests altars? Si tenim en compte el procediment de les llunyanes centuries romàniques aont ens hem col·locat, hem de dir que tots ells, inclòs el major o de Santa Maria, es componen d'una ara o taula de pedra, sostinguda per un o més soports, la qual té al demunt una creu i tot lo més un diminut retaule en substitució de les pintures murals que embelleixen la conca del santuari o ábsis. Donada l'importancia d'aquest temple, servit, com ja dirém, per diferents sacerdots, no creiém exagerat suposar l'altar de la Mare de Deu cobert amb el baldaquí o cibori usat en la vella litúrgia. El retaule, qui comença per un humil graó sustentor de les urnes de reliquies, aná creixent amb el temps, acabant per tapar completament el buit del ábsis aon se xoplugava l'altar. Els artistes, gòtics sobre tot, ens han deixat en el retaule els mellors fruits de llur inspiració. I als altars de Moyá no els degueren mancar bons retaules a mida que el temps ho aná portant. Vegi's per mostra la única nota que sobre el particular hem recullit, referenta a pintar el de la Mare de Deu en 1487.

«Concordia feta entre los promens de la esglesia de la Verge Maria de Moyá de una part, e lo senyor en Pere Caseles, pintor, habitant en la vila de Blanes, de la part altra. Per lo banch que es sobra lo altar major de la Verge Maria es concordat entre dites parts que lo dit pintor ha apintar tot lo dit banch per aquesta manera que en la taula mayor del dit banch es fengut de pintar cinch campers, es

(1) Manual citat.

(2) Manual citat.

(3) Arxiu Parroquial; manual de testaments, any 1422.

asaber en lo camper den mitg la pietat e quascun camper del costat en la hu de la Verge María e en laltre de Sant Joan e en los estremes en quascun un angel ab les armes de la passió. Los listons, bossels e faixes totes dor fí aixís en aquesta taula com en totes las altrás. En las duas taulas so es mijana e sobirana en quascun camper una mija figura e daurats de mitg loch amunt e de aquí avall de carmesí. E en los restants quatre spays aprés de la Verge María sien obrats de colors. Los dos scambels be pintats e acolorats e a quascun una imatge de la Verge María. E per tot assó lo sobredit pintor ha haver e los dits promens li han adonar sis liures de moneda de Barcelona e la despesa e la mansió» (1).

Gustosos copiaríem a continuació de la capitulació anterior les d'altres retaules, que segurament degueren escriure's, però que qui sab aon jauen en cas d'existir. Amb elles lograríem refer mentalment, ja que altra cosa no es possible, els bells entaulaments decorats, dels quals ha quedat un sol fragment, ben interessant per cert, entre els quadros qui adornen el Camaril.

Peró les exigencies de la devoció aumentaren més tart el nombre d'altars de manera extraordinaria. A mig sigle XIV hi ha l'altar del Sant Cos de Crist o del Santíssim Sagrament; en el XVI trobem el de Santa Ana, al qual se fa fundació d'una llàntia que hi ha de cremar sempre (2); del 1632 data una subscripció popular per la fàbrica de la capella i altar de Sant Isidre (3); aproximadament en el meteix temps apareix també l'altar de la Verge del Roser (4), i els existents en els últims dies del vell temple parroquial responen aproximadament a les següents advocacions: Nostra Senyora, Sant Crucifix, Sant Miquel, Sant Joan, Santíssim Sagrament, Nostra Senyora del Roser, Sant Isidre, Sant Martí, Sant Llorenç i Sant Antoni, Santa Margarida i Santa Lluçia i per últim Santa Marta (5).

(1) Arxiu Parroquial; manual CLXXVII, fol. 176.

(2) Arxiu Parroquial; manual de testaments, any 1556, testament de Tecla Crespiera.

(3) Llibre de Visites.

(4) Llibre de Visites.

(5) Llibre de Visites.

Enterraments.—Senyalats alguns dels vasos sepulcrales adosats als murs interiors del edifici, resta'ns sols donar compte d'altres enfondits en el paviment. Entre ells hi han el de la reverenda Comunitat al passadiç de la porta principal i el de la casa Carner enfront la capella de Santa Ana, de la qual es fundadora, igual que la casa Planella ho es de la del Santíssim. Les demés families tenen el corresponent vas en el cementir, tocant a les parets del temple, no mancant-hi en el sigle XVI el molt important *dels estrangers* o francesos, qui abunden aquí, com en tot el Principat, fugitius de les guerres religioses de llur pais.

I posem punt al present capítol, no sens abans remarcar l'importancia, no ja religiosa i monumental, sinó fins civil d'aquest temple avui desaparegut. Puig durant moltes centuries en la seva porta, i tal volta en la galilea o pòrtic que tenen molts dels vells temples, es congrega l'Universitat, composta dels caps de casa de la Vila i terme, i junts deliberen i nomenen síndics-procuradors; tan per a relacionar-se amb la Corona com pera agenciar tota mena d'assumpes de caràcter comú. L'hora de les tals reunions es per regla general després de la Missa major del Diumenge (1); i de veres ha de constituir un espectacle edificant veure com el poble, complerts sos devers amb Deu, a l'ombra de son meteix palau es preocupa seriament en defensar i assegurar la seva posició econòmica, social i política.

(1) Bertrán; *Historia de Moyá*; Butlletí n.º 88.

CAPÍTOL SEGON

EL TEMPLE ACTUAL

Manca de notícies.—Causes que motivaren el temple nou.

De la construcció.—Descripció.—Vicissituds.

Altars.—Aditaments.—Alages.—Obrers.

Manca de notícies.—En el capítol anterior hem probat de descriure un monument religiós que no hem vist, però del qual parlen diferents documents antics. La tasca que ens imposen aquí es totalment distinta; volem parlar del temple actual, sobre la construcció del qual es relativament poc lo que podem apuntar.

Efectivament. Aquesta obra arquitectònica que, aduc bastida a finals del segle XVII i principis del següent, i per lo meteix ajustada al gust allavors dominant, o sia el renaiement dels elements clàssics, impressiona vivament i admira per la seva grandiositat unida a una perfecta justesa de proporcions i a una sobrietat realment elegante, parla d'un poble poderós en el sentit económic, i qui al meteix temps es mou per una fé a tota proba, per la fé obradora de miracles; puig ningú ha de negar el miracle d'una construcció tan sumptuosa i esbelta en una població que escassament arriba a omplir-la. I per a llegir aitals entussiasmes hem trucat a les portes del Arxiu Parroquial, del de la Comunitat i fins del Municipal (1); mes tot aquest treball no ha donat mes resultat que unes quantes notícies solteres i esgarriadices, que disten molt de donar la nota justa. En l'Arxiu de la Parroquia devía haver-hi, quan no un quadern especial, el meteix llibre de l'Obra, aon s'assentessen un per un els acorts

(1) Tenim a la vista les notes particulars de mossén Pere Bertrán, beneficiat, docte ordenador dels arxius citats i d'altres particulars.

presos per la Comunitat i els Obrers, i la part ben importanta que hi tindria el Municipi, figurant a continuació les llistes de donatius, gastos, etc. I no hi ha dubte que la copia literal d'aquestes suscripcions populars ja en diners ja en materials o be en jornals voluntaris, que deurien constituir les principals i inagotables fonts d'ingressos, acompanyades de les fervents al·locucions del senyor Rector, Dr. Carles Solá de Sant Esteve, i demés persones de prestigi interessades en l'adelantament dels treballs, constituiria el capítol verdader del temple actual que aquí espera trobar el lector, i al mateix temps fora una ben merescuda pàgina d'honor i de gloria per la generació que sapigué dur a bon terme el monument que, després de tants anys, es pot dir que difícilment té parió en poblacions de la categoria de Moyá.

Peró la documentació s'es perduda, i al present devé inútil tota investigació sobre el particular. El saqueig i crema de qué fou víctima la Vila en l'any tristament memorable 1839 causá tals estragos en els mentats arxius, oracles de l'història escrita de la població, que els feu emmudir per sempre en lo que mira al bon temps qui vegé naixer i alçar-se esponerosament el magnífic temple parroquial; a lo qual s'ha d'afegir altre incendi del Arxiu de la Parroquia en 1720 qui acabá amb bona part de les escriptures públiques del Rector Notari (1).

Ens resta, no obstant, un recurs. Si hem de callar noms i fetxes, generositats i sacrificis, preguem al lector que fixi els ulls una altra volta en els murs del edifici desde la típica portalada fins al senyorial i artístic cloquer, i davant la sumptuositat i magnificència que en tot ell s'observa, fassi ell mateix l'elogi de l'obra, i dediqui el recort de l'admiració més entusiasta als bons patricis qui la bastiren.

Causas que motivaren el temple nou.—Llegint l'acta de Visita Canónica corresponenta al any 1646, advertim per primera volta les queixes de la població de qué l'església es petita. Realment, el temple vell, qui construït al temps de la repoblació del país, ens ha fet l'efecte d'una obra ben regular i fins, si es vol, capaç de sobres, ara devé esquifit

(1) Llibre de Visites.

per una població que ha arribat a sa major creixença. En la convocació de l'Universitat del any 1299, esmentada ja, i una de les primeres de què es té notícia, apareixen setanta dos pro-homs, alguns dels quals son individus d'una meteixa familia. I aquest es ja un dato per a calcular sobre la densitat de la població al entrar al sigle XIV, la qual devía afiturar-se a unes cinc centes ànimes. Pel cens general de Catalunya, ordenat pel monarca Pere IV en 1359, sabem que en aquesta época no hi han a Moyá mes que cinquanta focs; lo qual, si en realitat acusa una disminució de població, no ha d'estranyar a qui tingui en compte la peste general que assolá el Principat en 1348, morint en molts indrets les tres quartes parts dels moradors, i restant a tot arreu molts masos abandonats. Mes, l'establiment dels municipis, signe de una nova era social; la florida de les industries de paraires i teixidors; el conreu de la terra, i més que tot l'empenta de la má de la Providencia determina en la majoría de les ciutats i viles un tal augment de cens en els sigles XVI i XVII, que fa que hagin de considerar-se aquests temps com els de llur major esplendor. I Moyá respón admirablement al moviment general, oscilant la seva població entre tres i quatre mil veïns, segons es desprén d'un llibre de naixements de l'última de dites centuries, aon figuren uns vuitanta cinc nats anyals (1). Així no es de maravellar que el temple parroquial resulti petit.

Peró, si aquesta no sobrés, hi hauríen encare altres raons ben imperioses que reclamaríen una nova iglesia. Ja hem indicat que amb el temps la devoció dels fiels buscá expansió en la construcció de noves capelles i altars; lo quál no sols alterà i segurament enlletgí la disposició general del edifici, sinó que obligà a practicar obertures en els murs, ressentint-se'n tot el conjunt, afeixugat amb l'enorme volta pétria del art romànic. De modo que el meteix edifici, no respectat degudament, demanava substitució.

I a l'altra part dels desfiguraments i varietats d'istil hi ha el gust nou, el renaixement qui tot ho ha invadit. En presència dels edificis clàssics, les més inspirades construccions

(1) Arxiu Parroquial.

romàniques i ogivals, curullades de místics simbolismes, son motejades de barbres; i sobre tot els temples traçats segons lo que en podríem dir aire monacal resulten baixos, foscos i plens d'inconvenients. Som al temps de les grans iglesies en els pobles i vilatges; les humils ermites es transformen en rumboses capelles, i cada parroquia pensa en bastir-se un temple esbelt i amarat de llum. I aquesta emulació dels pobles arriba a fer-los rivalitzar mutuament, logrant que cada un tingui a sa més llegendària gloria el temple magnífic i el ben acimat campanar.

Finalment a Moyà hi concorre la circumstancia de la reverenda Comunitat de preveres, la qual en aquella época té gran nombre de residents, i celebra els actes del culte amb solemnitat i esplendor verament comparables als de les catedrals. Per tot lo qual, si be es de doldre l'enrunament del edifici vell, no mancat de les típiques belleses de sos similars, i qui devia haver-se respectat en el sant lloc que ocupà durant moltes centuries, la necessitat d'una nova construcció que el rellevés resulta més que justificada.

De la construcció.—I veus aquí els pocs o molts datos que hem aplegat sobre la fàbrica del edifici.

Desitjosa la Comunitat de donar forma al anel esclatant de tota la població, en la convocació celebrada als 12 de Març de 1673 elegí a dos de sos residents, els reverents Joan Antoni Gónima i Francesc Rovira, facultant-los per a fer una capta o suscripció general, a fi de recullir els primers fondos i en lo possible assegurar la continuació de les obres (1).

L'any següent, essent rector-arxiprest el Dr. Carles Solà de Sant Esteve, i batlle de la vila el senyor Llogari Abadal, començaren els treballs baix la direcció del arquitecte, senyor Pere Torrents, el qual se comprometé a aprofitar en lo possible l'obra antiga, deixant-la drete tot el temps que ho consentís l'enllestiment de la nova fàbrica.

A l'invitació de satisfer els quantiosos gastos no degué escusar-se ningú, responent a una sola veu les corporacions religioses i civils i els particulars. La Comunitat, en capítol

(1) Dalmau; Llibre de la Comunitat, imprés en 1877.

celebrat als 3 de Març del citat any, prengué l'acort de donar durant vuit anys setanta lliures anyals, ordenant als 13 d'Agost al sacerdot bosser que així com per cada aniversari donava a quiscun dels preveres residents un sou de distribució, durant tot el temps indicat no els donés mes que quatre diners, destinant els vuit restants al compliment de la promesa (1).

Per sa part el Concell Municipal es comprometé a pagar durant el meteix temps cent ducats anyals, pagadors dels emoluments de la Vila, gravant per tal fi un impost a la Carnicería, que era un dels mes fermes arbitris municipals (2). Alguns particulars firmaren igualment compromisos de certes quantitats anyals, mereixent menció especial els dos sacerdots, mossén Joan Torra i Dr. Joan Dalmau (3).

Sembla que per la bona marxa dels treballs es nomená una junta composta de les persones més prestigioses, figurant en ella dos sacerdots comunitaris. En 1683, aquesta comissió formada pels senyors Pere Abadal, batlle, Joan Dalmau i Joseph Grós, industrials, i Francesc Batlles, pagés, presentà a la Comunitat un dictamen del mestre de obres, senyor Torrents, segons el qual no podíen continuar els treballs sens derruir l'edifici vell. La citada corporació eclesiàstica facultà per a resoldre lo més procedent als reverents Jaume Matarrodona i Dr. Rovira, no consentint en definitiva que s'enrunés enterament l'obra antiga.

En la Visita Canónica del any 1690 s'exorta als Concellers i als Obrers a continuar amb interés i zel les obres, que deuen estar un xic encalmades, facultant-se'ls per a invertir en les meteixes qualcuns rédits de causes ptes. Es comprén que s'han parilitzat completament en 1696; puig la Comunitat, obeint a indicacions del senyor Bisbe, envia dos síndics al Concell, prometent aquest rependre prompte els treballs (4).

Pel major orde d'aquests, s'enllesteixen primerament la nau i les capelles laterals i després el creuer i presbiteri.

(1) Arxiu de la Comunitat; Llibre de Convocacions.

(2) Llibre de Convocacions citat.

(3) Dalmau; Llibre citat.

(4) Mensa Episcopal de Vich; Documents de Moyá.

El primer troç abarca tot el solar de la casa del sagristà, dita la Mongía, i bona part del cementir (1). Una petita nota escrita amb posterioritat dona idea del import d'algunes parts del edifici. Diu així: «Cúpula i bóveda de tot lo creuer 2.000 duros; bóveda i teulada del presbiteri 1.500 duros» (2). No s'ha donat encare l'última empenta en 1722, segons es dedueix d'algunes provisions que el Visitador fa als procuradors o junta d'obres.

Deixant de banda el cost enorme, un dels motius, tal volta el capital, qui forsosament hagué de contribuir al retardament de les obres foren els trastorns polítics de qué fou víctima Catalunya durant aquests temps. Efectivament, a qui tingui en compte les tres guerres entre Espanya i França durant el regnat de Carles II, o sia en els anys 1673, 1684 i 1689, guerres que prengueren per camp de batalla aquest país, xuclant-li amb els allotjaments i tributs de tota mena la vida anémica en que l'havien postrat plagues duríssimes, entre elles la de la llagosta, i afegeixi a tot aixó l'altra guerra no menys cruel, anomenada de *Successió*, que tingué una fi tan desastrosa com el siti de Barcelona en 1714, aont immortalitzá el seu nom l'ilustre moyanés, D. Rafel de Casanova, tenyint amb sa propia sang la bandera de Santa Eularia, no li vindrá pas de nou que l'obra gegantina del temple parroquial tingui encalmaments, ans al contrari admirará la constancia d'uns patricis, qui, fermes en llur propósit, les majors calamitats no logren fer-los desistir fins i a tan de veure terminat el sumptuós palau del Omnipotent, qui es la llur casa pairal.

Tals son les contades i lacòniques notícies a qué hem hagut de limitar-nos per a fer l'història d'aquesta construcció.

Descripció.—Les dimensions del edifici son: 51 metres de llarc, desde la fatxada al altar major, i 45 metres d'ample, d'extrem a extrem de les capelles del creuer, formant perfectament una creu llatina. La nau central es divideix en quatre trams o compartiments, separats per pilars i arcs de pedra, ocupant el primer tram el chor, i obrint-se als costats dels restants amplex i espaioses capelles que es comuniquen,

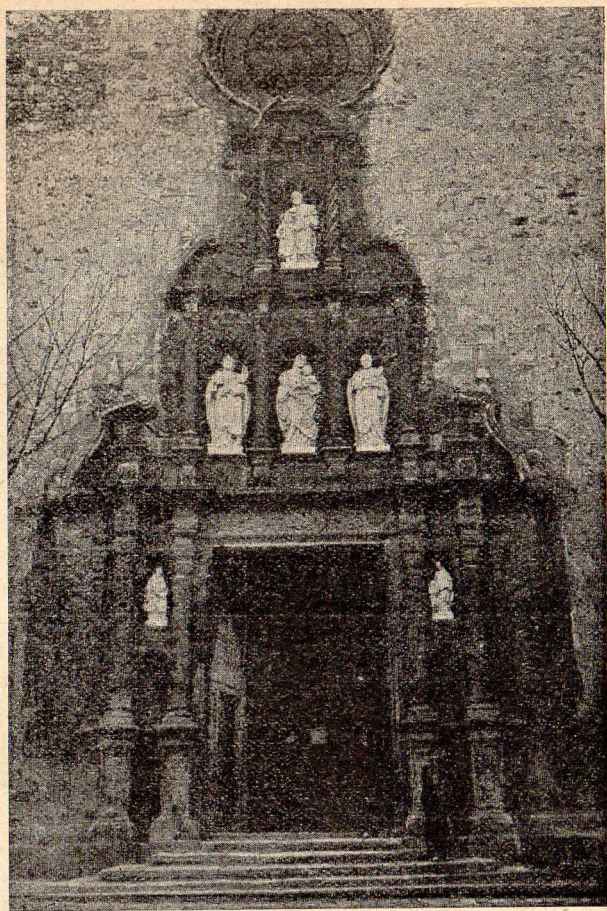
(1) Llibre de Visites.

(2) Bertrán; Llibre de notes històriques de Moyá.

i venen surmontades per sengles tribunes ornades amb gelosies, corresponent a les dues més pròximes al creuer l'orgue i el chor dels cantors. La volta, seguint el gust del seu temps, té nervis motllurats qui recorren els caires d'unió, i al centre de cada compartiment grossos rosetons de guix amb vistosos relleus representant els quatre Doctors de l'Església. El creuer, sumament garbós i de l'amplada de la nau, devé coronat per una aïrosa cúpula, amb la qual fan simetria les cobertes també semi-esfèriques de les respectives capelles dels braços. A banda i banda del presbiteri no manquen espaioses sagristies, ocupant el pis superior de la dreta l'aula capitular i arxiu de la Comunitat. El pintat seriós amb que en temps del ecònomo, mossén Ramón Serra, foren decorats la volta i els murs acaba de donar a tot l'interior un aire de magestat verament imponenta, essent de doldre tan sols que amb les pintures s'ocultés la pedra de les pilastres i arcs torals, certament més magestuosa que tots els colors.

En el paviment, enllosat de pedra blanca, apareixen diferents laudes corresponents a sengles vasos sepulcrales de famílies significades, que degueren esser les principals benefactores del temple. Plau-nos cridar l'atenció sobre la del centre del presbiteri, que du la data 1730, i en la qual dins una ampla senefa de relleu i sota un vistós escut amb torres, lleons, aucells i altres peces heràldiques, - escut qui surt també en l'aparatosa barana del mateix presbiteri, - es llegeixen els noms d'alguns axiprestes, entre ells el del Dr. Joan Prat de Sant Julià, qui regí la parroquia durant el segon quart del segle XVIII. Així mateix mereixen indicació aquí les de les famílies Llobateras, Morató, Casamitjana i Perxer, Pujol, Casagemes i Plaromaní, escampades en el creuer i en la nau i totes amb la fetxa 1736, no tan com la del arxiprest, Dr. Carles Solà de Sant Esteve, ben merescuda per cert, per qui més que ningú fou l'ànima de la construcció del temple, presidint-la desde la primera pedra fins al cimbori.

La fatxada, sóbria i terminada per un frontó triangular, té tot l'adorn al centre, o sia en el portal, de pedra, bellíssim, precedit d'una graonada i tenint a cada costat un parell

PORTA DEL TEMPLE

(Vilanova)

de columnes salomòniques, montades sobre pedestals amb escuts, adornades amb profusió de motius de fauna i flora i coronades per capitells d'istil compost. En els intercolumnis s'obren diferents capelles, que alguna hora tingueren estàtues, i, si a Déu plau, no tardaran a estar-ne novament. Demunt la cornisa del portal segueixen encara dos pisos de capelles, que separen sengles columnes enroscades i que de molts anys restaven buides; fins que en la restauració que de bell nou s'es practica en aquesta part del edifici, mercès a la generositat del bon moyanès, senyor Josep Coma, i baix l'experta direcció del arquitecte diocesà, senyor Josep M.ª Pericas, s'han proveït amb imatges de pedra, corresponent a les del cos inferior la de la titular, Santa Maria, i les dels dos martirs moyanesos, Sant Pons de Planella i Sant Pere de Cadireta, a la del superior la de Sant Josep, als dos petits capellons augulars les dels apostols, Sant Pere i Sant Pau i a les dues superiors dels intercolumnis les de Sant Josep de Calassanç i del B. Pompili, col·locades de bell nou en ocasió del tercer centenari de les Escoles Pies. Digne terminament de tot aquest conjunt d'esculptura es l'ample rosetó central, qui deixa traspuar al interior a través d'una artística vidriera tota la garba de raigs d'or del sol ponent.

D'un altre portal resta vestigi en la cara de tramontana, d'importancia ben manifesta, tractant-se d'una obertura menys principal, i coronat amb la data 1677. I a la banda contraria, en l'angul reconer del creuer, més alt que el caraner de la fatxada i que els seriosos jocs de teulades que xopluguen les cúpules, s'aixeca p's sobre pis l'hermosíssim campanar de pedra picada, vuitavat, de 52 metres d'alçada, amb vistosos finestrals apuntats, qui sostenen grosses campanes, i amb elegant terminament format per una atrevida cornisa sostinguda per atlants en els anguls, i demunt d'ella una ferma barana, que remata en arcuacions i poms, plens de moviment i de gracia,

Vicissituds.—No podem precisar la data de la benedicció i estreno de tan bella obra, ni les solemnitats religioses que per tal motiu hagueren de celebrar-se; tan sols hem de limitar-nos a senyalar que el dia 15 d'Octubre es solemnitza

l'aniversari de la seva *Dedicació*, tenint notícia que es verificava així ja en l'any 1722, i que allavors fins la gent s'abstenia del treball (1). I aital commemoració no apar pas referir-se a la Dedicació del temple primitiu, consagrat, segons l'Acta, el día X de les calendes de Setembre, que correspon al 22 d'Agost, sinó probablement a l'inauguració del nou edifici.

Les fetxes que aquí no podem passar per alt son les dels anys 1809, 1839 i 1873, tristament memorables pel temple. La primera, que recorda el pas del gabaig per la terra, pitjor que pedra seca, no deixá, que ho sapiguem, en els murs del temple les senyals de destrucció i d'extermini que en altres llocs s'hagueren de lamentar; no obstant entre les mil barbaritats comeses durant els seus llargs estacionaments en la Vila, ha de contar-s'hi l'haver-se possessionat de la parroquial, robant ornaments i objectes culturals, i cometent iniquitats, d'algunes de les quals en son lloc donarém compte.

La primera reparació d'importancia que ens consta hagué de practicar-se en el temple fou en 1825, i es referí a la cúpula, la qual amenaçava desplomar-se. Totes les administracions, en particular la de la Misericordia, auxiliaren amb recursos a l'Obra, logrant assegurar la construcció bastida amb tan garbo com limitació de medis.

Durant les turbulencies polítiques del any 1839, el temple hagué de servir de fortalesa als veïns de la Vila, contant entre sos perjudicis la pèrdua de les campanes, la major de les quals havia estat penjada en 1767, pesant 117 arrobes. Mercés al zel del arxiprest, mossén Joan Serrat, en 1863 foren convenientment substituïdes, no havent estat precis desde aquesta fetxa refondre mes que la grossa en 1909, amb la cooperació de la Comunitat, que confiá l'execució al courer, senyor Pau del Campo.

Finalment en 1873 presenciá el temple escenes poc edificantes amb motiu de la guerra civil, susprenent-se en ell el culte desde el día 16 de Juny, festa del Corpus, fins al 25 de Juliol, i no restablínt-se completament fins als 4 d'Agost.

(1) Llibre de Visites.

Mossén Dalmau prengué d'aquest temps quelques notes, que s'ens ha de permetre continuar aquí.

«Diumenge de Rams. No hi hagué Quaranta Hores. Per la tarde vingué una forsa armada; se apoderá de l'Iglesia; cessá la Residencia. Se havien ja retirat alguns quadros del Camaril.—Lo día 17 foren desbotades algunes caixes de la Iglesia, y al mig-día uns quants homes pujaren al Camaril per lo altar major; se impedí lo que es pogué.—Luego se posá en execució lo pensament de obrir un portal per la part forana del campanar, pera poder la gent de armes donar les guárdies al campanar sens passar per la Iglesia. Los administradors de la Confraría Major feren les diligencies... Acabada la obra, fou revisada per D. Josep Perez, oficial de la forsa armada, y la aprobá, y maná fer una paret de tres palms de gruix a la part interior, tapant lo pas que donava a la Iglesia... Així pogué tancar-se la porta de la Iglesia tots los dies acabades les misses, y se salvá l'iglesia, y lo Camaril de Nostra Senyora» (1).

Altars.—Si es sorprenent l'edifici per sa esbeltesa i elegancia dins del seu orde, no deixen de cridar l'atenció, alguns sobre tot, dels quinze retaules qui adornen ses múltiples capelles. El lector veurá amb gust la següent suscinta noticia de cada ún.

Altar Major.—Es un grandió cos barroc, de tirat monumental, qui mideix 18 metres d'alt per 12 d'ample. Sobre una soperba socalada amb escuts de la reial Vila té un arc triomfal magnífic, flanquejat per columnes d'istil compost que sostenen la moguda cornisa. Al centre del arc o pastera central s'aixeca el trono de la titular, Santa María de Misericordia; als costats les grosses esculptures dels apostols Sant Pere i Sant Pau, i mes a la vora altres imatges alegòriques. Un según cos, aon no manquen angels, florers i adornos distints, corona el conjunt, xoplugant en sa única capella una molt gran esculptura del patró, San Sebastiá.

La factura d'aquesta obra ha de fixar-se a mig sigle XVIII, havent estat la Confraría de la Verge de Misericor-

(1) Dalmau; Llibre de notes històriques del temple.

dia, la que la dugué a terme. Una nota vella diu que de les grades en amunt importà 7.500 pessetes (1).

En son principi el retaule fou modelat de manera que la imatge de Maria ocupava un ninxo del meteix, probablement no molt distint en la forma del ninxo del segon cos. Però la garbositat del camaril nou reclamava per l'esculptura de la Verge un edicol també ben espaiós; per lo qual en 1795, essent administradors de la Confraria els senyors Francesc Riber i Josep Pellicer, es feren les convenients modificacions en aquesta part del retaule, datant d'allavors l'actual trono central de la Verge (2).

Del any 1848 es altra notable restauració, consistenta en daurar la major part, que faltava; i darrerament s'es fabricat el nou sagrari d'exposició, en el qual s'ha probat de copiar els més marcats detalls esculpturals del conjunt. Llástima que el pas del presbiteri al Camaril hagi de fer-se per darrera la credença, lloc obscur i poc indicat en un retaule de sí elegant i ben magestuós.

Altar de Santa Ana.—Fa bon costat al retaule major, en la testera del creuer de la part de l'Epístola. En un reconditori sota la capella de la Santa estoja reliquies de Sant Venust, martir, i en lloc ben ovirador ostenta l'escut de la familia Carner, que n'es propietaria, amb carts, torres, ales i altres peces. Sembla datar de principis de la divuitena centuria, apareixent ja en 1709 (3).

La tomba propera, sens inscripció, deu pertanyer a la sobre dita familia.

Altar del Santíssim Sagrament.—Ocupa la capella fonda del creuer del cantó de mig-jorn. Un vistós plafó du la fetxa 1851, que deu referir-se al decorat. Fou dedicat en son principi a Sant Gaietà i darrerament al Sagrat Cor de Jesús. Té entre les imatges laterals la de Sant Pons de Plannella, gloriós ascendent de la casa d'aquest nom, avui unit al de Maldá, propietaria d'aquesta capella, segons acrediten els diferents escuts i la tomba coberta per seriosa llosa de

(1) Bertrán Llibre de notes històriques.

(2) Dalmau; Llibre de notes històriques, copiant altre llibre de Josep i Tomás Pellicer.

(3) Llibre de Visites.

marbre. L'import del retaule fou fixat a 3,000 pessetes (1). Dins un arc soli del mur lateral apareix un elegant sarcòfec gòtic, guardador dels restes mitrats qui se suposen del prelat barceloní, Ilm. Pere de Planella, del qual mes tart farém especial menció, i al cantó oposat s'ovira una bona pintura del artista Josep Gallés, representant la Sagrada Família en sa fugida a Egipte, feta amb destí a l'iglesia de S. Josep.

La Confraria de la Minerva o del Santíssim, que deu radicar en aquest altar, fou canònicament erigida en 1622.

Altar de la Verge de la Soledat.—Aquest bonic pany barroc es de factura simultània o poc posterior a la del temple, tenint en les gracioses columnes estriades enroscaments de guirnalles, i revelant tot el conjunt un notable treball de escultor, qui fou ajustat a 2.000 pessetes (2). En un ninxo sota l'imatge de la Verge desolada amb mantell de plecs típicament uniformats, apareix l'escultura jacenta de Sant Francesc Xavier, i en les socalades l'escut, qui té una torre i en el terminament apuntat d'aquesta un auell, sortint a un costat la inicial P. i al altre com una Ll.

Un llamp caigut al campanar en 1766 i conduït pels fils del rellotge ocasioná a aquest retaule notables perjudicis (3).

Altar del Sant Crucifix.—Grosses columnes salomòniques vestides de flora i fauna enquadren la única capella rectangular d'aquest retaule, qui ostenta les imatges de Jesús en creu, de la Verge i del Deixeble estimat, i té als costats diferents trofeus de la Passió.

En el vas sepulcral d'aquesta capella reposa el reverent Joan Antoni Gónima, mort en 1693, notable benefactor qui hi fundá una capellanía.

Altar de Sant Antoni.—Notable monument escultòric amb refinaments platerescs es aquesta obra dedicada als dos sants Antoni, Abat i de Pádua, les imatges dels quals se xopluguen en un ample ninxo amb volta bessona. Devé constituït per dos cossos amb tres compartiments en cada un, a mes del bancal o pradella, recort dels sigles gòtics, aont hi ha l'imatge jacenta de la Assumpta. Les columnes

(1) Bertrán; lloc citat.

(2) Bertrán; lloc citat.

(3) Dalmau; lloc citat.

separadores de sengles capelles tenen estríes i guirnalles de flors, i en els espais lliures d'ambdós costats apareixen variats relleus alusius als fets capitals així del fundador de la vida monàstica com del venturós fill de Lisboa.

L'administració dels traginers té el cuidado d'aquest altar, celebrant-hi anyalment el día 17 de Gener la pomposa festa patronal.

Altar de Sant Tomàs d'Aquino.—De mès reduïdes dimensions que els anteriors, omple aquest retaule la conca de sota l'escala del chor. Crida l'atenció per la exuberància d'esculptura; i a més de l'imatge del Angel de les Escoles té les de les verges i martirs santes Llúcia i Margarida. La fetxa 1697 gravada en la grada col·loca aquesta obra als mateixos anys de la construcció del temple, fent pensar la circumstància de venerar-s'hi les dues santes citades que es substituïu d'altre altar més antic, en el qual fou fundat un benifet ja en el segle XIV, com en son lloc dirém. Tal volta es degué el cost d'aquesta obra al devot i molt il·lustrat comunitari, Dr. Joan Dalmau, citat ja com un dels qui major impuls donaren a la fàbrica del temple; puig a son peu meteix s'hi ovira el seu vas cinerari amb la següent inscripció: «Aquí descansa el reverent Joan Dalmau prevere, Doctor en Sagrada Teologia, ex domer de Sant Esteve de la Garri-ga i després beneficiat de l'iglesia parroquial de Moyá.» I confirma aital suposança lo veure aquí meteix altre vas pertanyent a la família Dalmau.

Altars de Sant Joan Baptista i de Sant Llorenç.—Indubtablement aquestes dues peces sencillíssimes i de merit escàs, col·locades en sentit oposat al retaule major, una a cada banda del portal, recorden dos altars del temple primitiu, citats al estudiar aquest. Ambdues duen la fetxa 1868 corresponenta al decorat. La primera té quelques pintures no ben nues d'art, i es confiada a l'administració dels joves coneguda amb el nom pompós de *Veguers de Sant Joan*, en altre temps esclatanta de vida. De la segona en cuida el comunitari obtentor del benifet de Sant Llorenç, unit a la Mongía.

Altar de les Santes Animes.—Es un cós gens pretensions qui ocupa el buit de la porta lateral aparedada; el té a son

compte l'administració de la Soledat o dels Senyors. Existeix ja en 1775.

Altar de Sant Isidre.—Apar germà del de Sant Antoni, que té al davant, ostentant sengles capelles en els tres compartiments dels dos cossos, relleus referents a les gestes del sant pagès en lo que recorda el bancal, les columnes salomòniques vestides de fullatge, i un petit sagrari de moderna factura amb relíquies del fill de la Vila coronada.

Té administració, de la qual cuiden els agricultors, i la seva festa, als 15 de Maig, es de les més animades i concorregudes, sobre tot desde que hi pren part el modern i florit Sindicat Agrícol.

Hi ha en esta capella el vas de la família Prat, qui du la data 1712.

Altar de la Anunciació.—L'escena per aquest títol indicada apareix en un alt relleu al centre del retaule, essent indubtablement lo més digne d'esser notat.

La família Casanova es propietaria de la Capella, tenint-hi sepultura amb la data 1690, i en la socalada del retaule el seu escut, qui en els distins quarters deixa veure una casa, una ala, dos aucells presidits per una estrella i una testa de caballer.

Altar dels Sants Martirs.—Del antic altar i confraria de Sant Miquel Arcàngel, aquí, com en tota la terra catalana, molt venerat, s'en feu un conjunt amb l'administració dels sants martirs Anselm, Eufrosina i Desideri probablement ja al temps de rebre les llurs santes relíquies. En cuidava el gremi de paraires i teixidors, qui en el sigle XVI i següents alcançà veritable importància, havent obtingut en 1534 reial confirmació dels seus estatuts (1). Les citades relíquies eren conegudes comunament per *Cossos Sants*, i tingudes com una joia inestimable, tal com la majoria de les parroquies del país veneren les d'altres sants màrtirs, vingudes segurament de la capital de la cristiandat. I la pietat popular ha reclamat amb constància el seu valiment en qualsevol calamitat, sobre tot en pestes i sequies, duent les relíquies en totes les públiques processons de pregaries; per

(1) Arxiu de la Corona d'Aragó; Reg. 4192. fol. 80.

lo qual, a mes de la festa especial celebradora el 2^{on} Diu-
menge d'Octubre, en la qual es canten uns goigs piadosos
de vella composició, es costum exposar les venerables cen-
dres al altar major desde Santa Creu de Maig a Santa Creu
de Setembre. La primera notícia que dels Sants Màrtirs
hem ensopegat es del any 1660, dient-se textualment en el
llibre de convocacions de la Comunitat que aquesta «cantará
franchament complerts oficis y professó per lo día de la fes-
ta dels cossos sants quan los parayres y teixidors haurán
feta venir la confraría.»

Així no es d'estranyar que aproximadament al meteix
temps de bastir-se el temple es dedicués als venturosos pro-
tectors de la Vila i parroquia un retaule sumptuós, atés el
gust del temps i la capacitat del lloc, col·locant-se els sants
Anselm i Desideri en les capelles laterals i Santa Eufrasina
al centre, i recordant-se els llurs martiris per medi de pintu-
res en els respectius campers del bancal. L'imatge del Prin-
cep de les celestials milicies fou posada en visible ninxo del
cos superior.

Un sencill armari fet posteriorment es l'habitual recondi-
tori de les relíquies dels Sants Martirs.

Altar de Nostra Senyora del Roser.—Es emplaçat en la
garbosa capella del creuer del cap de tramontana. Tot ell es
una preciositat dins el gust barroc qui el concebí i s'en du la
palma entre tots els retaules d'aquest temple. Sobre la soca-
lada, que té un escut heràldic amb una casa, una reixa i una
má repetida, va montat el mogut bancal, i demunt d'ell tres
cossos d'altres tants compartiments, amb les iniatges de Sant
Domingo i Sant Jacinto en el primer cos i la Verge del
Roser al mig en ninxo cobert de guardapolç semicircular.
Els misteris del Rosari surten tots en vistosos relleus, qui
omplen els distints espais del bancal i els plafons del con-
torn de la pastera central, no restant el més petit bocí sens
alguna representació alusiva al Verb encarnat o a Maria.
Tan per lo que es ella com per l'indret aont es col·locada
devé aquesta obra sumament oviradora, no deixant de recla-
mar l'atenció dels intel·ligents.

Administra aquest altar la Confraria del Roser, una de
les que major increment prengueren en altres temps més

amarats de fé i de pietat que els actuals, i en el subsol de la capella hi ha l'ampla tomba, aon s'enterraven els confreres amb la deguda partió d'homes i dones.

Altar de la Immaculada.—Es tallat pel meteix patró que el seu col-lateral de Santa Ana, tenint columnes venítrudes en la part inferior, enjoiades d'artístiques corones al centre i de ramells florits penjants del collarí dels capitells. En son principi fou dedicat al Apostol patró d'Espanya, apareixent citat ja en 1747 (1). Sota el peu de la Verge hi ha un reconditori amb relíquies dels sants martirs Victor i Celestí, havent-s'hi afegit de pocs anys una imatge vestida del Nen Jesús de Praga.

Té l'administració d'aquest altar, celebrant-hi ses Comunionens mensuals i altres funcions reglamentaries l'Associació de Filles de Maria.

Aditaments.—A fi de completar la descripció del temple, cal citar al menys, eixint dels altars, les imatges marianes dites dels Dolors i de Nadal, venerades a la capella del Roser i sota l'escala del chor respectivament; la pila baptismal, de marbre de Tarragona, costejada en 1656 per mossén Joan Martí; els angels adosats a les pilastres, duent emblemes marians; les aranyes forjades, imitació de les antigues corones de llum, que pengen en cada una de les capelles; els dos grossos salomons, qui son el més ensopegat adorno dels braços del creuer; els canalobres de ferre del presbiteri, deguts al entussiasta moyanés i ex-comunitari, mossén Antón Arissa; les tribunes, restaurades en 1872 per l'escultor Josep Gay, i sobre tot les trones que en temps del anterior arxiprest, mossén Joan Costa, foren també objecte d'una notable restauració, sustituint-se les pobres pintures al oli dels diferents plafons per ensopegats relleus amb els simbols dels Evangelistes.

L'orgue, qui du la data 1718, i té grossos ventalls decorats i el terminament inferior constituit per una testa de gegant, recort de dies de mal gust, es sustitució d'altre qui ja en el sigle XVI, i tal volta molt abans, omplí de melodíes el temple primitiu. El francés, en 1809, deixá sa maligna pet-

(1) Llibre de Visites.

jada en el litúrgic instrument, havent estat precisa una costosa reparació, que en 1827 dugué a cap l'organer moyanés, senyor Pau Obradors, contribuint-li la Confraria de la Misericordia amb la quantitat de 295 lliures. Novament fou restaurat en 1859 dels desperfectes que havia sofert durant la guerra dels set anys, i amb la seriosa decoració del sentit de les tribunes, efectuada més recientment, es en veritat una altra nota que contribueix a la magnificencia del conjunt.

Així meteix l'artístic Monument de Setmana Santa, degut a la piadosa generositat de la senyora Avelina Gibert en memoria de son difunt espós, senyor Ramón Bussanya, es altre aditament litúrgic que devem esmentar aquí, no tan per son cost material, com perque es el punt céntric qui presideix les solemníssimes funcions d'aquella setmana, anomenada per l'Església *Major*, i que a Moyá ho resulta amb propietat que no es pot pas discutir. Consisteix en un temple de gust del renaixement amb cúpula poligonal montada sobre lleugeríssimes columnes caragolades, que estoja sota un dosser carmesí la urna sostinguda per un serafí i rica en detalls escultòrics. Dos angels alats fan la custodia a cada banda, tenint en les mans vistosos cirials, i tot el cos devé surmuntat per una llarga i espaiosa escalinata. La capella del Santíssim, que es el lloc del seu emplaçament, s'endomasa tota amb valiosos draps carmesins, produint el conjunt l'efecte de religiosa serietat i imponenta devoció que la seva finalitat reclama. I al costat d'aquesta obra, que amb motíu de la funció de Quaranta Hores del Diumenge de Rams i dies següents veu postrada a les plantes de Jesús Sagramentat la població entera desde les autoritats al més humil sirvent, no volem deixar de retreure els molts i devots misteris o passos de la processó del Dijous Sant, propietat de les confraries i administracions, els quals han contribuït a fer la dita processó famosa en tota la comarca.

Alages.—Després dels saqueigs de qué fou víctima el temple en les successives revoltes polítiques de la passada centuria, es veu privat al present d'una multitud d'alages, com son creus, vasos sagrats i altres utensilis artístics i valiosos, qui constituïen lo que en els temples d'alguna importancia s'anomena el tresor. I a les mentades calamitats hem

d'afegir encare el robo del any 1828, en el qual els sacrílecs autors, per mor del cupó, no respectaren les sagrades Fòrmes (1), i l'altre robo comés molt anteriorment, o s'fa en 1696 en l'Arxiu de la Comunitat (2). No obstant entre els diferents objectes cultuals de qué disposa en l'actualitat cal citar un ric cupó de gust plateresc, l'hermosíssima custòdia d'argent sobre-daurat, antic regalo de la família Carner, darrerament objecte d'una acertada restauració feta per l'argenter vigatà, senyor Enric Costa, i el valios tern blanc de tisú de plata, compost de casulla, dalmàtiques i tres capes, amb profusió de brodats al or i a la seda, verdadera preciositat adquirida aquests últims anys amb la cooperació de la Comunitat. Com igualment mereixen ésser consignats per llur manifesta antiguitat qualques llibres de chor curosament guardats per la mentada entitat, algú dels quals no es posterior als primers anys de la catorzena centuria, i tenen himnes i antifones especials en honor de la Mare de Deu, llibres qui, per certes característiques amb fonament es creuen procedents de la Canònica Agustina del Estany, havent vingut a conferir a Moyá probablement al fer-se la traslació del personal d'aquella abadía a aquesta iglesia parroquial, com a no tardar dirèm.

Obrers.—I serveixi de punt final d'aquest capítol l'adjunta notícia dels obrers.

Son anomenats així els laics qui administren els bens del temple. Per més que en les velles constitucions sinodals es disposa que cada Universitat anyalment fassi elecció de dos pro-homs, els quals tinguin l'administració sobredita, desde temps molt remots a Moyá hi ha un sol obrer, tenint aital càrrec el qui l'any anterior fou conceller en cap. Més a principis del segle XVIII, per alguna modificació introduïda en els càrrecs comunals, els concellers no serveixen un any tan solament, sinó un temps indeterminat a beneplàcit del Monarca. Lo qual implica la necessitat d'altre procediment en l'institució d'obers, disposant-se en la Visita Canònica del any 1716 que els tals sien dos, un de pagés i altre de la Vila, elegidors per votació, divent-se'n renovar un cada any.

(1) Llibre de la Confraria de la Misericordia.

(2) Mensa Episcopal de Vich; Documents de Moyá.

En 1720, el sistema dels rodolins o insaculació substitueix el del sufragi, i es mana que un sacerdot designat per la Comunitat precedeixi als dos obrers (1). Finalment en 1732, en ocasió de plantejar-se una consuetud de la parroquia, es prevé en ella que els obrers sien tres, corresponents a les classes socials alta, menestrala i baixa, divent els regidors insacular dotze noms de cada una en sengles bosses, triant els més aptes, i renovant-los sempre que paregui convenient. La elecció ha de fer-se cada dos anys per Sant Silvestre, en el banc propi de l'Obra en la parroquial, assistint-hi, a més del Rector, el Batlle o altre en representació del Municipi. Els obrers gaudeixen de qualques distincions; en les convocations de l'Universitat i en tota reunió de caràcter oficial figuren al costat dels concellers, i en les malalties se'ls administra el Viàtic amb tota solemnitat, meteix que als sacerdots.

Veus aquí lo més capdal,—ja que tot exigiria moltes planes,—del per molts conceptes notable temple parroquial de Moyá.

(1) Llibre de Visites.

CAPÍTOL TERCER

LA REVERENDA COMUNITAT

Primeres vicissituds de l'Església. — L'Església de Moyá Colegiata. — Primers sacerdots. — La Reverenda Comunitat. — Constitució orgànica. — Fundacions. — Serveis. — Comunitaris. — Altres benifets. — Rectorologi.

Primeres vicissituds de l'Església.—Estudiat l'edifici del temple, i reservant per més tart lo que afecta a la titular del mateix, la gloriosa Santa Maria, aquest treball monogràfic devindria incomplet sens una mirada al digníssim personal eclesiàstic, qui per centúries hi ha celebrat els sants ritus, i amb pomposa solemnitat i devota reverència hi canta encare els divinals oficis. Però abans sia 'ns permés dir quelcom de la que podem anomenar condició feudal d'aquesta església en els temps migevals.

Temple i territori del lloc de Moyá pertanyien als Comtes de Barcelona ja en el segle X, no essent ningú més que ells els qui, segons el document commemoratiu, agenciaren la Dedicació, dotant-lo al mateix temps amb diferents partides de conreu sites en el seu contorn. D'aquella hora endevant ell degué restar unic senyor alodial dels mentats honors, tenint-hi els relatats Comtes el senyoriu jurisdiccional i el Prelat d'Ausona la superioritat o dominació eclesiàstica, consistenta en l'obediència dels clergues i demés detalls especificats en la carta dotal.

Més al cap de dues centúries, o sia en 1131, l'església moyanesa fou posada baix la dependència d'altre senyor, aixó es el Monestir del Estany, qui en aquell moment precis començava la brillant carrera de ses prosperitats que durant alguns sigles havien de fer remarcar la seva indiscutible importància en tota la comarca no tant en l'orde religiós com

en l'econòmic-social. Així el bisbe de Vich, Ramón, juntament amb el comte de Barcelona, Ramón Berenguer, i Ramón, fill d'aquest, feren donació a Guillem, prior, i als demás clergues de la Canònica Agustina del citat cenobi, de l'iglesia de Santa Maria de Moyá, i dels delmes, alous, primícies, oblacions, rédits i altres coses a ella pertanyentes, exceptats l'obediència, reverència, cens i altres drets corresponents a la Mitra i Capítol de Vich. La Canònica del Estany es comprometé, en recompensa, a tenir un sacerdot qui diàriament celebrès Missa per les intencions dels sobre dits donants (1), no venint a semblar aixó més que la fundació d'un benifet presbiterial, com altres ne posseïa el Monestir estanyenc. En 1152, Ramón Berenguer IV volgué amb un nou document confirmar l'anterior concessió feta per son pare i ell. Diu així la carta, per cert ben interessant.

«Sápiga tot-hom, presents i veniders que jo, Ramón Berenguer, Comte de Barcelona i Princep d'Aragó, dono i cedesc a l'iglesia de Santa María del Estany i al Prior i religiosos de la meteixa la concessió que en altre temps li ferem Ramón, Bisbe d'Ausona, de santa memoria, el meu Pare i jo de l'iglesia de Santa María de Moyá, tal com se feu constar en document.—Així meteix sia notari que jo establesc en la vila de Moyá un mercat celebrador el Dimars de cada setmana i una fira a mig més d'Agost, reservant-me el senyoriu d'aquests arbitris, i volent que el mentat Cenobi, percebeixi mitja quartera de sal per cada mercat i el delme tan del mercat com de la fira. I faculto al Prior del Estany per a ordenar, edificar i distribuir la vila i terrés del contorn de l'iglesia de Moyá en tot lo que pugui esser d'utilitat per ambdues iglesies, en l'intel·ligencia que no pot percebre en concepte de cens més que un parell de capons en cada casa. I dono a la vila de Moyá tal seguretat que ni els castlans de Clará ni altres puguin fer violencia, ni posar embarcs ni bans en ses cases, les quals son de la jurisdicció del mentat Prior del Estany... Així meteix dono al dit Convent estanyenc el meu Palau de Moyá, amb ses cases, casals i cort, tal com jo el posseesc, amb pacte de qué el Prior ha de reedificar-lo, puig

(1) Episcopologio de Vich; t. I, pl. 426.

es destruït casi enterament, i ha de bastir-me un alberc, aont jo puga tenir pá i vi, i sia ma habitació sempre que jo vulgui residir en el dit Palau. Me reservo en la vila el servei i la justícia, com en altres viles meves, sens que sia en perjudici del cens, domini i jurisdicció eclesiàstica que hi té l'iglesia del Estany... I jo, Guillem Prior, i tota la Comunitat del Estany doném a vos, Ramón Berenguer, participació de tot el tresor espiritual de nostres iglesies i de nostres oracions tan en vida com en mort.— † Ramón Comte... » (1)

Hem volgut transcriure l'anterior document fins en alguns punts que no semblen anar directament al nostre objecte, tan perquè es vegi quan lligats, resulten els drets i senyorius eclesiàstics i civils, com per altres sentits que l'avaluen.

La jurisdicció eclesiàstica del Estany sobre l'iglesia de Moyá subsistí fins al any 1260. En tal fetxa, per motius desconeguts, el Bisbe de Vich sollicità del Cenobi estanyenc el patronat de les iglesies de Moyá i de Sallent, accedint-hi aquest, però volent en cambi les iglesies de Montanyola, Rodors, Ferrerons i Castelltersol (2). D'aquesta hora endavant l'iglesia moyanesa torna a son primitiu estat, per no moure's ja més de la subjecció a la Mitra de Vich.

L'Iglesia de Moyá Colegiata.—I veus aquí un fet qui mereix consignació especial, i es de veres honrós per l'iglesia de Moyá, per quan patentitza la seva superioritat sobre totes les de la rodalia.

El dia 1 d'Agost del any 1592, el Papa Climent VIII, mogut per raons que aquí sobraríen, extingí en tot el principat de Catalunya i territoris annexes la religió de Canonges Claustrals de Sant Agustí, destituint a tots els canonges, dignitats i titolars de les prebendes, dignitats, títols i càrrecs que en dita religió teníen, i declarant-los subjectes als respectius prelats diocesans. Entre les canòniques suprimides fou compresa la de Santa Maria del Estany, la qual havia perdut ja bon xic del seu primitiu esplendor, i guardava poc més que el recort d'aquella tan regoneguda superioritat que la constituí la *alma mater*, la capdevantera de tot el progrés moral i social d'aquesta terra. Per altre document

(1) Arxiu de la Corona d'Aragó; pergami 253 de Ramón Berenguer IV.

(2) *Episcopologio de Vich*; t. II, pl. 42.

pontifici del dia 22 dels citats mes i any s'estatuí l'inversió de les rendes de les canòniques suprimides en altres tantes colegiats que es crearen en les meteixes iglesies que havien pertenescut als Agustins, en les quals es fundaren algunes dignitats. Més, tenint en compte, entre altres motius, que el poble del Estany era poc sà, amb els bens de sa Canònica es constituí una colegiata en el temple de Moyá, qui tenia la ventatja d'esser espaiós i ben disposat per a les solemnitats culturals. Com a cap de la Colegiata s'instituí una dignitat, o sia l'Arxiprest, el qual devia tenir inherents els càrrecs i drets de rector, disfrutant de les rendes del Camarer del Estany. En recort d'antics privilegis, es conservà al Arxiprest el dret de proveir certes prebendes o canongies els mesos que acostumava l'Abat; però el dret de patronat sobre l'Arxiprestat fou transferit a la Corona. Les rendes propies de les menses abadials del Estany i de Sant Joan de les Abadesses s'invertiren en la creació de cinc dignitats distribuïdes en les catedrals de Vich, Girona i Barcelona, corresponent a cada una de les dues primeres un deganat i a la última una tresoreria i dos ardiaconats amb els títols de Llobregat i Badalona, totes elles de patronat reial.

. De manera que en virtut d'aquesta pontificia disposició el temple del Estany cessa en ses funcions canonicals, i els seus canonges baixen a Moyá, essent altres tants residents seculars de la nova Colegiata. L'importancia d'aquesta resta descrita, dient que segueix immediatament a la Catedral en dignitat, celebrant amb igual solemnitat que ella les funcions litúrgiques, i que es dependentia immediata — allavors almenys — del Papa; per lo qual gaudeix de certa autonomia.

Més aquest estat de coses durà sols alguns anys. La presència en un meteix temple de dues comunitats, la de Moyá, vella i de drets indiscutibles, i la del Estany, empetada a fi de facilitar-li una nova florida, degué ocasionar en cada cas concret el seu problema de difícil solució. La meteix unió de les dues iglesies hagué de fer-se ja purament en virtut d'obediencia. Perque s'ha de tenir en compte lo que al moment saltaria a la vista: aixó es, que al Estany anyorarien la solemnitat dels divinals oficis; als canonges se'ls faria més difícil la vida en la nova residencia, aon no podrien

contar amb habitacions propies, i pagarfen els queviures a més alt preu. D'altra banda la Comunitat de Moyá vivia de r  dits i fruits parroquials, qui es consideraven patrimoni dels sacerdots originaris de la Vila, els quals, al temps de l'ordenació, els alegaven com a c  ngrua sustentació. I ja es compren que l'arribada dels residents forasters havia, si n   de mimvar, alterar al menys la distribució d'aquests fruits. Tot lo qual ocasion   entre els antics canonges i els clergues moyanesos algunes divergencies, que tingueren bon terminament en la concordia sancionada per la suprema Autoritat Eclesi  stica, amb la qual se'n falt   poc per a restituir les coses al llur primitiu estat. Aix   la butlla de Climent VIII en 1603 facult   als ex-canonges per a tornar al Estany, iglesia que rest   convertida en Colegiata, al temps que la de Moyá tornà a sa condició anterior. Però la dignitat arxiprestal, cap de la Colegiata, rest   vinculada a la rector   de Moyá en la persona d'un Arxiprest-Rector, el qual fou president del Capítol i disfrut   dels emoluments parroquials, tenint facultat d'usar insígnies arxiprestals i bene  r ornaments sacerdotals, i amb llibertat de residir en una de les dues iglesies, devent-se'l considerar present en l'altra.

Tal és, molt resumida, l'història de les relacions entre les iglesies de Moy   i del Estany de resultes de l'extinció de la Can  nica Agustina.

Primers sacerdots.—Per   fixem-nos ja en l'honorable personal eclesiàstic qui desde la fundació fins al present ha donat compliment als sants ministeris en la casa d'oració del temple parroquial.

Del context de la carta de Dedicació se'n despren clarament que ja en aquella llunyana fetxa, a m  s del clergue Sauci  l, qui ha de considerar-se el rector, hi han en el temple de Moyá altres sacerdots.   Quants son aquests preveres?   Son ells els iniciadors de la futura Comunitat que tanta importancia alcança en els sigles posteriors, gaudint encare al present de vida ufanosa.?

Per a trobar referencies dels tals clergues, eixint del document citat hem de recorre a la carta de restitució d'un alou que als 17 de Gener del any 1057 Ermesinda, comtesa de Barcelona, fa al temple moyan  s, en la qual es diu que abans

que dita senyora tingués i fes conreuar el citat alou, «ja el posseïa l'iglesia de Moyá i en son nom el tenien i conreuaven els sacerdots qui en ella cantaven» (1). Fent un gros salt, altra notícia s'ens dona d'élls en la última voluntat de Bernat de Clará, datada del any 1234, al dir-se que es deixa «al clergue de l'iglesia de Moyá vint sous i a quiscun sacerdot una quartera d'ordi» (2); i així meteix en el manual de testaments del any 1298, del qual ens hem valgut per a fixar d'una manera més o menys definitiva el nombre d'altars, apareix sovint aquesta indicació: «Deixo a cada un dels preveres qui serveixen en dita iglesia...» Més aitals notícies son molt confoses, indicant sols la pluralitat de sacerdots.

El nombre més o menys aproximat tal volta es descobreix per aquesta altra vïa. Sabut es que la constitució eclesiàstica d'aquells remots temps es tál que a la institució d'una capella o altar hi va unida la fundació del benifet presbiterial qui l'ha de cuidar. De modo que cada altar té el seu benifet, dotat amb honors territorials qui son els valors de l'época, honors qui augmenten tot seguit amb l'abundancia de llegats dels primers qui moren. Per aquest cantó no es arriscat suposar en el temple de Moyá ja en sos primitius temps tres clergues, a més del Rector, beneficiats dels altars de Sant Joan, Sant Miquel i Sant Martí. La veritat es que els tals benifets existeixen; i pels documents a ells referents resulta que son els més antics de la parroquia. El de Sant Martí fou redotat en 1296 per Guillem de Soler; (3) el de Sant Joan es diu fundat (no sabem si de primer antuvi) en 1284 per Bertrán de Muntanyola (4), i del de Sant Miquel se n'ignora l'origen.

A més dels anteriors benifets, no manca a Moyá, com en totes les parroquies, l'altre càrrec eclesiàstic anomenat la Monjía. El monjo es un prevere qui celebra la missa matinal i canta en la conventual, cuida dels vasos i ornaments culturals, toca les campanes i amb el temps porta el llibre d'obits de la parroquia. Tenim, doncs, un altre sacerdot; al qual si afegim encare l'ausiliar del Rector o vicari, qui prompte apareix en els documents, es precis veure a Moyá en el temps indicat

(1) Dalmau; Llibre de la Comunitat, imprés en 1877.

(2) Dalmau; Llibre citat.

(3) Bertrán; Llibre de notes històriques de Moyá.

(4) Bertrán; lloc citat.

un ben considerable nombre de sacerdots, si be no sempre els estrictament indicats, pel fet allavors freqüent de regentar un meteix subjecte diferents càrrecs eclesiàstics. I es bona corroboració d'aixó la següent clausula testamentaria del any 1307, que ens vé a la má quan ja desconfiavem trobar més clarícies sobre aquest punt. Diu així: «Item vull que cada any, en el dia de ma defunció sia celebrat un aniversari... amb assistencia dels sis preveres més antics de l'iglesia de Moyá» (1).

Que els anteriors sacerdots han posat el fonament del edifici de la Comunitat no hi ha dupte. Fins apar veure's els vincles constitutius d'aquesta, com son: bens comuns i assistencia al chor, ja en el transcrit document del any 1057, segons el qual els sacerdots canten dels redits d'una meteixa finca. Però, a més d'aquests bens comuns, que no podem precisar aont arriben, cada sacerdot posseeix bens particulars: els qui afecten al seu benifet, anomenant-se i essent quiscun dels dits clergues *rector* del altar i dels honors amb que aquest es dotat. Cada ún prén possessió canònica, i es administrador dels seus bens beneficials. Tenim còpia d'un instrument possessori datat del any 1296, aont apareix clarament tot quant s'acaba d'indicar; per lo qual, i perque es tracta d'una peça tan vella, se'ns permetrá que li fem lloc aquí.

«Nos, Guillem de Soler, rector de l'iglesia de Moyá, donem i assignem a vos, Bernat de Plá, diaca, l'altar de Sant Martí en la dita Iglesia, amb tots els seus drets, dels quals pugueu fer ús durant tota vostra vida. Més haveu de portar-vos bé, i heu d'esser fiel i lleial a nos i als dits temple i altar, fent-hi residencia contínua, i assistint a totes les hores divines i als oficis diurns i nocturns qui en dita Iglesia es celebrarán; divent, ademés, ordenar-vos de prevere, a fi de qué prompte pugueu celebrar missa diaria o *quasi* pels benefactors del citat altar i per tots els fiels, vius i difunts. Ademés deveu aplicar a utilitat del dit altar tot el safrá plantat en l'honor del meteix. —Jo, Bernat, obtentor,... prometo cumplir les coses sobredites, i en faig jurament a V de les calendes d'Octubre del any del Senyor 1296.—Testi-

(1) Arxiu Parroquial; manual de testaments, any 1307.

monis: Guillem Ramón de Vall, militar, Ferrer de Granoia i Berenguer de Vall, clergue» (1).

Al cap de vall d'aquest document sols ens resta subratllar que els honors beneficials solen consistir en masos, peces de conreu, etc., i que els afocats al mas o adscrits a la terra presten al beneficiat el degut sagrament d'homenatge i fidelitat, per lo meteix que es verdader senyor directe i alodial (2).

La Reverenda Comunitat.—Mes amb el temps l'anterior nombre de benifets augmentà considerablement. Al finar el segle XIII fou fundat el de Sant Llorenç; en 1382 el de *Corpore Christi*; sis anys més tart el de Santa Margarida i Santa Lluçia, i del 1451 data l'anomenat de Nostra Senyora i de Tots Sants (3).

I al temps que creixien els benifets, s'engrossía el cos de pïes fundacions, consistent en celebracions de misses i aniversaris i en resos d'hores canòniques, mereixent menció entre les tals fundacions la notable de dotze aniversaris anyals, instituida en 1342 per Bernat de Planella (4).

Tan en aquesta com en la possessió del benifet de Sant Martí, copiada tot just, surt molt marcada l'intenció dels fundadors de què tots els beneficiats assisteixin a tots els divinals oficis de la parroquia, intenció que en els benifets de *Corpore Christi*, de Tots Sants, etc. s'aclareix amb la següent clàusula: «El citat rector o beneficiat hagi d'esser present a les hores canòniques acostumades celebrar, aixó es: *a cantico gradu* (cert nombre de psalms, segons una divisió antiga) fins a les Completes *inclusive* (5). En aquesta assistència dels beneficiats al chor déu trobar-se preferentment l'origen de la Comunitat.

Peró, a principis del segle XV, o abans, sembla que els beneficiats no basten a donar compliment al cúmol de pïes fundacions; i aquest motíu, entre altres, els inclina a admetre en la participació de les meteixes als sacerdots naturals de la Vila, aduc sien mancats de titol benefical. De modo

(1) Mensa Episcopal de Vich; documents de Moyá.

(2) Llibre de Visites.

(3) Bertrán; Llibre de notes històriques de Moyá.

(4) Llibre de Visites.

(5) Dalmau; Llibre de notes històriques.

que desde allavors el nombre de residents no es fixo; essent per lo tan una corporació *non numerata*, o recepticia. Tal volta els primers admesos sien en concepte de *conductius dels beneficis*, o sia substituïts, dels beneficiats. Tenim certesa de la presència de conductius en l'any 1420, segons resa aquesta clàusula: «Item en honor i reverència de la santa gloriosa i sempre Verge Maria... instituesc un aniversari perpètuu, en el qual vull que assisteixin tots els preveres així beneficiats com conductius» (1).

La primera reglamentació escrita de la Comunitat data del any 1429. D'aquesta fetxa ens ha arribat una capitulació sobre el temps, solemnitat i demés circumstàncies dels oficis divins, de la qual son els següents fragments:

«*Capitols establerts i acceptats per i entre el Rector de l'iglesia de Santa Maria de Moyá, el Vicari i els Beneficiats de la meteixa qui al present hi tenen personal residència.*

El monjo de dita iglesia tots els dies del any, a hora competent farà senyal de matines, tocant primer l'esquella o esquelles i després la campana (*cymbalum*) o d'altra manera, segons si es dia feriat o be festiu, tal com fins are s'es acostumat, de manera que el mentat reso pugui terminar-se una hora abans de la sortida del sol.

També farà senyal de tercia, els dies feriats una hora després de sortit el sol, i els dies festius i temps de Quaresma, en què hi ha assistència de poble, a l'hora convenient, tal com s'acostuma.

El toc de vespres es farà cada día entre dues i tres hores de la tarde, conforme desde temps molt antic es fa en esta Iglesia.

Item d'aquí endavant el Rector, el Vicari, els Beneficiats i altres sacerdots residents en lloc dels beneficiats (*conducticios Beneficiorum*) d'aquesta Iglesia en les mentades hores deuràn resar amb molta devoció l'ofici diví a *cantico gradu* fins a Completes i en la forma acostumada, aixó es: les matines i la prima en veu baixa, les altres hores i la missa cantades i amb nota, segons de molt temps s'acostuma.

(1) Arxiu, Parroquial; Manual de testaments, any 1422.

Item ja que es de raó que, augmentant la devoció, creixi també la solemnitat del ofici, s'es acordat que en les festivitats de Nadal, Circumcisió, Epifania, Purificació, Anunciació, Pasqua, Ascensió, Cincogesma, Corpus, Assumpció, Nativitat de Maria i Totsants les matines i totes les demés hores hagin de solemnitzar-se i cantar-se en veu alta i amb nota en el chor de la mentada Iglesia, tal com s'es començat de fer» (1).

Segueixen altres acorts sobre la devoció, compostura, etc. dels preveres durant les litúrgiques cerimonies.

Els estatuts copiats, que no degueren deixar de refermar-se amb el segell de l'autoritat eclesiàstica, son la primera fé de vida canònica o legal de la Comunitat. En ells ressalta l'esplendor del culte en les principals festivitats, a les quals, discorrent el temps, se n'afegeixen moltes altres no menys solemnes, disposant-ho així els fundadors, qui sovintment son els mateixos clergues residents, al ordenar llurs actes d'ultima voluntat. Entre elles consignarém sols la devota cerimonia de custodiar el Moniment, fundada en el sigle XVI per mossén Gabriel Canudes, resident, rector de Rodors, i la igualment piadosa d'acompanyar el Santíssim Viàtic quan surt fora els murs de la Vila, que s'observava en el mateix temps (2).

Constitució orgànica.—Repetim que la Comunitat es compón de beneficiats i conductius o fills de la parroquia. El nombre de residents varia segons les épques. Una nota vella diu: «La més antiga ordenació de la Comunitat (la del any 1429?) tenia vuit preveres» (3). En 1583 assisteixen al Capítol vint residents, a mes del Rector i Vicari. A mig sigle XVII els admesos pugen a trenta dos, no concedint-se entrada a alguns qui la solíciten, per raó de les guerres, caresties i altres penuries que assolen el país. Al arribar al any 1750 trobem novament vint i un residents, els quals en 1772 pugen a trenta dos. Mes en el plan benefícial ordenat pel bisbe Sarmentero i aprovat per Reial Decret de 1779 es disposa que a mes del Rector i Vicari hi hagin divuit títols de resi-

(1) Mensa Episcopal; lloc citat.

(2) Arxiu de la Comunitat; Llibre de Convocacions.

(3) Mensa Episcopal; documents de Moyá.

dents, o sien set beneficiats i onze originaris. Aital disposició ha de modificar-se encare al cap de vint anys, fixant-se a vint i sis el conjunt total de residents (1). En l'actualitat les circumstàncies han fet mermar bon xic aquest nombre.

Els sol·licitants, per a l'admissió, acrediten probitat de vida i suficiència en el cant litúrgic, subjectant-se al dictamen d'un tribunal competent.

Per a el recte funcionament, la Corporació té establerts diferents càrrecs, distribuïdors entre els mateixos residents, i coneguts amb els noms de bosser, arxiver, claver, capíscol, conrer i oidor de comptes. La Distribució dels càrrecs es fa a pluralitat de vots. En el segle XVI es renoven anyalment la vigília de Sant Joan de Juny, mudant-se més tart aquest dia pel 31 de Desembre.

Ja abans de bastir-se el temple actual, celebra la Comunitat ses juntes o capitols en una aula apart, que es una dependència recullida del vell edifici; mes, quan se tracta d'assumptes poc importants, es reuneix al chor, eixint dels divinals oficis. La convocació del capitol se senyala per un toc de campana especial.

I, ja que hem parlat del funcionament intern de la Corporació, no devem fer cas omís del conveni estipulat en 1586 en presència del Vicari General de Vich, Dr. Joan Cardona, entre l'arxiprest Dr. Miquel d'Aimerich, d'una part i els preveres residents de part altra. En ell, entre altres coses, se convingué que l'administració dels interessos i la mateixa direcció de la Comunitat fos reservada a vuit individus, els quals devien esser el Rector, el Vicari, els beneficiats i en defecte d'aquests els conductius; que els tals elegissen per a els càrrecs comunitaris als subjectes a ells ben vistos; que en les distribucions s'igualesen els conductius al Rector i beneficiats i que el vot del Rector fos decissiu en cas d'empat. Aital procediment, anomenat del *Octovirat*, visiblement depressiu pels originaris, fou causa de no poques divergències; fins que en litigi portat al tribunal metropolità de Tarragona en 1629 es vingué a una conciliació, que, a fi de què no li manqués forsa, fou duta a l'aprobació de la Santa Sede.

(1) Arxiu de la Comunitat; Llibres de Convocacions.

El papa Urbà VIII tingué així ocasió de disoldre l'*Octovirat*, estatuint que tots els residents tinguessen vot en el capítol, en el qual ha de presidir el Rector o el Vicari o, en defecte, el beneficiat més antic o el conductiu d'igual condició (1).

En les primeres constitucions de la Comunitat hem pogut observar com aquesta té el reso del ofici diví enter, senyalant les diferents hores canòniques amb sengles tocs de campanes. Més tart, resa matines a punta de sol, seguint després els aniversaris i per últim la Conventual, que al istiu es a les vuit i al hivern a les nou. Però, degut als molts inconvenients que tenia el reso de matines tan de jorn, en 1785 obtingué permis del Prelat diocesà per a anticipar-lo a la tarde anterior (2). A aquestes funcions s'afegí el reso d'hores del Ofici Parvo, anomenades *Menorets*, que en 1690 se cita com a cosa d'antic establerta (3), i en l'actualitat es practica els dissaptes. Les sabies ordinations de chor per què en aquests temps es regeix la Comunitat daten del any 1686, havent-les traçades l'Ilm. Antoni Pasqual, bisbe de Vich (4).

Fundacions.—Al començar el segle XVII es importantíssim el diposit de pïes fundacions amb que conta el Gremi, no bastant les celebracions diaries i el reso no interromput a donar l'abast als rédits; per lo qual en 1609 l'Ilm. Reart, bisbe de Vich, el faculta per a invertir el sobrant en dotze aniversaris celebradors el primer dia no impedit de cada mes. En 1625 té obligació de celebrar disset misses còtidianes; les setmaneres, mensuals, etc. passen de dos mil quatre centes, divent-hi afegir quatre cents aniversaris, a mes dels oficis funerals i de devoció d'entre any. Però, com la majoria de les tals celebracions daten de molt antic, i son fundades a base d'estipendi insuficient, are sobre tot que el valor de la moneda disminueix, el Vicari General, Dr. Alamany, en la mentada fetxa autoritza als comunitaris per a fer la reducció a la taxa del Sínodo recientment celebrat, podent percebre per cada celebració tres sous (5).

(1) Arxiu de la Comunitat; Butlla Pontificia.

(2) Arxiu de la Comunitat; Llibre de Convocacions.

(3) Llibre de Visites.

(4) Llibre de Visites.

(5) Arxiu de la Comunitat; Llibre de Convocacions.

Al costat de les fundacions volem donar compte del que en podem dir fur secularment respectat a la Comunitat de tenir carniceria per a son ús particular. Es sabut que la venda de carn es un de tants arbitris privatius dels senyors feudals i més tart dels municipis, del qual gaudeixen també diferents corporacions religioses. La Comunitat de Moyá n'es una, tenint oberta la carniceria primer al carrer del Forn i després en una cantonada davant l'Iglesia, i arrendant el despaig de la carn a un particular, el qual dona per escrit l'albará o taula de condicions per què ha de regir-se. A voltes, sobre tot en épques crítiques, pacta amb el meteix carnicer del Municipi, en ventatja de tot el comú de la Vila. Ben entrat ja el sigle XIX conserva encare la Comunitat aquesta privativa (1).

Com també hem d'esmentar la molt acertada institució dita l'*Enfermeria*, verdadera germandat d'ausilis mútuos, projectada entre els comunitaris en 1578, i renovellada notablement i regida per un reglament especial en 1750 (2). I en el sigle XVII té encare una altra arma de defensa, per haver-se agregat a la Germandat de Sant Sever, la qual, fundada envers l'any 1549 durant el pontificat de Paulus III, i contant en son gremi les més importants comunitats de Barcelona junt amb les de Vilafranca i Piera, té per objecte defensar les corporacions eclesiàstiques i els respectius temples dels impostos indeguts i altres gravámens del poder civil. L'agregació de la Corporació moyanesa a aquest important gremi fou feta en 1698 per butlla del papa Inocenci II (3).

Serveis.—Fora llarc i reclamaria una extensió major que la de qué disposem voler donar compte dels beneficis tan d'orde espiritual com purament materials prestats per aquesta digna Corporació, així en la parroquia de Moyá com en totes les del contorn. A mes de qué tal cosa fins devé impossible; per quant de molts sacrificis i heroismes d'abnegats comunitaris ni se n'ha escrit un mot en la terra, constant sols

(1) Mensa Episcopal de Vich; documents de Moyá.

(2) Mensa Episcopal; documents de Moyá.—Arxiu de la Comunitat; Llibre de Convocacions.

(3) Mensa Episcopal; lloc citat.

en el llibre de la vida, en el qual no es fa pas omissió de tantes i tantes obres mereixedores d'eternal remuneració. No passem, no obstant, sens dir-ne quelcom, tal com brolli de la ploma; que no li costaria pas molt dedicar a l'abnegada Institució parrafades llargues i elogiadores.

El mirament capital de la Comunitat no hi ha dupte que ha estat sempre la solemnitat i l'esplendor dels actes culturals. Penetrada de lo sagrades i edificantes que son les cerimònies litúrgiques i de la llur positiva influència en l'esperit cristià del poble, per a ella no hi han trivialitats en aquest punt, sinó que procedeix en tot amb l'orde i sant respecte propis de qui veu en les funcions eclesiàstiques el compliment d'un ministeri sobre-humà, les més excelsos cortesies dirigides al Senyor Omnipotent, qui ha pres per son palau el temple. Mossén Dalmau, comunitari de cor i pensa, té dedicada bona part de son llibret a la cura i discreció amb que la piadosa Corporació celebra els sants oficis i dona compliment desde els més elevats fins als més humils ministeris del temple, fent els diferents capítols d'aquest llibre l'efecte d'altres tantes fotografies dels devots comunitaris, sobtats ja en la solemnitat de la Missa Conventual ja en el reso ja en la processó o be en el cant dels goigs de la Verge Maria. Tot lo qual no vé tan de nou a qui tingui en compte el zel de la Comunitat en tenir en diferents ocasions escola de rúbriques, a fi d'evitar fins les menudes imperfeccions que, segons el mentat autor, «enlletgirien les lloables costums de l'Església i de la Comunitat, llevarien la magestat i magnificència a les funcions eclesiàstiques, i acabaríen per introduir abusos qui tindrien fatals conseqüències». El cant, un dels més interessants elements del culte, ha estat mirat sempre amb gran predilecció. Ja en els estatuts del any 1429 s'observa com bona part de la solemnitat dels dies principals es fía precisament al cant, qui ha de fer-se *amb nota*, aixó es, segons el cant pla que allavors seria en ús. En el sigle XVI, o sia quan els organistes son encare molt escassos, es contracten diferents laics, *mestres de sonar los orguens*, a fi de què amb el litúrgic instrument acompanyin el cant eclesiàstic (1); més tart es procura que no manquin mestres de

(1) Arxiu de la Comunitat; Llibre de Convocacions.

cant, també laics, amb obligació d'alliçonar als residents i als clergues aspirants, i no para la Corporació fins a tenir hàbils professors de música sacerdots del Gremi, els quals desde l'últim quart del segle XVII fins al present han mantingut a l'altura dels temps el cant religiós de la parroquia, fent alternar amb la reposada salmodia dels preveres les blanques melodíes de chors d'escolans i d'adolescents, tot d'acort amb els solemniais accents de l'orgue.

Amb el visible intent de regular l'orde de les funcions eclesiàstiques, la Comunitat assumeix diferents càrrecs, qui en altres llocs son confiats a simples laics. Un d'ells es la Sagristia. Coneguda es de sobres l'importancia de la Sagristia en les parroquies ja en el segle XI i següents, a la qual els fiels fan quantiosos llegats en concepte de drets parroquials, devenint amb freqüencia que la Sagristia es senyora directa de molts honors territorials. L'administració d'aitals bens arreument es confiada als caps de casa de la parroquia, els quals es relleven ja per elecció o per rigurós torn anyal. Per una concordia celebrada en 1572 entre el rector Aimeric i la Comunitat veiem a aquesta desde dita fetxa possessionada de la Sagristia amb les rendes, censos i demés drets a ella expectants, venint obligada a subvenir els gastos del culte amb l'esplendor que fins allavors s'havía acostumat. I, a fi de què els comunitaris puguin fer ús dels ornaments litúrgics, amb conveni especial es comprometen a destinar al fondo de la parroquia lo que correspondria de distribucions cotidianes a un resident, anomenant-se aital gravámen del *capellá mort* (1).

Qualcuns bacins o administracions tenen no poca importancia en mans dels comunitaris. Citarém les confraries del Roser, de la Minerva i Apostolat de l'Oració, de les Santes Animes, de la Soledat, la Tercera Orde de Sant Francesc, etc., en el cuidado de les quals tenen part els sacerdots, duent-ne tot el pés, i essent l'ànima de les meteixes. Tots els dies de precepte té reglamentat la Comunitat l'horari de misses no sols en la parroquial sinó en les demés capelles de la població, celebrant encare a hores fixes els dies de

(1) Bertrán; Llibre de notes històriques.

missa suprimita. I a fi de qué els fiels de la parroquia i comarca en tot el temps del any tinguin copia de confessors aon puguin descansar llurs conciències, en virtut del arreglo del any 1799, i fins sens necessitat d'ell, alguns residents es dediquen amb zel i discreció al sant ministeri de la direcció espiritual de les ànimes.

Antigament, quan per la multitud de masos disseminats per plans i serres i per la dificultat de comunicació era més convenient que ara, la Comunitat cuidava de qué tots els dies de guardar se celebrés missa en les capelles veïnes de Sant Jaume, Sant Andreu i Santa Magdalena, posant aquestes, que eren verdaderes penalitats, als residents ultimament entrats. I les parroquies properes de Ferrerons, Rodors i Marfà, no tan com les més distantes de Muntanyola, Sant Martí de Centelles, Talamanca, etc. en diferents èpoques foren proveïdes en les persones de reverents comunitaris, qui lligaven amb la residència la obligació de regir-les, important-los sacrificis incomparables.

Dels dispendis pecuniaris amb que la Comunitat ha procurat a totes hores la prosperitat material del país un s'en forma idea fullejant sos voluminosos manuals de convocations, aon se fa esment d'alguns. S'ha 'ns permés retreure aquí, ja que tot es impossible, l'entusiasme amb que en 1793 resol contribuir als gastos d'aprovisionament dels soldats voluntaris per a la guerra contra el francès, amb propietat anomenada la *Guerra gran*, perquè té la ventatja d'esser popular, organitzant-se a tot arreu batallons de voluntaris equipats amb bons armaments i afavorits amb donatius. De la vila de Moyá surten diferents soldats, a cada un dels quals la Comunitat entrega dos duros en or d'entrada, tres sous diaris durant tres anys i al final trenta lliures en concepte de recompensa. I a més d'aixó, en la meteixa ocasió subvenciona amb la per ella notable quantitat de tres centes lliures als invictes sometents, qui amb llurs guerrilles, dirigides la major part per sacerdots, obliguen al francès, junt amb els batallons de Miquelets i l'heroic esforç del general Urrutia, a abandonar les posicions que en mala hora havia ocupat en el Principat, firmedes a no tardar la pau de Basilea. Durant la guerra dita *dels set anys*, de tristes recordances

per la Vila, a pesar del notable mermament de ses rendes, coopera, no obstant, la Comunitat, a petició del Municipi, als gastos que tots els anys ocasionen els soldats i a molts altres impostos extraordinaris. I a mes d'aixó, sempre que la Vila passa alguna penuria o intenta realitzar alguna obra important, troba en el religiós Gremi un ausili mai fal·lidor, havent-se posat de manifest en 1783, al projectar-se la conducció d'aigües potables i la construcció de la font pública, a lo qual volgué contribuir amb un donatiu ben quantiós (1). En aquest meteix temps ajudá també amb la quantitat de cent vint i cinc lliures a la construcció de la nova Catedral de Vich, cap i mare de les iglésies de la diócesis.

Comunitaris.—El catàlec detallat de tots els sacerdots qui han pertenescut al gremi de la Comunitat desde l'any 1559 figura ja en el citat llibre de mossén Dalmau, aont hi té son lloc propi, sumant aproximadament en l'actualitat uns 336. Aquí podríem ponderar les dots de virtut i zel amb que cada un d'ells ha procurat enriqueix-se, com el més preuat ornament del ministre evangélic, i no fora difícil fer ressaltar la ciencia d'uns, la caritat d'altres i l'esperit sacerdotal de tots, pel sol fet d'haver volgut vincular llurs noms amb les gestes de la venerable Corporació, que en tots temps ha predicat amb la paraula i amb l'exemple la pietat, que es quinta essencia de la virtut, difonent arreu el bon olor de Crist. Lo que no volem callar, perque ens ha admirat de veres, es que mes de trenta d'ells figuren en la llista amb el títol acadèmic de doctor, prova de que l'amor a les ciencias eclesiàstiques ha resplandit en la Comunitat de manera molt notable, fent d'ella lo que se'n diu sens exageració una corporació docta, sobre tot si es recorden els noms del Dr. Francesc Casanova, qui en 1772 es catedràtic de l'Universitat de Cervera, el del penitencier de Vich, Dr. Jaume Passarell, admés en el Gremi en 1844, i el del ilustre filòsof, Dr. Gervasi Costa, admés l'any següent. Com tampoc hem de deixar de dedicar l'honor de la més merescuda recordança als piadosos comunitaris Gabriel Canudes, Joan Antoni Gónima, Dr. Joan Carner, Dr. Joan Dalmau, Joan Torra

(1) Arxiu de la Comunitat; Llibre de Convocacions.

i a molts altres, als quals es deu l'institució de diferents benifets, solemnitats litúrgiques i altres ptes fundacions, no tan com als reverents Jaume Buixó, Jaume Gónima, Josep Matarrodona e Isidre Dalmau, fundadors, com en son lloc es dirà, dels diferents temples qui adornen la Vila.

Altres benifets.—Hem senyalat les primeres fundacions beneficials que donaren origen a la Comunitat. Podríem haver afegit que dels benifets del Sant Cos de Crist i de Sant Miquel n'es patró el senyor Marqués de Castellvell, havent fundat el primer l'ilustre moyanés, Pere de Planella, bisbe de Barcelona, i radicant el segón en l'altar dels Sants Martirs. Mes resta que fem encare indicació d'altres benifets fundats posteriorment, sens que s'hagi regonegut als obtentors dels meteixos el dret d'entrada a la Comunitat, o sia amb completa independència d'aquesta. Son:

Benifet de Nostra Senyora de la Concepció.—El fundà probablement la familia Ribot de Morató, en l'altar de Sant Isidre amb obligació d'una missa celebradora en ell el día de l'Immaculada.

Benifet de Santa Ana.—Fou fundat en 1771 pel Dr. Joan Carner, comunitari. L'obtentor ha de celebrar algunes misses en l'altar de la Santa.

Benifet de Sant Pau.—Instituit en 1755 per D. Pau Casamitjana, professor en Arts. Té l'obligació de dotze celebracions anyals en l'altar de Sant Antoni.

Benifet del Sant Crist.—La familia Casagemes el fundá en son altar, imposant qualques plátiques anyals en l'Iglesia de Sant Sebastiá i resar diàriament la recomanació de l'ànima pels agonitzants.

Benifet de Sant Antoni.—Fundat per Bonaventura Manyosa en l'altar del Sant, essent-ne patró l'hereu d'Antoni Casagemes, paraire.

Benifet de Santa María.—Es instituit en l'altar major, i n'es patró el mas Rovira, de Rodors. Obliga a qualques celebracions.

Benifet de Santa Bárbara.—Apar fundat per la familia Barrera, i n'es patró el senyor Marqués de Puerto Nuevo, radicant en l'altar de Sant Antoni.

Capellania en l'altar del Sant Crist, deguda al sacer-

dot mossén Joan Antoni Gónima, dotada amb els rédits del mas Franquesa i amb obligació de misses.

Capellania de Sant Bernat, de la qual son patrons els administradors de la Confraria de la Misericordia i en defecte llur el senyor Arxiprest.

Aitals fundacions no deixen d'esser altre testimoni de la pietat sencera i desinteressada dels bons moyanesos, pietat que, com s'ha pogut veure, ha cuidat de mantenir viva la venerable corporació de la Comunitat, la qual, nada espontaniament com una flor olorosa en l'interior del temple i a les plantes de la Verge María, regalá sos sanitosos perfums a les devotes generacions que corrent el temps pogueren contemplar-la, i dona encara al present ben esponerosos fruits de vida, servant com un sagrat patrimoni l'honorós llegat de les virtuts i de les tradicions de sos ilustres avantpassats. En les anteriors planes no l'hem descrita degudament, ni ens ho hem proposat. Mes aquesta petita idea no devia mancar, com diguerem al encetar el capítol, en eix llibret, dedicat al temple, monument de la fé dels fills de Moyá i de la devoció a la dolcíssima titular i patrona, Santa María.

Rectorologi.—I sía el mellor terminament d'aquest esboç l'honrosa estadística de venerables rectors qui han tingut a llur cuidado la parroquia de Moyá, estadística deficiente, sobre tot al principi, degut a la manca de documents de qué ja ens hem dolgut mes d'una volta. No creiém que se'n pugui prescindir aquí, tenint en compte que el Rector es el president de la Comunitat i sens dupte l'inspirador de moltes de ses iniciatives. En un principi ell deu esser un de tants beneficiats, amb preferencia en els actes ministerials i amb dever d'administració de sacraments, havent-hi probablement en un meteix temps més d'un rector o domer, segons es desprén d'algunes fetxes, i repartint-se les obligacions per setmanes. Ell es senyor de les alouetats de la parroquia; no sols de les que els Comtes li transfereixen el día de la Consagració, sinó de les moltes altres que successivament va adquirint, degut a la piadosa generositat dels fiels, els quals en l'últim tranzit destinen al sosteniment i magnificencia del temple tot lo que no ha de freturar a llurs

successors. Mes, com molts dels llegats es redueixen a prestacions de parts de delmes i promeies, que radiquen en masos, eres i altres dependències, tributaries de més d'un senyor, aixó sovint li ocasiona disgustos i danys, obligant-lo a desgrat a acudir a la Corona en demanda de protecció. La reial providència de Jaume II, donada en 1303 a favor del rector Guillem de Soler es d'aixó una página ben eloqüenta (1).

Segons pràctiques i drets antics arreument establerts, els rectors de Moyá i llurs vicaris tenen la Curia Eclesiàstica de la parroquia, autoritzant tota mena de documents, i continuant-los en protocols, alguns dels quals, salvats providencialment de la crema del any 1839, i restants del incendi del 1720 citat ja, constitueixen avui en llur majoria el notable Arxiu Parroquial.

Al fer-se la unió de les dues iglesies: Moyá i Estany, el rector fou condecorat amb la dignitat d'Arxiprest, com a president que degué esser de la Colegiata moyanesa, i li foren adjudicats tots els drets i privilegis de que s'ha fet esment en son lloc, devent afegir aquí que les insígnies arxiprestals que li fou concedit usar consistiren en l'habit canonical, i que ademés se'l facultà per a beneir ornaments en ambdues iglesies. Per un indult apostólic dels 11 de Novembre del any 1627 li foren confirmades les insígnies, autoritsant-se'l per a dur mitra i báculo, com a successor del Abat del Estany (2). Després de la nova separació de les dues iglesies, no podem precisar en quina d'elles residí el Rector, havent-hi hagut tal volta temporades de tot, però tenint sempre aquí un coadjutor representant. Feta l'extinció de la Colegiata estanyenca en 1775, i creada la parroquia del Estany independenta de Moyá pel bisbe de Vich, Ilm. Sarmentero, el Rector Arxiprest continuá, no obstant, prenent possessió de la cadira del chor del Estany, havent durat aital costum fins casi a nostres dies. I l'Ilm. Castanyer, qui passá a cenyir la mitra de San Bernat Calvó desde la cadira rectoral de Moyá, volgué encara en 1859 confirmar a favor d'aquest curat tots els drets i emoluments que li pu-

(1) Bertrán; Historia de Moyá; Butlletí, n.º 63.

(2) Arxiu de la Comunitat; Llibre de Convocacions, any 1770.

guin correspondre en concepte d'Arxiprest del Estany, pertanyent en l'actualitat la parroquia a la categoria de terme arxiprestat, i servint-la a mes del rector dos coatjutors.

RECTOROLOGI

Sanciol, rector.	939
Andreu, sacerdot de la Sagrera.	1244
Bernat de Torrent, sacerdot.	1251—1264
Bertrán de Montanyola, rector.	1284
Guillem de Soler, rector.	1288—1305
Guillem de Riudeperes, rector.	1301—1329
Bernat de Sant Feliu, rector.	1308
Vicens de Palmarola, rector.	1332
Guillem de Camps, rector (1)	1343—1356
Bernat de Truitol, regent	1356—1362
Berenguer de Ça Rovira, rector.	1372—1410
Pere Joan Argemir, regent.	1397—1451
Joán de Torquefull, rector.	1412—1413
Bernat de Ginebreda, rector.	1422—1446
Francesc Gili, rector.	1448—1462
Mateu Artiga, rector	1469—1488
Honofre Gasset, rector.	1523—1528
Magnífic Bartomeu Parent de Aleix, rector.	1534
Pere Simón, regent.	1545
Il·ltre. Miquel d'Aimeric, rector. (2)	1565—1592
Il·ltre. Pere Canyelles, arxiprest.	1595—1598
Il·ltre. Francesc Gualal, arxiprest.	1601—1605
Il·ltre. Geroni Llentes de Graner, arxiprest.	1611—1644
Il·ltre. Dr. Salvador Rocafort, arxiprest.	1645—1652
Dr. Nicolau Barrera, ecónomo.	1657—1664
Il·ltre. Francesc Compter, arxiprest.	1665—1667
Il·ltre. Dr. Carles Solá de St. Esteve, arxiprest. (3)	1668—1725
Il·ltre. Dr. Joan Prat de St. Julià, arxiprest	1725—1759
Josep Llobateras, ecónomo,	1760
Il·ltre. Joan Carrancio de Medina, arxiprest (4)	1761—1767

(1) Canonge de Lleida.

(2) Abat del monestir cistercienc de Santa Maria de Labaix (Lleida).

(3) Assisteix al Concili Provincial de Tarragona.

(4) Advocat del Reial Concell i Vicari General de Vich.

Dr. Anastasi Sanxo Miñano, regent?	1764
Jaume Soler de Terrades, regent?	1765
Benet Comas, ecónomo.	1780
Il·ltre. Dr. Domingo Homs, arxiprest.	1791
Antoni Llobateras, ecónomo.	1797
Il·ltre. Dr. Josep Banús, arxiprest.	1799
Josep Montaner, ecónomo.	1813
Il·ltre. Dr. Josep Portell, arxiprest	1816
Dr. Joan Castanyer, ecónomo.	1846—1850
Il·ltre. Dr. Joan Castanyer, arxiprest.	1850—1858
Jordi Valls, ecónomo	1858
Il·ltre. Joan Serrat, arxiprest.	1859—1878
Quirze Esquerrá, ecónomo.	1878—1884
Miquel Ballart, ecónomo.	1884—1887
Il·ltre. Segimón Roca, arxiprest.	1887—1893
Ramón Serra, ecónomo.	1893—1900
Il·ltre. Joan Costa, arxiprest.	1900—1915
Il·ltre. Pere Parramón, arxiprest.	1915

L'anterior catàlec de persones digníssimes fa pensar en el vicariologi, que en sa part moderna té compost mossén Bertrán (1), i que no copiarém per sa excessiva llargada; no podent resistir, no obstant, a apuntar noms tan notables com els dels ja difunts Joan Torra, Pere Arau, Francesc Coll, Antoni Montaner i Miquel Coronas; els dels dos actuals capitolars de Vich, Dr. Joan Errando i Dr. Lluís Casadejús, i finalment els dels més recients Dr. Pere Molas, Dr. Joan Puigoriol, Evarist Morató, Pere Bertrán, Joan Soler, Josep Euras, etc.

(1) Llibre de notes històriques.

CAPITOL, QUART

LA TITOLAR: SANTA MARIA

Imatge primitiva.—Canvi i disturbis.—Adicions.

El Camaril.—Relíquies.—Santa Faç de Nostre

Senyor Jesucrist.—Sacerdot camarer.

Imatge primitiva.—A dretes en els anteriors capítols hem callat precioses notícies referentes a la devota titular del temple i patrona, Santa Maria, creguts que es preferible amonjoiar-les en lloc apart, aon resplandirán de sobres per la llur válua i relleu. Hem parlat del sumptuós palau de la Verge Maria i de sos patges, — que be poden anomenar-se tals el reverents comunitaris. — Diguem, doncs, ja quelcom d'Ella, i de les mostres de devoció amb que la piadosa Vila i parroquia ha correspost a ses maternals fineses.

Parlant d'imatge primitiva, ja es compren que no ens referim a la que actualment es venerada en l'altar major, sinó a altra que la precedí, i tenia els honors de la més respectable antiguitat. Realment, fins a principis de la passada centuria fou mostrada a la pública veneració una escultura mariana, interessant pel seu merit iconogràfic, i sobre tot rosada amb les oracions i pregaries d'innombrables generacions que s'hi encomanaren, contant-li llurs penes i llurs alegríes, meteix que els fillets a una mare plena de misericordies i de ternures celestials.

¿Cóm era aquesta imatge? ¿De quan datava? Mossén Dalmau ens ha deixat d'ella una descripció ben precisa, que val casi tant com un gràfic. Oim ses textuais paraules: «Aquella santa Imatge de Maria tenia sis palms d'altura, la del Infant Jesús estava enterament imitada a la de Maria; era tot una pessa, de fusta de molt bona qualitat. La Imatge de Maria estava sentada, y la del Infant Jesús de peu sobre

la falda de la de Maria. La divina Senyora tenia la sua mà esquerra posada sobre la espatlla esquerra del infant Jesús y en la dreta un lliri. Lo divino Infant estava un poc inclinat a la esquerra de la Mare, y tenia en la sua mà esquerra lo mon y la ma dreta en actitud de donar la benedicció» (1).

No hi ha dubte que la anterior descripció correspon a una escultura romànica. I, si ens fixem en els detalls de tamany, notablement gran, comparant-lo amb el de les primeres icones d'aquest estil, les quals son de dimensions molt reduïdes, i de tenir el nen Jesús dret i decantat a la esquerra no apar fora de raó fer-la datar de ben entrat el gust romànic, aixó es, del segle XIII o tot lo mes de finals del XII.

Seguint la costum general, fruit d'una devoció no ben discreta, la devota escultura duia sobreposats ropatges de valor, que els fiels s'esmeraven en oferir-li, però que la desfiguraven completament, fent-li canviar en dreta la magestuosa posició de sentada, i ocultaven la silueta típica i altres interessants detalls que el cisell romànic s'havia esmerat en imprimir-li amb tota l'ingenuïtat i bon saber del seu temps. El citat autor dona compte de les peces de roba amb que es cubria l'imatge, dient: «Vestia amb vestit de campana, capa magna que venia de les espatlles, y manto blau de cel, qui venia del cap. La del Infant Jesús vestia un petit devantal. Les dos santes imatges portaven polaines en lo coll y en les munyeques y corona imperial en el cap». No obstant, tot aquest habillament de prendes, sobre tot la túnica o vestit de campana, no devia esser anterior al segle XVII. En son principi, aixó es, al introduir-se els vestits postiços de les imatges marines (segle XIV), la Verge de Moyá fou coberta sols amb mantell, qui es limitava a ocultar el sient, i permetia contemplar-la del davant en sa totalitat. Per aixó en el Llibre de Visites del Arxiu Episcopal de Vich es fa constar que en 1442 el Prelat trobá en la parroquial de Moyá «sis mantells de seda per la imatge de la Verge Marfa de diferents colors, Item dues corones de llautó amb estrelles, una de la Verge i altra del Infant.» Sortosament hem vist la donació d'un d'aquests mantells feta en 1557 pel moya-

(1) Dalmau; Llibre de notes històriques.

nés Joan Rovira, i volem continuar-la aquí, perquè hi vé com l'anell al dit. «Item vull y orden que per mos marmessors sien presos de mos bens X ducats valent XII lliures, los quals donen als honorables jurats de la vila de Moyá com a obrés de la iglesia de Moyá, los quals hagen de fer servir per comprar un mantell de Nostra Senyora del altar major, y dits X ducats no pugan despendre en ni per ninguna altra cosa sinó per dit mantell, lo qual los encarregue si es menester en for de confiança» (1).

I, a fi de que no manqués a la beneïda figura mariana cap dels requisits amb que la devoció popular de les centuries més fantasiejadores i crédules enjoyá les més celebrades del seu ram, se suposá que havia estat trobada, contentant-se de pares a fills que uns afortunats pastors qui guardaven els remats en les maleses de la Vendrellà descobriren el sant tresor en el relleix o balma d'una roca del indret conegut per Salt de Santa María.

Finalment en la segona meitat del segle XVII, es volgué que l'imatge, que fins allavors no havia tingut altra advocació que la tan alta i sencilla com tradicional de *Santa María*, dugués l'escaigut i hermós sobre-nom de *Misericordia*, símbol del seu afecte eficaç envers l'humanitat desvalguda. Tals son les notícies concretes que podem oferir de l'antiga Escultura, que per sobre el seu indubitable interès iconogràfic tenia el capital d'esser el centre d'una devoció moltes voltes secular i no interrompuda, havent difundit sa bondadosa má, aon florfen els lliris, l'aroma exquisida de la virtut, i havent dut amb el plàcit repós del seu gest i sobre tot amb el suau esguart dels seus amorosos ulls el consol i la pau a sos fervents devots, els quals una i mil voltes li entonaren a ses plantes himnes de pregaries i d'agraïment.

Canvi i disturbis.—Aquesta santa Imatge subsistí fins al any 1816. Els qui allavors eren administradors de la Confraria de la Mare de Deu, fent cas omís del mérit artístic de l'Escultura, — en aquells temps eren contadíssims els qui es preocupaven d'aixó, — i considerant l'estat deplorable en que havia devingut després de la guerra de l'*Inde-*

(1) Arxiu Parroquial; manual de testaments, any 1556.

pendencia, pensaren substituir-la per altra de moderna factura, que simbolitzés el misteri de l'Assumpció de Maria al Cel, acomodant-la així a la festivitat litúrgica del dia 15 de Agost, que era la que sempre se li havia dedicat. I, a fi de dar forma a aital intent, convocaren la Confraria, i s'escullí de diferents dibuixos el quin fou més del gust, mereixent la aprovació de la majoria del Ajuntament, del senyor ecónomo i dels obrers.

No hem pogut esbrinar a quin escultor fou encarregada la nova obra de talla; podem apuntar sols que l'actitut de aquesta era d'eivar-se, i tenia els braços extesos. Duta la Escultura a Moyá, fou beneida pel Dr. Josep Antoni Busanya, pvre, beneficiat de Santa Maria del Mar, de Barcelona, autoritzat verbalment pel Dr. Marian Ros, Vicari Capítular de Vich, i además l'Illm. Dr. Feliu Amat, Arquebisbe de Palmira, la indulgenciá amb 80 dies de perdó. La vigília de l'Assumpció del citat any 1816 fou col·locada amb molta solemnitat en son novenc i sumptuós trono del camaril, assistint al acte gran concurs de gent.

Peró tot aixó, que apar portat amb harmonía i bensemblar de tota la Vila i parroquia, en realitat no fou així. Al cap d'alguns dies, en sessió d'Ajuntament algun dels concellers accentuá el desagrado que ja havia manifestat al projectar-se el canvi, i el dia 2 d'Octubre fou elevada al Vicari General de Vich, Dr. Josep Sala, una sollicitut acompanyada de xixanta tres firmes, en la qual se palesava el descontent de molts per haver-se retirat de la veneració dels fiels l'antiga i històrica imatge de Santa Maria de *Misericordia*. El memorial es basava en lo que acabem d'indicar, o sía, que l'escultura vella simbolitzava la Verge de Misericordia, i la nova no era més que l'Assumpta, comunament anomenada Mare de Deu d'Agost. En la providencia del superior eclesiàstic s'ordená que en el termini de deu dies fos col·locada l'imatge antiga en un altar decent de la parroquial, disposició que no fou cümplerta. I al cap de poc, el citat Vicari General practicá la Visita Canónica al temple i Camaril, aon rebé declaració dels administradors de la Confraria, havent-los de dissuadir del equivocat criteri que tenien d'esser senyors absoluts del Camaril i de la Imatge,

fundats en el diploma del rei Pere IV, que ja retraurém més endavant (1).

El día 31 d'Agost del citat any 1816, es possessioná de la Rectoría l'arxiprest, Dr. Josep Portell, i es ben possible que no fou ningú mes que aquest digníssim senyor el qui, desitjós de posar terme a l'intranquil·litat d'esperit que ja es de veure planava entre els parroquians, concertá amb el senyor Bisbe, Ilm. Strauch, tot acatant el fet consumat i l'impossibilitat de recobrar l'imatge antiga, que havia desaparegut, una segona benedicció i espléndida entronització de l'imatge de l'Assumpta, fixant-la per la Festa Major del any 1817. Per lo qual la vigília, 14 d'Agost, montada l'Escultura en un adornat tabernacle, fou duta processionalment desde la Casa Rectoral a l'Església pel senyor Bisbe, la Comunitat i bon nombre de fiels, molts d'ells amb atxes, i al arribar al presbiteri, el meteix Prelat la benef solemnement. Acte seguit fou passejada pels principals carrers amb gran concurs de poble, i, tornada a l'Església, se cantá ofici solemne al peu meteix del tabernacle, essent celebrant el Dr. Portell. Després de la solemnitat, el senyor Bisbe maná que fos pujada l'imatge a son trono, ordenant que ningú per cap motiu la pogués treure sens permís seu o de sos successors. Els dos dies següents es celebraren amb esplendor insòlit els cultes religiosos de costum presidits per l'Ilm. Strauch, el qual no volgué partir sens abans concedir 40 dies de perdó guanyadors resant una Salve davant la beneïda Imatge (2).

Mes, totes aquestes festes i l'amorosa i conciliadora sollicitut dels organitzadors no produiren pas el bon resultat que era de desitjar. Fetxats del primer día de Juliol del any 1818 hem vist dos oficis del mentat senyor Bisbe dirigits respectivament al Arxiprest i Comunitat i al Batlle, senyor Silvestre Parés, participant-los la destitució dels Administradors, per raó del procés que contra d'ells es seguía en la Curia de la Diócessis, i proibint-los regoneixe com a subsistentia la Confraria, per no reunir les prescripcions legals. En ocasió d'aitals turbulencies, desaparegueren del Camaril qualques vestits marians i altres prenes de valor; i totes

(1) Mensa Episcopal de Vich; documents de Moyá.

(2) Arxiu de la Comunitat; Llibre de Convocacions.

les indagacions del Dr. Fortiá Delgar, Secretari de Cambra, sols alcansaren la formal declaració per part del meteix autor de què l'escultura mariana primitiva era destruïda (1).

La llarga serie d'anormalitats tingué fi en 1824, substituint-se l'escultura de l'Assumpta per una tercera imatge, o s'hi l'actual. Aquesta sortí del obrador de Josep Molist, escultor vigatà, qui feu una obra bona. La vigília de Cinco-gesma, el Dr. Portell la benehí en presència de tota la clerecía, dels administradors, Josep Bargués i Francesc Gall, del Ajuntament i de molt concurs de poble, i fou col·locada en el trono actual, construït com se digué, en 1795, i que havia pertenescut a l'Imatge romànica, havent-se procedit en tot amb autorització del Vicari Capítular de Vich (2).

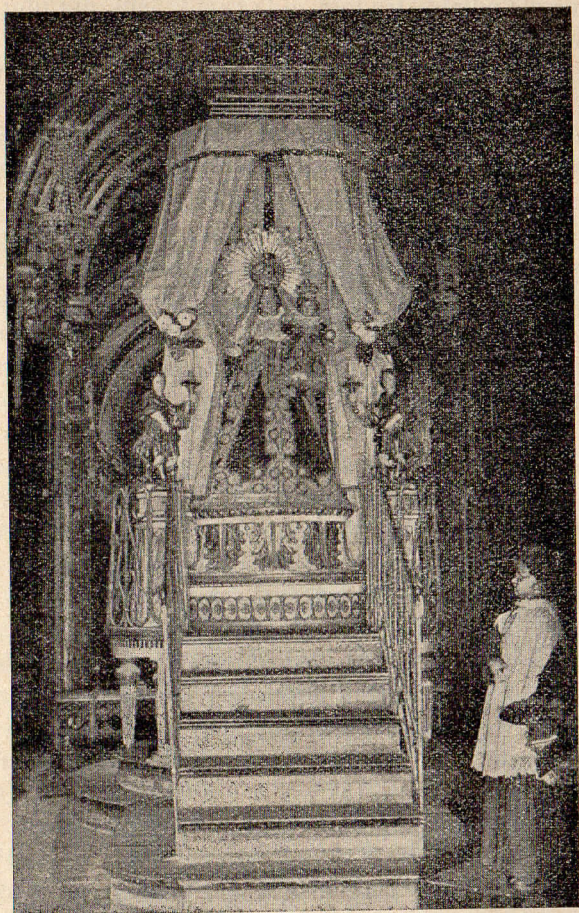
Adicions.—Tal volta hem teixit l'anterior relació amb excessiu luxe de detalls; mes no s'en estranyará, sens dupte, qui tingui en compte que aquests fets ressonaren en la consciencia del poble durant tota la passada centuria, no havent-se esmortuït encara enterament, calent per lo meteix exposar-los amb tota la possible claretat. Per aixó s'ens ha de permetre que siguem encara més difusos, apuntant quelques conceptes deixats de banda, a fi de no enfarfegar el relat històric.

Primerament ningú pot duptar que aitals divergencies en un principi no foren filles de mala fé; mes abans s'hi ha de regoneixer un fons de devoció, si es vol indiscreta o no prou conscienta. La convocatòria de la Confraria i la subjecció dels treballs a l'aprobació del Ajuntament i demés persones interessades salva el primer pas dels administradors; així com al revés, el desagrado manifestat per alguns es basa en fonament poc sòlit.

Els excessos de les tropes franceses durant la guerra del any vuit relatats en altre lloc, tingueren compliment en l'històrica icona de la Verge, tan venerada dels moyanesos, la qual restá en estat llastimós. D'aquí que reclamava una restauració molt important, i que allavors difícilment s'hauria fet a consciencia. D'altra banda el sumptuós retaule major, modelat amb tot el moviment que saberen imprimir-li

(1) Mensa Episcopal; lloc citat.

(2) Llibre de la Confraria de Misericordia.

SANTA MARIA DE MISERICORDIA (Vilanova)

els artistes de la divuitena centuria, pareixia exigir per a son ample ninxo central una escultura que, deixant la rigidesa hierática de les formes romàniques, s'acomodés al gust dels temps, de ben oposades tendències. I aquestes raons degueren induir als administradors a la realització del llur plan, sens presumir les fatals conseqüències.

Devant la realitat d'una escultura nova, completament diferenta de l'anterior, explotá el descontent de diferentes persones, per creure abolida l'advocació de *Misericordia*, que *sempre* havia tingut la titular, i tan com per aixó, perquè devenien sobrers els vestits amb que l'havien vista habillada. Sobre lo primer, aquest es el lloc de deixar ben sentat que la mentada advocació no té l'antiguitat que se suposava. El temple primitiu fou dedicat a la Mare de Deu, anomenada simplement *Santa María*, sortint aital denominació en tots els documents; la festa patronal o de la titular ha estat celebrada sens cap modificació el día 15 de Agost, que l'Esglesia consagra a Santa María, aixó es, al tranzit i gloriosa assumpció de la Verge, i la Confraria de la Mare de Deu, establerta en 1358, fou instituida en honor de *Santa María de la Vila de Moyá*, encapsalant-se les actes capitolars de la meteixa amb aquestes paraules: *Convocats y congregats los confreres de N.^a S.^a Santa Maria de Agost...* Si aitals probes no sobressin, podríem afegir les més recents de trobar gravada la representació de l'Assumpta en un bací d'argent datat de l'any 1594, propietat de la Confraria, i d'apareixe la meteixa representació en la clau de la cúpula del temple i en els gonfarons qui eren en ús quan aixó es discutia (1).

El canvi d'advocació data, com ja hem dit abans, de la segona meitat del sigle XVII. L'acta capítolar del any 1674 du per primera volta aquest comensament: «Convocats y congregats los confreres de *Santa María de Misericordia* de la vila de Moyá...» i d'aquesta hora endevant es indefectible la nova denominació. ¿A que obeix el canvi o simplement adició? No hem pogut esbrinar-ho; ni allavors es pogué aclarir, divent-se acontentar amb lo que deia la veu

(1) Mensa Episcopal: lloc citat.

pública, o sia, que era degut a haver posat la Confraria dos homes qui practiquessen l'obra de misericordia d'enterrar als morts (1). Sia per lo que es vulgi, no deixa d'esser positiu que la mentada corporació té intervenció tan directa com antiga en els enterraments.

Per lo que mira als vestits que el canvi d'imatge deixava sens destí, basti lo indicat anteriorment; es dir, que els tals no son mes que una innovació, filla del més bon desig, però inoportuna en una escultura de talla, que no té fretura de aditaments per a esser mostrada a la pietat dels devots.

Es per tot aixó que hem calificat de poc fundada la exaltació dels apassionats per l'imatge vella. Lo mes sensible es que aquesta es perdés, i de les discussions s'en ressentís no poc la devoció a la Mare de Deu, tan arrelada en el cor dels fills de Moyá. No obstant, tot lo relatat no fou mes que una boira de tempesta, que no tardá a esvair-se. El sol de la pietat mariana, que tan intensament havia brillat durant llargues centuries, refulgí, si hi cab, més esplendorós al punt que els devots es feren compte que el motiu dels llurs distanciaments no eren sinó apreciacions distintes sobre la manera de fer mes remarcable l'afecte que tots professaven a la celestial Mare.

El Camaril.—En el capítol dedicat al temple actual no ens hem ocupat d'aquesta molt important dependencia, a fi de parlarne aquí amb tota l'extensió possible; que sobradament mereix un mot laudatori la regia i devota mansió de l'Emperatriu de terra i cel, María. Mes, veus aquí que topem amb la meteixa dificultat de carencia de notícies de qué ens hem queixat al ressenyar l'edifici, i casi haurém de cenyir-nos a una pobra i descolorida descripció.

La part del temple corresponenta al presbiteri devía tocar a son terminament en 1693; puig en tal fetxa s'hi montá ja un altar amb el corresponent Camaril, i s'hi feu el traslado de la santa imatge de la Verge (2). Aquest camaril devía esser bastant reduït, tenint però un altaret dedicat a la Mare de Deu (3). Tal volta no passava d'una construcció provisional.

(1) Mensa Episcopal; lloc citat.

(2) Llibre de Visites.

(3) Dalmau; Breu Memoria.

Mes a mig sigle XVIII, a l'hora que l'ús dels camarils o cambres santes arrelava més fortament en tot el país, es volgué que el temple, garbós i esbelt, tingués per testa un camaril digne d'ell, que la morada de l'imatge titular fos la més espléndida manifestació del amor dels seus devots. Ja es devia assaonar amb temps esta falaguera idea, i no hi ha dubte que la Confraria de la Mare de Deu que cuidá de realitzar-la hagué de dedicar llargs anys a la recaudació dels fondos necessaris. La última voluntat del Dr. Joan Dalmau, datada del any 1736 té ja una manda pía per a el nou Camaril que fins en 1747 no es doná per terminat (1). Desconeixem a fondo la situació económic de la població en aquest temps, pero apar que no deuria estar per obres d'importancia, refeta tot just del esforç suprem que significa la fàbrica del temple llesta de fresc. Per altra part la terra començava a respirar de les lluites sagnantes i de les tiranies amb que l'havía oprimida un monarca funest; i, si havia perdut per sempre les glorioses institucions i llibertats que estimava més que la vida, el tractat de Viena (1725) retornava els honors i riqueses als catalans qui els havien perdut. Aixó i l'esponerós esplet de les industries locals de paraires i teixidors que eren al bó de la florida, indubtablement hagué de decidir als moyanesos a completar l'edifici, qui havia d'esser l'admiració de les vinentes generacions.

Els anys dedicats al aixecament dels murs del Camaril foren els 1746 i 1747, havent estat, com dit es, la Confraria la que els bastí per son compte. Es destiná a la construcció un espai de dotze metres quadrats, havent estat precís salvar la desigualtat del solar i respectar un pas antic per medi d'una ampla volta. El conjunt es compón de planta baixa i un pis. La primera te dues grans sales, i comunica amb la part alta per una doble escala de pedra ben garbosa. Componen el recinte superior tres compartiments o sales, comunicant la central, espaiosa i magnífica, amb l'edícol o recinte del trono de María. Aquest té d'escaient la cúpula, coronada per una llanterna, que porta, molt diluida, la llum de fora.

En un principi les habitacions baixes foren destinades a exposició i custodia dels molts retaulons o ex-vots i altres

(1) Dalmau; Llibre de notes històriques.

presentalles, que hi duïen els fiels, en testimoni d'agraïment a singulars mercès que la Mare de Deu els havia alcançat, presentalles que desaparegueren en els diferents atzars polítics del segle passat. Així meteix les sales altes es decoraren amb dos altars laterals i amb profusió de quadros que, procedents de Madrid, hi col·locà el sacerdot camarer, mossén Miquel Elies. Mes les mellors d'aitals pintures formaren part del botí que el Francès s'en dugué de la Vila en la guerra de l'*Independencia*; i la primera guerra civil carlista deixà també negra petjada en est sant racer, qui durant molts dies, restà a mercé de les turbes i de la soldadesca, fent fonedic lo poc que el foraster havia deixat. Així no es estrany que de tres cents trenta quadros que per declaració del qui era sacerdot camarer, mossén Sebastià Codina, ens consta existíen abans del any 1839, al present sien sols uns pocs d'ells junt amb els llenços murals del edfcol del trono lo que pot senyalar-se com a procedent d'aquella variada i típica decoració.

Per aixó en 1848, el citat camarer, sacudint l'incuria i abandono en que havia quedat el sant estatge, reclamà la caritativa generositat del exemplar mossén Josep Codina, i després de reunir tots els cabals possibles, pogué tirar endavant una restauració, no sumptuosa, però digna, i que havia d'esser de molt efecte, un cop completada amb els adornos posteriors. Consistí aquesta en pintar cada una de les dependencies, renovar notablement els dos petits altars dels baixos, dedicats respectivamentt a Jesús Crucificat i a Nostre Senyora de Loreto, i daurar en 1853 els dos altres altars de la part alta, d'un barroquisme escaient, i representant el misteri marià que l'Esglesia commemora el día 15 d'Agost en son doble aspecte, o sia l'Assumpció de la Verge en la Gloria per ministeri d'angels i sa gloriosa Coronació per Reina de terra i cel. Fou confiat aquest últim treball al daurador de Vich, Antoni Tarrés, havent importat 1200 lliures.

Les obres fetes posteriorment poden pendre's per continuació de la restauració anterior. Una d'elles, molt notable, es l'adornament del saló central, terminat en 1872. En tal fetxa s'hi col·locaren els sis quadros al oli, deguts al notable artista, Sebastià Gallés, S. J. dedicats a Sant Pons de Plane-

lla Sant Pere de Cadireta, Ilm. Pere de Planella, Urbá VIII, papa, Sunyer, comte de Barcelona, i Pere IV, rei d'Aragó, personatges fills de Moyá els tres primers, i els restants relacionats respectivament amb la Comunitat, amb el temple i amb la Confraria. Ademés es feren els sumptuosos adornos capsalers dels portals amb escuts i emblemes; s'aplicá, positiça, la cornisa i relleus de la volta, i es pintá tot de nou, lluint-se de veres en tals treballs els senyors Josep Gay esculptor, i Antoni García, daurador, i foren posats en petites carteles angulars quatre angels proveits de místics simbolismes, que regalá el senyor Maurici Recolons. Tan bella restauració fou inaugurada molt solemnement el día 2 de Febrer del citat any amb ofici orquestrat i sermó, i al final visita al Camaril, en la qual assistí la Comunitat, administradors, obrers, benefactors i gran concurs de poble, cantant-se en el recinte, profussament il·luminat, quelques motets marians. En 1876 es feu encare altre adorno notable, com es la vidriera de colors de la finestra central, deguda a la munificencia del senyor Ramón Bussanya, i del any 1890 data l'altre més important, o sia el paviment de rejola dita mosaic, costejat pel senyor Frederic Llobateras i sa senyora muller Dolors Canet, el qual pot ben dir-se que dona realç i vida a tota l'estancia.

El sant sepulcre, qui figura al centre del saló inferior, hi fou traslladat aproximadament en 1877, havent estat per tal motiu objecte d'una seriosa renovació. Entre les pintures que actualment figuren en les diferents dependencies no podem deixar de citar el retrats del Ilm. Castanyer, mossén Josep Codina i Climent VIII, la Mare del Amor Hermós, duta de Roma pel citat Castanyer, una Dolorosa de molt gust, i molts altres, alguns d'ells certament de merit, no tan com l'esculptura de Sant Josep de Calasanz, oferta recentment per l'Escola Pia, que junt amb altres imatges, fragments d'antics retaules, etc. fan del sumptuós camaril un verdaer museu, mereixedor de les visites dels devots i dels artistes. Ja sols falta, i si a Deu plau, no tardará a devenir realitat que's completi l'il·luminació artificial, - ja que la natural té gran dificultat, - del recinte de la santa Imatge, amb la qual guanyará no poc la visualitat d'aquesta, i de

pas permeterà apreciar les grans printures al oli d'aquest petit saló, notables per la varietat de passatges bíblics i simbolismes marians, ponderatius de l'incomparable bellesa de la Reina dels cels i de la seva eficacíssima intercessió, que els sants Pares anomenen omnipotència per gràcia, en favor de la desvalguda humanitat.

Relíquies.—I sobre tanta riquesa estojada en el Camaril mereix consignació especial el tresor de santes relíquies. Son moltes en nombre; i al camarer mossén Dalmau fou degut en 1873 l'hermós pensament de reunir-les en quatre distints reliquiariis a propòsit per a ésser exposats en llocs vistosos del recinte de la santa Imatge. A fi de que el devot en tingui notícia, volem detallar-les a continuació.

Primer reliquiari.—De la Creu de Nostre Senyor Jesucrist; del Sepulcre de la Verge Maria; dels ossos de Sant Sebastià; del vestit de Sant Josep; de la Taula del Cenacle; dels ossos dels apostols Sant Pere, Sant Pau, Sant Andreu, Sant Jaume, Sant Tomás, Sant Jaume, Sant Felip, Sant Bartomeu, San Mateu, Sant Simón i Sant Tadeo; del Sepulcre de Sant Joan Evangelista; del Sepulcre del Salvador; del Vestit de la Verge Maria; de la capa de Sant Josep; del Vestit de Sant Pere i Sant Pau; dels ossos de Sant Andreu, Sant Bartomeu i Sant Mateu; del Sepulcre de Sant Joan Evangelista; de les cendres de Sant Francesc; del Vestit de Sant Carles Borromeo; dels ossos de Sant Joaquim; dels ossos de Santa Filomena.

Segón reliquiari.—De la santa Creu; del Sepulcre del Salvador; del Sepulcre de la Verge Maria; del Vestit de Sant Josep; dels ossos de Sant Joaquím i Santa Ana; dels ossos de Sant Fidel, mr.; dels ossos de Sant Joan Baptista; del Sepulcre de la Verge Maria; dels ossos de Sant Sebastià i de Sant Desideri; dels ossos de Santa Rosa de Lima; dels ossos de Santa Eufrasina; dels ossos de Sant Anselm, b., Sant Roc, cr. i Sant Pío V. p.; de tela empapada en sang de Sant Josep de Calasanz.

Tercer reliquiari.—Del Sepulcre de la Verge Maria; de la Capa de Sant Josep; dels ossos de Sant Joan de la Creu i de Sant Francesc Xavier; dels sepulcres de Sant Ramón de Penyafort i Santa Teresa de Jesús; del Pesebre; dels os-

sos de Sant Ambrós i de Sant Tomàs de Vilanova; del Sepulcre de Sant Lluís Gonzaga; del Vestit de Santa Filomena; del Vel de Santa Rosa de Viterbo; de Santa Maria Magdalena; dels ossos de Sant Estanislao de Kostka; dels ossos de Santa Filomena; del Vestit de Sant Carles Borromeo.

Quart reliquiari.—Dels ossos de Sant Geroni i de Sant Llorenç; de Sant Vidal mr.; de Santa Brígida; del Cilici de Sant Francesc; del Vestit de Sant Antoni de Pádua i de Sant Felip Nerí; de Sant Ignasi de Loyola i de Santa Margarida de Cortona; del Vel de Santa Rosa de Viterbo; del Vestit de Sant Francesc de Sales, Sant Carles Borromeo, Sant Ignasi de Loyola i Sant Francesc Xavier; del Sepulcre de Sant Lluís Gonzaga; dels ossos de Santa Margarida; del Vestit de Santa Filomena; de la Urna sepulcral de Sant Lluís Gonzaga; del Sepulcre de la Verge María; de la Capa de Sant Josep; dels ossos de Santa Filomena i Santa Martina.

Santa Faç de Nostre Senyor Jesucrist.—Així es conegut altre objecte religiós, de devoció visiblement augmentada en aquests darrers temps, i al qual es just que dediquem aquí algunes ratlles, per venerar-se en un dels altars inferiors del Camaril, anomenat del Crucifix o del Calvari. Consisteix en una pintura al oli de 0'37 m. d'alt per 0'28 m. d'ample, en la qual sobre fons obscur es representa de tanmany natural un rostre d'home jove vist per davant, de forma ovalada, amb cabell castany, partit al mig del front, caigut fins a les espatlles i lleugerament ondulat, la barba també partida, no molt llarga i poc poblada, i revelant en el conjunt de faccions, de tons un xic vius, gravetat i dolcesa, i tal volta més que tot una suau melancolia que no deixa apartar-ne fàcilment els ulls. En la part inferior hi ha amb caràcters maiusculs la següent inscripció:

VERA IMAGO SALVATORIS D. N. JESU X P.
AD REGEM ABGARUM MISSA

que, traduïda, vol dir: *Verdadera Imatge de Nostre Senyor Jesucrist Salvador enviada al rei Abgar.* La tela devé enquadrada en un marc de caoba adornat amb dos filets de metall, i tot el conjunt es depositat en un elegant reconditori amb portes, ricament decorat en 1900.

Mossén Dalmau dona compte de la procedència d'aquesta tela, dient que el comunitari mossén Ramón Estevanell la adquirí en Barcelona, fent-ne donació al morir (1879) al Camaril (1).

D'acort amb l'inscripció llatina, hi ha aplacada darrera la tela una fulla impresa, en la qual es dona compte de la tradició oriental que explica el fét d'haver enviat el Salvador el seu rostre estampat en un llenç al príncep d'Edessa, Abgar, qui sollicitava la curació d'una malaltia.

La que passa per Santa Faç d'Edessa autèntica, en el segle X fou traslladada d'aquesta ciutat a Constantinopla, i més tart a Roma en el temple de Sant Silvestre, d'aont en 1870, per temor de que el Govern Italià abolís el culte del meteix, fou duta al Vaticà. D'aquí que en 1901, el citat mossén Dalmau practicà una serie de diligències, a fi de comprobar les relacions que poguessen haver-hi entre la pintura moyanesa i la de Roma, diligències que donaren per resultat primer una resposta del Capellà custodi de Sant Silvestre, declarant una acabada identitat entre les tals pintures, i després altra resposta del celebrat orientalista Vannutelli, dient que la fotografia que se li havia tramés de la Santa Faç de Moyá es el verdader tipus o exemplar dels retrats més autèntics de Jesús vistos per ell així en Roma com en els temples d'Orient.

A les anteriors satisfactòries declaracions cal afegir, - ja que l'Arqueologia ha estudiat aquest punt amb l'interès que es mereix, - que, deixant de banda les efigies del Salvador, que es diuen fetes no per mà d'home, com son la Verónica, la de Turín i la d'Edessa, les quals s'assemblen poc pera assegurar quina es la verdadera, no es fins als segles IV i V que els pintors cristians acuden a la representació de Jesús en la forma que té universal acceptació, això es: rostre ovalat, cabell partit i demés motius que caracteritzen la pintura moyanesa. Cessar Cantú (2) senyala com la més antiga efigie del Salvador la de Roma en una volta del cementiri de St, Calixte. D'ella, segons aquest autor, prengueren patró els artistes per a reproduir la Faç que ha de considerar-se tradicional, i a la qual la de Moyá es perfectament ajustada.

(1) Llibre de notes històriques.

(2) *Historia Universal*; lli. VI. cap. XXXIV.

Sacerdot Camarer.—Desde l'any 1693, fetxa de l'inauguració del camaril anterior, hi ha un reverent sacerdot qui cumple l'honrós càrrec de patge o sirvent de la Verge, cuidant de tot lo que pertany a sa reial morada. La primera notícia sobre el particular apareix en el Llibre de Visites, aon llegim textualment el següent lluminós capítol.

«Item atenent al mateix cultu y veneració de M.ª S.^a de Misericordia col·locada en lo camarín novament edificat en esta Iglesia, havem concedit llicencia al Rvnt. Arxipreste Rector desta Iglesia de benehir lo altar y de anomenar un dels preberes desta Comunitat pera tenir la clau del camarín y cuidar de la limpieza y adornos de la santa Imatge; consta de dita llicencia en nostra Curia Eclesiástica de Vich als... de... de 1693, en execució de la qual ha elegit al Rvnt. Nicolau Prat, prevere y beneficiat en esta Iglesia, lo qual se ha en carregat de diferents ornaments, es a saber de dos coronas de plata, etc. y ha donat per fiança a Magí Barrera, ciutadà honrat de Barcelona; consta una cosa y altra ab acte en poder del Dr. Pere Pujol, notari de dita Vila, a 19 de Novembre de 1693, y manam al dit Rvnt. Nicolau Prat y a sos successors en esta incumbencia que tingan particular cuidado en la limpieza, decencia y veneració desta santa Imatge, sens negar als devots lo consuelo de celebrar en ell lo Sant Sacrifici de la Missa.»

Lo copiat diu clarament que no es ningú més que l'Arxiprest el qui fa el nomenament de camarer. Mes en la nova recapitulació d'ordinacions de la Confraria del any 1747 se n'afegí una, en virtut de la qual aquesta té alguna intervenció en dita elecció, per la molta relació que amb ella té el camarer. Aquest càrrec es gratuït i perpétuo. El camarer du llibre d'entrades i exides, i acompanya els fiels qui tenen devoció de besar la santa Imatge. Es tal el respecte amb que cuida d'aquesta, que, a fi d'evitar l'intervenció de laics fins en els més humils oficis del Camaril, en el capítol de la Confraria celebrat als 9 de Novembre del any 1755 s'acordà que per a ells se servís d'un escolanet vestit amb cota morada (1).

(1) Dalmau; Llibre de notes històriques.

La llista completa dels reverents sacerdots qui durant més de dues centuries han complert amb zel i discreció l'ofici de camarer de la Verge, procurant per tots els medis que la devoció els ha inspirat l'aument i propagació del culte de la celestial Senyora, i no planyent sacrificis per a l'embelliment de son magnífic trono, es indubtablement la nota més digna de servir de punt final del present capítol, dedicat a ressenyar la devota escultura de María i son Camaril, qui son les més oloroses flors del verger de la pietat moyanesa.

REVERENTS SACERDOTS CAMARERS

Mossén Nicolau Prat.	1693
Dr. Joan Dalmau.	1720
Dr. Francesc Riber.	1742
Mossén Francesc Otzet.	1751
Mossén Miquel Elías.	1772
Mossén Isidre Daví.	1777
Mossén Isidre Casamitjana.	1798
Mossén Sebastià Pellicer.	1814
Mossén Tomás Morató.	1817
Mossén Sebastià Codina.	1827
Mossén Isidre Dalmau.	1866
Mossén Domingo Matarrodona.	1903
Mossén Just Morató.	1916

CAPÍTOL QUINT

DEVOCIÓ MARIANA

La Confraria.—Llegats, alages.—Misses de Camaril.

Funcions de pregaries.—Notes Marianes.

Moyanesos devots de Maria.

La Confraria.—Dediquem aquest capítol a estudiar amb tota la possible brevetat els principals dels molts i variats aspectes que presenta la mai moridora devoció dels fills de Moyá a llur maternal Reina i Senyora, la Verge Santíssima. Sía el primer la Confraria.

En l'alta etat mitja son ja molt exteses les germandats o confraries de sufragis, trobant-se'n d'establertes tan en la parroquia o en el monestir com en la més enasprada ermita, i sovint pertanyent a elles persones que viuen a molta distància (1). A Moyá, en la tretzena centuria son tres les confraries de les quals tenim noticia, i s'anomenen del Sant Esperit, de Sant Antoni i de Sant Jordi. Els llegats que s'els fan en l'últim tránzit diuen clarament que les tals tenen la finalitat indicada de pregar pels difunts, celebrant-los misses i oferint-los altres pñes oracions.

Posterior a aquestes confraries es la de Santa Maria, que al cap de poc de sa fundació alcança una importancia capital en la parroquia, per lo qual se la anomena *Confraria Major*, brillant entre les demás institucions de caracter piadós meiteix que la lluna en mig les estrelles.

Data del día 4 de Setembre del any 1358 l'aprobació reial d'aquesta institució; i si be es probable que amb alguna anterioritat, no molta, funciona ja en la parroquia, ha de

(1) En la última voluntat de Jaume Vilarrubia, de Moyá, del any 1436 es llegeix: «Deixo a la Confraria de Santa Maria de Ivorra, de la qual so confrare, tot quant deuré a la meteixa el dia de mon obit.»—Arxiu Parroquial; manual de testaments del any 1422.

considerar-se legalment establerta desde la mentada fetxa. S'ordenaren uns estatuts, i foren subjectats a la sanció del monarca, Pere IV, qui doná el *placet* a cada un d'ells, estampant al cap de vall la seva auténtica firma. Per lo qual ningú ha de trobar desenraonat el pensament d'haver-se col·locat, com diguerem, el seu retrat en el saló del Camaril. No hem estat sortosos d'ensopegar tan sols una copia dels mentats estatuts, per a transcriure'ls aquí, com fora de raó; no obstant les noves ordinacions aprobades en 1747, tretes en la substancia de la capitulació primitiva, ens diuen que aquells es concretaven a poder celebrar la Confraria els seus capítols o convocacions, a tenir una caixa de cabals i a elegir administradors i adjunts, els quals tenien obligació de administrar els censals de la corporació i de rendir comptes tots els anys.

L'antic sistema d'elecció d'administradors i adjunts era el d'insaculació. En dues bosses distintes es depositaven els noms dels confreres segons la llur condició social, i pera'l sorteig dels administradors se n'extreia un de cada una, i per a'l dels adjunts un de la primera i dos de la segona, sumant, junt amb els administradors cessants, cinc adjunts o concellers.

Una mirada al Llibre d'acorts, del qual estém mancats, puig l'unic llibre qui resta de la Confraria comença al any 1828, ens permetria fer una detallada ressenya de les diverses vicissituds de la pia institució fins als temps presents. Are hem de limitar-nos a consignar, copiant posteriors referencies, que un dels capítols interessants fou el dels 30 de Desembre del 1736, en el qual fou resolt que els administradors duguessen llibre d'entrades i eixides, sometent cada any pel Juliol els comptes a l'aprobació dels adjunts, i que el diumenge anterior a l'Assumpció dits administradors elegissen quatre confreres, qui tinguessen facultat d'insacular en les bosses, sens intervenció dels administradors, les persones que a llur judici fossen aptes per a'l regim de la meteixa (1).

Conforme hem indicat, als 3 de Juliol del any 1747 foren aprobades per la reial Audiencia del Principat les noves or-

(1) Llibre de la Confraria.

dinacions. En elles, a més de posar correctiu a certs abusos introduïts, es disposà entre altres coses: a) que la caixa de cabals i documentació fos tancada amb tres claus, guardant-ne una cada administrador i la tercera el primer adjunt; b) que les eleccions no es fessen per insaculació, - forma generalment abolida, - sinó per sufragi a majoria de vots, devent assistir al capítol vuitanta confreres presidits pel Batlle i per l'Escrivá reial; c) que el primer administrador tingués intervenció en el nomenament del capellà camarer, i d) que es dugués llibre apart dels acorts capitulars. Però com el nombre de vuitanta confreres resultava excessiu, als 4 d'Octubre del mateix any s'obtingué que fos vàlit el capítol amb l'assistència de sols vint i cinc individus (1).

Una reial orde del 1 de Gener del any 1770 declará ilegals totes les associacions no aprovades pel Reial Concell de Castella. Aixó obligá a una nova revisió dels estatuts feta per l'Autoritat Civil en 1818, sens la qual la Confraria, que en aquella hora precisa sufria els conflictes exposats en el capítol anterior, hauria hagut de posar terme a sa llarga i gloriosa carrera (2).

Al present les juntes de la Confraria se celebren en el Camaril amb assistència del Arxiprest i del Batlle o un regidor delegat, i s'anuncien amb toc de campana. L'elecció de administradors es fa el diumenge dins la vuitada de l'Assumpció, i els nous entrats prenen possessió del càrrec, rebent les claus i anant a captar per dins l'Esglesia la tarde del mateix día de l'elecció. A últims d'Agost ells fan l'aplega de blat per la Vila i parroquia, tenint la Confraria preferencia de sortir abans que cap altra administració. Tenen a llur càrrec el despaig de cera en la sagristia anomenada de la Confraria, proveint-ne les administracions, associacions, etc.; cuiden del altar de l'Assumpta que es monta al centre del temple durant la vuitada de sa festivitat i del Sant Sepulcre de la processó del dijous Sant, i tenen dret de patronat de quelques benifets presbiterials, entre ells el de Santa Lluçia i Santa Margarida i el de Santa Eulària, fundat aquest a

(1) Mensa Episcopal de Vich; documents de Moyá.

(2) Arxiu de la Comunitat; Llibre de Convocacions.—Mensa Episcopal; lloc citat.

Sta. María del Mar de Barcelona. Altres drets i obligacions dels administradors resten detallats en la concordia celebrada entre ells i els obrers en temps del arxiprest Homs (1). En recompensa de llurs sacrificis percibeixen un módic salari.

Els confreres satisfan, a més dels drets d'ingrés, una qüota anyal, que en el segle XV era fixada a un vuité. Però ademés, abans sobre tot, eren molts els qui al morir feien a la piadosa associació quantiosos llegats esmerçadors en la forma tradicional de censal mort, nomenant-se'la en més de una ocasió hereva universal. Ja desde sa fundació pertanyen a la Confraria tots els fiels de la parroquia, essent de notar aixó en els testaments, en els quals no manca mai un llegat, qui en el segle XV és de V o de X sous, i no es mes que el cànon estipulat entre els associats, a fi de que s'els celebrin les honres funerals de la Confraria. Aquestes honres consisteixen en la *palia*, enterrament i un aniversari. La palia es el drap cobertor de la caixa mortuoria, posseint-ne la Confraria alguns de válua, especialment un de vellut amb l'imatge de la Verge brodada al or i seda, desaparegut en la guerra dels francesos. Fins al present la Confraria té fossers pera'l sepeli dels seus confreres. Antigament, quan algú, foraster casi sempre, no pertanyia a la Germandat, al morir volia esser soterrat com a confrere, dient en el testament: «Deixo a la Confraria de Santa María vint sous, i prego als capitans i confreres que em fassin la caritat de aplicar-me l'ofici i oracions de la meteixa, encare que no hi sia inscrit» (2).

Corre a compte de la Confraria l'il·luminació del altar major en tots els diumenges i festivitats anyals, exceptuats alguns dies de devoció o de confraries, i té també senyalada una diada en les solemnials funcions de la vuitada del Corpus, essent propietaria dels domasos del presbiteri regalats en 1825 per la senyora Antonia de Carner i Sanromá (3) i restaurats en 1853 a despeses del senyor Ramón Vilar i de Lanza (4), de les llánties, canalobres i demás adornos del

-
- (1) Mensa Episcopal de Vich; lloc citat.
 - (2) Arxiu Parroquial; testaments del segle XV.
 - (3) Llibre de la Confraria.
 - (4) *Breu Memoria*; plana 26,

dit retaule. Fora tan llarc com difícil ressenyar els quantiosos dispendis amb que ha cooperat a totes les obres així de construcció com de reparació del temple, devent limitar-nos a indicar el seu esforç per a tornar-li l'esplendor que havia perdut en les guerres de l'Independencia i dels set anys, i a ponderar una volta més el seu monument perpetual, el seu casal magnífic, el Camaril, suficient ell sol per a acreditar la més rumbosa institució.

Tal es la devota institució de la Confraria de la Mare de Deu de Moyá, que conta els anys per centuries, sens que ni les revoltes polítiques ni les petites passions locals, capaces de corcar l'obra més ben fonamentada, hagin pogut destruir-la, i que en l'amorosa protecció de sa celestial Patrona confia resistir l'acció perniciosa del actual indiferentisme, qui causa un descens massa marcat en la proverbial pietat del país.

Resta sols indicar les indulgencies amb que la santa institució ha estat enriquida pels prelats de l'Església. Son les següents. Els papes Climent VIII i Urbà VIII amb butlles respectivament dels anys 1603 i 1631 concediren: a) indulgencia plenaria el dia d'entrada a la Confraria; b) indulgencia plenaria a l'hora de la mort; c) indulgencia plenaria visitant el temple el dia 15 d'Agost; d) indulgencia de set anys i set quarentenes fent la meteixa visita en les festivitats de la Concepció, Purificació, Anunciació i Naixement de Maria; e) indulgencia de xixanta dies assistint als sufragis dels confreres, capítols de la Confraria o practicant qualque obra bona; f) indulgencia de xixanta dies dotant donzelles pobres o col·locant-les en matrimoni; g) indulgencia de xixanta dies recullint els pobres o pelegrins; h) igual indulgencia procurant la pau entre els enemics; i) igual indulgencia assistint a enterraments, processons o acompanyant el Sm. Viàtic; j) igual indulgencia ensenyant el catecisme o practicant altres obres de misericordia.

En 1859 el papa Pío IX concedí indulgencia plenaria a tots els fiels qui en la forma de costum visitin el temple en els dies de Nadal, Epifania, Pasqua, Cincogesma, Sant Joan Sant Pere, Concepció, Nativitat, Purificació, Anunciació, Sant Jaume i primer diumenge d'Octubre.

Finalment el Ven. Claret, arquebisbe de Cuba, concedí

vuitanta dies de perdó, i els Ilms, senyors bisbes de Vich, Corcuera, Casadevall, Palau, Castanyer, Jordá i Colomer indulgència de quaranta dies a tots els fiels, visitant l'imatge de Santa Maria de Misericordia o fent alguna almoina per a augment del seu culte.

Llegats, alages.—Entre les antigues modalitats de la pietat popular tenen lloch molt interessant les mandes pies, i en elles surt palesada la vella devoció dels moyanesos a llur celestial Mare i Advocada. Les mandes pies de Moyá, com en general, tenen en compte la Candela que crema davant el Cos de Crist, l'Obra de l'Església, l'Hospital, i no descuiden l'almoina de pa cuit, que es distribueix al portal major del temple en els dies d'enterro i novenal. A mes, algunes voltes disposen, i fins ne fan fundació perpétua, que junt amb el pa es reparteixin als pobres grans quantitats de drap burell, drap que en 1638 fou destinat a vestir els chorers qui servien al chor del temple, triant entre ells els més pobres i naturals de la Vila (1).

Peró tot aixó no es obstacle a que el culte de la Mare de Deu tingui en les dites mandes un lloc molt preferent. Ja en l'any 952 un bisbe d'Urgell, Guisad, al ordenar son testament, volgué fer a Santa Maria de Moyá una donació amb estes paraules: «i a la casa de Santa Maria que es en Moyá (dono) III mojudes de vinya que son en Manresa i que vaig comprar a Sunyer prevere» (2). Un altre llegat fet en 1292 per Guillem de Vilagús dona compte d'una llántia que devia cremar en son altar amb els següents mots: «Item vull que lo més prompte possible es dongui compliment a la fundació que amb altre document so feta de tenir una llántia encesa davant l'altar de Santa Maria»; i a aquesta llántia o altre ciri es fan llegats en tots els testaments dels sigles XIV i posteriors. En 1294 el clergue Guillem d'Oller deixa «a Santa Maria de Moyá una *puyals* d'or y plata», i sovintegen molt les donacions testamentaries en diner destinades «a adornar l'altar de Santa Maria» (3). L'il·luminació del altar es manté, com se comprén, d'aquestes deixes. I quan, can-

(1) Llibre de Visites.

(2) Butlletí del Centre Excursionista de Vich. n.º XXV.

(3) Arxiu Parroquial; manual de testaments, any 1298.

viant els temps, les mandes pies van escassejant, es posa el baci de la Mare de Deu, al qual no manquen les almoines, cuidant d'ell la Confraria. En 1686, considerant que son excessius els bacins del temple, el Visitador ne suprimeix alguns, mai però el de la Verge de Misericordia, el qual va davant dels de Montserrat i de Redempció de Captius.

Al propagar-se l'innovació dels vestits de les escultures marianes, alguns llegats van dirigits espressament al mantell o al vestit de la Verge. Ja hem donat compte de la manda del any 1557 referenta a un mantell. Aquí bastarà transcriure la següent, que copiem de l'ultima voluntat de la senyora Narcisa Barrera del any 1716. «Item deixo a la Confraria de Nostra Senyora de Misericordia 200 lliures, volent que sien esmersades a for de censal per los Capitans de la Confraria dita la Major, y la renda sia gastada cada any en adornos de vestits, manto y altres coses se necessitarán per lo llustre y decencia de dita santa Imatge de Misericordia y del Camaril en que está posada, segons la direcció dels dits Capitans y del sagristá o prevere» (1).

Aital costum fa que amb el temps la santa Imatge conti amb gran copia de vestits, corones i altres alages; tot lo qual en les principals festivitats era mostrat als fiels, com un portent de la piadosa generositat dels ascendents, qui així havien volgut correspondre a les celestials mercès de la Verge. Mes bona part d'aquestes prenes de valor desaparegueren en les devastacions dels anys 1811 i 1839, assats funestes pel temple i per tota la Vila. Citarém entre els vestits actuals els que en 1863 i 1866 regalaren respectivament les senyores María Coma i Teresa Oller; altre de color blau cel, ofert en 1869 pel senyor Maurici Oliveres; altre blau floreat, que en 1878 presentá la senyora Gertrudis d'Alós, i sobre tots el de tisú de plata brodat al or, de preu 2150 pessetes, el qual en 1861 fou costejat dels bens i per expressa voluntat del devotíssim mossén Joseph Codina.

També posseix al present la Verge quelques joies valioses, mereixent esment especial una corona amb nimbe, molt vistosa, d'argent, composta amb elements d'altra de prin-

(1) Llibre de la Confraria.

cipis del sigle passat; l'anell pastoral que l'Ilm, Morgades, bisbe de Vich, li posá el día 25 de Març del any 1883 en acte de Visita, i les riquíssimes agulles ofertes darrerament per la senyora Avelina Gibert, viuda de Bussanya. I en la llista de benefactors devots de Maria hem de continuar aquí els noms de Mossén Pere Morató, qui en 1783 llegá al Camaril un hermosíssim calzer d'argent; del senyor Josep Santmartí, cerer de Barcelona, regalador d'una magnífica credença, composta de Crucifix, sis candelers i sacres; de Mossén Josep Cruzat, donador d'un doser; del senyor Francesc Vilarubia, qui contribuí notablement a la restauració del Camaril del any 1872, i del senyor Ramón de Rocafort, a qui fou deguda en 1878 la vidriera de colors del saló inferior. Finalment, en l'impossibilitat de relatar minuciosament tots els benefactors marians qui aquí mereixen consignació especial, no deixarém de citar tans zelosos senyors rectors i reverents comunitaris, qui a la Verge han ofert i ofereixen els sacrificis de llurs treballs personals i generosos dispendis; l'Ilustre Corporació Municipal, que, fins en hores crítiques, no ha interromput la tradicional i lloable consuetut de contribuir al import de la festa patronal; la familia Bussanya, de la qual, fora llarc numerar lo molt que ha fet per Maria; la casa Rocafort, no menys devota i entussiasa de tot quan significa augment del culte de la celestial Patrona; la familia Llobateras, de mans a tot hora obertes i mai escasses en les reparacions i millores del camaril; la familia Carner, que en la persona de la senyora Mercé Comas continua el mes honrós desprendiment en obsequi de la Reina del Cel; el Reverent Joán Costa, arxiprest, qui durant sos llargs anys de govern ha fet esmerç de sos bens i de ses incomparables energies en embellir el sumptuós temple parroquial; l'entussiasa moyanés mossén Antón Arissa, pródic fins a lo increible sempre que es tracta d'honrar la més llegítima gloria de la Vila, la Verge de Misericordia, i de qui guarda el temple valiosos utensilis culturals qui perpetuarán el seu nom, i per no fer mes cites, tota la Vila, tots els moyanesos, acabalats, menestrals i humils pobrets, per les venes dels quals circula el calor d'una generositat mai desmentida envers la celestial Senyora i Patrona, que desde son sient del Camaril nit i día

i en tot moment els dispensa dolces mercés i santes benediccions.

Misses de Camaril.—Veus aquí altra devoció mariana hermosíssima i tan antiga com arrelada en el cor dels bons moyanesos. Mossén Dalmau (1) deixá escrit que ja a finals del segle XVII, en temps del primer sacerdot camarer, molts devots, agraits a les singulars mercés de la Verge María, feien celebrar misses en el petit altar del sant recinte, per aquest motiu anomenades *Misses de Camaril*. Els fiels acudíen a oir-les, i després el meteix sacerdot, enterat de la gracia alcançada, la escrivía en un llibre, anomenat *dels miracles* o favors de la Verge, llibre del qual sentim de veres l'extraviament i no poder-ne parlar amb la detenció que es mereix.

Estem tentats de suposar que una tan santa consuetut treu el fonament d'època encare més reculada. En els testaments del segle XVI sovinteja molt aquesta clàusula: «Item vull que de mos bens me sia feta celebrar una missa en lo altar de Nostra Dona gloriosa de la Iglesia de Moyá» (1), i fins en alguns es disposa que la missa sia celebrada en día determinat de cada mes. ¿Es que aitals celebracions, que no deuen ajustar-se a la rúbrica de difunts, sinó que son de gloria, donen l'origen a les misses de Camaril? Sia com vulga, aixó almenys evidència el fet de celebrar-se moltes misses de devoció en l'altar de la Mare de Deu,

Les misses de Camaril caigueren en lamentable oblit a principis de la passada centuria, havent estat el citat mossén Dalmau qui reavivá sens gran esforç la devota práctica. Desde l'any 1866 es celebren, no en el Camaril, sinó en el altar major, encenent-se alguns ciris devant la santa Imatge, i son molts els devots qui al final pugen a saludar-la. L'Ilm. Jordá, en 1867 concedí quaranta dies d'indulgencia als fiels qui fan celebrar misses de devoció a la Verge, i l'Ilm. Castanyer, al esser elegit bisbe de Vich, volgué oferir el sant Sacrifici durant nou dies consecutius en son altar.

Funcions de pregaries.—Excediria les proporcions de aquest llibret una relació minuciosa dels actes amb que Moyá ha acudit a sa celestial Protectora, implorant remei en

(1) Llibre de notes històriques.

tota llei de necessitats públiques; a mes de qué molts ni consten en documents. Mes no podem prescindir de fer-ne sols s'ia esta lleugeura indicació, en atenció a la confiança amb que els passats veien en Marí la nau segura en tota tempesta, el bálsam goridor de tot mal. En la *Breu Memoria* figura una llarga serie de fetxes, en les quals la Reina del Cel devotament invocada ha fet renaixe per la Vila el sol de benaurança ennuvolat en hores tristes per pestes, seques i altres flagells amb que la divina Providencia ha volgut probar el pais. Ja en 1348, i segurament en moltes ocasions anteriors, reclamá la parroquia el valiment de Marí, amb motiu del contagi qui assolá tot el Principat, i que les cròniques, recorden amb horror, anomenant-lo *mort negra* pels seus símptomes repugnants i per les innombrables víctimes que causá, i en els altres morbos sobre tot dels sigles XVII i XIX no cal dir si oí compassiva la Verge de Misericordia les confiades pregaries de sos fills. Per la plaga de la llagosta del any 1687 i següent hagué de posar-se tota l'esperança en la maternal Senyora, i en tota necessitat d'aigua, desde la tristament memorable del any 1337, en la qual es pot dir que no plogué durant divuit mesos, fins a les de nostres temps, sempre ha estat Marí la *Porta del Cel*, que s'es oberta, amorosa, a les súpliques de la mariana Vila. I aquí cal consignar els llamps qui caigueren en el temple, dos el día de Corpus del any 1775, al terminar-se els oficis de la diada, i altre durant la missa d'onze en 1848, cap dels quals, mercés a la protecció de la Verge, causá desgracies personals, a pesar d'esser en amdues ocasions atestada de gent l'iglesia.

En les públiques rogatives, a mes del ceremonial prescrit pel Ritual diocesá, sovint es fa una novena a la Verge de Misericordia, i es també ben freqüent reclamar el valiment de Marí per l'intercessió dels Sants Martirs, les reliquies dels quals son dutes en processó a les iglesies de Sant Sebastiá, Sant Josep i Escola Pía, aon la Comunitat celebra ofici, i, alcançat el remei, es fa la funció de gracies en la parroquial. Com a molt digne d'esser notat, volem recordar que en 1855 la Comunitat cantá gratuïtament tots els divendres durant tres mesos un ofici a la Mare de Deu, pregant-li

que deslliurés la parroquia del cólera qui tantes víctimes feu en totes parts (1).

Notes marianes.—La majoria de les funcions de la parroquial tenen un exquisit regust de devoció mariana que les fa altament recomanables. No fora difícil aplegar-les aquí en curiós inventari; però no seria de tanta utilitat, tractant-se de notes viscudes. Hem de retreure, no obstant, la solemnitat del 15 d'Agost, festa de la titular i patrona, i la següent novena, en la qual assisteix la Comunitat amb hàbits corals en el presbiteri, i no hem de fer omissió del cant dels Goigs i de la Salve, que trobem establert ja en el segle XVII (2). ¡Com edifica veure la religiosa Corporació en els diferents dies senyalats pujar al presbiteri amb ciris a les mans, i cantar, postrada a les plantes de la Reina celestial, les devotes estrofes dels Goigs d'acort amb les armonies del orgue! Lo magestuós de la solemnitat, amb profusió de llums, nombrosos clergues i rics paraments litúrgics, recorda, sens fer-los anyorar, actes consemblants, qui es celebren en els més famosos temples bastits per la pietat cristiana a la sobirana Senyora de terra i cel.

Altra nota mariana tan típica com consoladora es l'acte de pujar al Camaril la Corporació Municipal en les festes anyals després dels divins oficis, convidada atentament pels senyors administradors, a fi de besar la mà o be l'artística cinta de la Verge Maria, i demanar acert en les dificultats del càrrec. Durant la tarde de les mentades festivitats puja a visitar la Santa Imatge tot el poble, qui implorant una mercé, qui remerciant un favor, i tot-hom oferint a Maria un cor curull de confiança i amor.

Signe de ben florida devoció a la Verge es igualment la profusió de medalles, cintes, estampes i devots llibrets que en aquests últims temps se son repartits per totes les famílies de la parroquia i comarca, havent donat gran increment a aital forma de devota propaganda mossén Isidre Dalmau, qui en 1859 doná a l'estampa una novena expressa, i poc després la *Breu Memoria* tantes voltes citada. Així en les

(1) Arxiu de la Comunitat; Llibre de Convocacions.

(2) Llibre de Visites.

propies llars tenen els fiels la representació de la devota escultura de la Verge, podent-s'hi encomanar fins en mig de llurs ocupacions. I, per a que fins els malalts gaudeixin el consol d'esser visitats per la celestial Senyora, en 1874 es feu una imatge de la Verge de Misericordia de petites dimensions, amb esta exclusiva finalitat, havent-la indulgenciada en 1876 l'Ilm. Colomer, bisbe de Vich.

Moyanesos devots de Maria.—I per ultim, entre altres mil, es ben mariana i ben moyanesa la distinció amb que la Verge ha honrat aquesta parroquia, donantli fills il·lustres en la virtut i en tots els rams del saber, en els quals resplandeixen admirablement les misericordies del seu amor. Alguns d'ells surten citats ja en el curs d'esta monografia; mes no s'ens negui retreure aquí ben elogiosament els noms dels qui de primer antuvi apareixen més oviradors.

Sant Pons de Planella.—Aquest brot de l'il·lustre familia del seu nom, tan notable en l'història de Moyà i de tot el Moyanés, deixà els temptadors afalacs de la vida senyorial, preferint les austereses i treballs apostòlics de l'Orde Dominicana, recentment fundada, i desempenyant el càrrec de prior del convent de Lleida. El seu zel per la gloria de Deu el dugué a Castellbó, no lluny de Seu d'Urgell, desde aont els heretges albigesos propagaven llurs falses doctrines, mescolança d'errors robats a heretgies anteriors. La lògica persuassiva de sa paraula, radiant de sobrenaturals resplandors, no pogué esser suportada pels enemics de la Fé, els quals buscaren ocasió d'envenenar-lo, i després de ferir-lo greument, el feren morir bastonejat. Tan gloriós tránzit esdevingué en l'any 1242, commemorant-lo el Martirologi Catalá de mossén Parassols el día 24 de Maig. Clero i poble de Seu d'Urgell anaren processonalment a recullir les santes despulles, que foren devotament guardades i venerades en la meteixa Catedral. Al present el cos sant devé estojat en un sarcòfec gòtic no anterior a la quinzena centuria, en l'altar de Santes Creus de la citada iglesia.

Sant Pere de Cadireta.—Altre gloriós martir de la Fé. Du el nom de l'important familia que degué residir en el lloc conegut avui per Cadireta de Castellnou, aont el día 25 de Juliol del any 1912 fou plantada una creu commemorativa.

Sens que puguem afirmar si es aquest Pere de Cadireta el meteix o un emparentat amb el capitular de la Seu ausetana qui en 1233 firma els documents referents a l'elecció de Sant Bernat Calvó per bisbe d'aquella iglesia, es lo cert que ingressá, igual que Sant Pons, en l'Orde de Predicadors, professant en el convent de Santa Catarina de Barcelona. Fou fundador de la casa dominicana de Seu d'Urgell, desde aont hagué de combatre les herétiques teoríes dels albigeosos difoses en tota la comarca. L'any 1279 rebé la palma del martiri, morint apedregat, i no sens haver-ne tingut abans revelació. El citat Martirologi fa memoria d'ell el dia 19 de Juliol, i el Convent de la Seu té l'honor de posseir en l'altar de Sant Antoni, dins una bella urna policromada que pot datar del sigle XIV, les seves despulles, exhaladores d'un perfum tot sobrenatural.

Amb aprovació especial i concessió d'indulgencies del Prelat diocesá, el día 20 de Desembre del any 1877 fou celebrat amb funcions extraordinaries el sisé centenar del martiri de Sant Pere de Cadireta, posant-se en l'altar el quadro del Camaril, i celebrant-se ofici de *Trinitate* i l'oració de comú d'un martir. Pot dir-se que a arrel d'aquesta solemnitat prengué gran increment la devoció de Moyá a sos dos gloriosos fills; per lo qual s'en desitjava una reliquia, que en 1881 fou cedida per l'Em. Cardenal Cassanyes bisbe d'Urgell, mercés a l'intervenció del Dr. Sebastiá Aliberch pyre. missioner apostólic, molt afecte a la Comunitat. Consistiren les santes reliquies en l'os peroné de Sant Pons i en l'os cúbit de Sant Pere, i foren col·locades en un sol reliquiari gran. Volgué celebrar-se la venturosa adquisició amb una festa solemníssima de perpetual recort, nomenant per tal fi la Comunitat procuradors especials i tenint exposades les reliquies en l'altar major tota la novena de la Verge de Misericordia. El día 14 d'Agost fou rebut processonalment el sant tresor en l'Iglesia del Hospital; es cantá un solemníssim Ofici, panegiritzant les glories dels Sants el citat Dr. Aliberch, qui havia estat el portador, i a la tarde es feu processó llarga amb les reliquies. L'entusiasme popular s'associá al faustuós aconeteixement, revestint-lo de músiques, focs artificials i altres esbargi-

« En 1380 Pere de Planella feu la traslació del cos de Sant Olaguer a sa nova capella de la Seu. Fou representat en el Concili de Tarragona del any 1371 per son vicari, Nicolau Clarior.

« Als 17 de Juliol de 1380 trasladá el cos de Santa María de Cervelló al nou sarcófec, degut a la munificencia del rei Pere IV, assistint a la cerimonia el citat Monarca, la noblesa i el poble.

« Fou el bon Pastor per ses ovelles, guardant-les curosament fins el día 20 d'Octubre del any 1385, últim de sa vida, i son cos fou tumultat en el chor de la Catedral. A Moyá, aon fundá qualques benifets presbiterials de patronat de la noble familia Planella, opinen que les seves despulls foren trasladades a la capella del Sagrament d'aquella iglesia; jo, no obstant, tinc més fé en la lauda sepulcral del paviment del chor de la Seu en la part del Evangeli, que diu: † *Pere de Planella Bisbe de Barcelona descansa en aquest vas, havent mort el día 20 d'Octubre del any 1385 †* (1).

A lo que s'acaba de copiar devem afegir que antigament hi havia en la parroquial un tern anomenat del Bisbe Planella, regalat segurament per ell (2).

De la seva devoció mariana en coneixem un preciós detall, i es l'haver beneit i celebrat la primera Missa en el temple de Santa María del Mar de Barcelona, en la diada especial del 15 d'Agost del any 1384. Be ho devía esser de agradable a la Verge, quan son Fill l'elevá a tan alt lloc.

P. Miquel Picanyol, Sch. P.—De fills de Moyá ornament de l'Orde de Sant Josep de Calasanç s'en podria teixir una bellíssima corona per la Verge María. Tots son enamorats d'Ella els Escolapis; basti dir que deixen els braços d'una mare terrena, per caure als seus en l'ensopegada advocació de Verge de l'Escola Pía. Mes, per honor d'aquest llibret, volem triar-ne un no més, el P. Picanyol, ja en vida tingut en concepte de virtut heróica. De sos pares, uns paraires de la Vila, aprengué d'esser devot de María; i aquesta devoció li feu bratar l'Universitat d'Osca, d'ont era brillant

(1) *Petrus de Planella Episcopus Barcinonensis jacet in hac urna, qui obiit 20 die Octobris anno 1385 †.*

(2) Llibre de Visites.

alumne, per l'humil sotana calasancia que dugé uns setanta anys. L'Orde posá en éll moltes esperances. En 1709, quan contava vint i quatre anys, el nombrá lector de Filosofia, i successivament li conferí els càrrecs de rector de Moyá en els temps atzararosos de la guerra de *Successió*, fundador del Colegi de Puigcerdá, rector d'Igualada en hora difícilíssima, de Mataró, novament de Puigcerdá, Vis-provincial de la província Catalana independenta, Assistant Provincial i per últim, a l'edat avançada de setanta sis anys, mestre de novíçis, destí que, com tots els citats, cumplí tan a consciència, que fou pres per model de virtut i clar espill aon se mirá sempre el nou planter, essent considerat com un dels membres més benemérits, sinó el primer, de la Província. En 1772, al cloure els ulls en la casa de Moyá, a l'edat de vuitanta vuit anys, es consigná en son necrologi que «brillá amb les més exquisides virtuts d'un varó religiosíssim». Amb quin amor la Verge Maria rebría en la porta del Cel al vellet venerable, que li havia consagrat una vida tan llarga i tan rica en mereixements!

Il·ltre. Dr. Jaume Passarell.—Entre els moyanesos devots de Maria no pot pas deixar de figurar-hi el digníssim prebendat de la Seu vigatana, del qual diu el seu biògraf, Il·ltre. Marián Serra (1) que «es una de les primeres figures del clero del Bisbat de Vich en la passada centuria, tant gloriosament fecunda en ministres del Santuari, que pot brillar i brilla amb llum propia fins al costat d'aquells astres de primera magnitud i d'esplendors immortals qui il·luminen el cel de nostra Patria: Balmes i Claret». I realment; no mes seguint-lo en sa carrera sempre ascendent, de patge del Il·lm. Strauch a professor del Seminari, ensenyant successivament Filosofia, Teologia Fonamental i Moral; veient-lo ocupant càrrecs tan delicats com els de Secretari de Càmera i de Director d'Exercicis Espirituals per a Ordenandos justament quan l'Il·lm. Corcuera els revestí d'aquell sant rigor qui ha devingut proverbial; tenint en compte la seva intimitat de relacions amb Balmes, Bach i Claret, al últim dels quals tingué en ses aules, no tan com el prestigi de que gosá

(1) *El Canonge Passarell*; biografia publicada en el Bolletí del Sindicat Agrícol de Moyá.

devant de persones espirituals com la M. Paula Delpuig, el zel singular amb que desempeñá la Penitenciària, i el cabal que d'ell feren els bisbes Casadevall, Palau i Castanyer, de tots els quals hagué d'esser conceller i el braç dret; i no oblidant al costat de tot aixó la seva humilitat i modestia i encara més aquella seva caritat que, sens exagerar, el cuidava fer anar sens vestit, un ha de veure necessàriament en el Canonge Passarell—que així era conegut i l'anomenen encare els qui han pogut apreciar el ressó de ses virtuts i de sa popularitat,—el varó providencial a qui en 1864 plorá amb raó la ciutat de Vich, dedicant-li unes honres funerals unicament comparables amb les de Balmes. I la clau que obre el secret d'aquesta existencia tan plena i tan fecunda no s'ha de suposar que s'ia altra, com el citat biograf indica, que la santa educació que degué prodigar-li sa bona mare, inspirant-li el temor de Deu i l'amor a Maria per medi de devocions tan populars i tan eficaces com es la del sant Rosari, temor i amor qui es refermarfen en l'Escola Pía, aon degué començar els estudis, i trobaren el mellor complement a l'ombra del Prelat martir, l'Ilm. Strauch, qui tenia a la Mare de Deu, sobre tot en el misteri de la Concepció Immaculada, una devoció singular, professant aquesta allavores *creencia pía* amb certa pompa i solemnitat en el meteix Palau Episcopal. Els hereus de la confiança del Canonge Passarell volgueren que restés una memoria de la seva ferventa devoció a la Verge de Misericordia, regalant en 1889 dues llánties de metall blanc per a son Camaril.

Molt Rda. M. Rosa Sautaeugenia.—Així s'anomena altra flor olorosa del verger mariá d'esta mariana Vila. Vinguda al mon en 1832, tingué la ventura de rabejar-se en la aroma de santes virtuts del Canonge Passarell, no tan com del Ilm. Castanyer, allavores Arxiprest de Moyá, havent estat aquest precisament el custodi qui guiá sos primers passos pel camí de la virtut. Un accident de familia, ocasionat per la crema del any 1839, la obligá a passar a Sant Hipólit de Voltregá; i es dolç consignar aquí que la major de ses alegríes en aquells infantívols temps era visitar la Mare de Deu en son ermitatge de la Gleva, resant-li pel camí i en la capella el sant Rosari. La Verge la triá per una

missió ben important. De superiora de la nova institució de *Servítes*, fundada pel P. Bach i el Dr. Passarell, la dugué amb tot l'Institut a la Congregació de *Germanes Terciaries Dominiques*, plantada recientment pel P. Coll, de la qual hagué d'esser primera Priora General. L'admirable creixença de la tendra planta dominicana acredita el seu origen celestial i l'amorosa sollicitud de sa Priora, dotada de prudència, govern i zel. Al morir en 1889 la M. Rosa, la Congregació que ella havia vist naixer tenia un centenar de cases filials disseminades per tota la Península, havent estat ella la que dirigí les fundacions de totes, no sens topar sovint amb greus dificultats. Anima gran, conservá la gràcia baptismal; fou exactíssima en el compliment dels vots de la Regla i discreta en tot, no però en la mortificació, en la qual fou precís posar-li fré; amá l'oració, i fou en tot model de virtut. Sos ultims mots foren les avemaries del Rosari que cada dia resava enter.

Mossén Josep Codina.—Es natural de Voltregá, pero ben moyanés aquest devot i benefactor insigne de la Verge de Misericordia, i de sobres té mérits contrets per a que li fem lloc especial aquí. Havent vingut en 1830 a ocupar la vicaria de la parroquia, li fou adjudicat al cap de poc el benifet de Sant Llorenç; i era el sacerdot zelós i solícit de la salvació de les ànimes, quan en l'any fatal de 1839, que Moyá té escrit en sa historia amb caracters de sang, rebé una punyalada i fou arrossegat escala avall de sa casa, podent salvar la vida per medis providencials. Ell atribuí el favor a la Verge de Misericordia, i durant tota sa vida s'esmerá en ser-li'n regonegut, fent-li ofrena de tots els seus bens. D'aquí que en 1848 feu daurar lo molt que faltava del retaulle major, emblanquir l'iglesia i pintar el presbiteri i Camaril; en 1853 costejá el daurat dels dos altars d'aquest recinte; en 1855 fou gran cooperador de la perspectiva del Novenari d'Animes; en 1859 restaurá l'orgue, i a sa mort, esdevinguda en aquest meteix any, volgué que sos últims havers fossen invertits en adornos del Camaril, especialment en un vestit de tisú amb mantell blau i cortinatges pel cobricel de la santa Imatge, tot lo qual fou cumplert per sos hereus en

1861. La Comunitat, que en 1845 l'havia admés en son gremi, el considera com un de sos indivíduos exemplars.

I aquesta llista s'allargaria en excés, si haguéssim de citar un per un, no ja els personatges oblidats, qui son moltíssims, havent-se apressat a rebre a les plantes de Maria el premi de llurs mereixements, sens deixar en la terra ni la preuada recordança dels noms llurs, sinó fins els meteixos de qui es té noticia documentada, tots els quals consideraren com el més gran honor oferir a la celestial Senyora les primicies de llurs talents, ciències, riqueses i virtuts. Ja hem dit d'altra part que ens limitariem als noms més oviradors a primer colp d'ull. Però no ha de restar tan mal terminada, que deixem d'incloure'hi els moyanesos Rafel de Casanova i Gervasi Costa, de significació ben regoneguda el primer en un dels més interessants episodis de l'història del Principat, i el segon notable pensador i autor d'algun tractat filosòfic en la passada centuria; els altres dos Obradors, celebrat humanista, i P. Antoni Bargués, C. M. F. missioner evangélic, qui en aquests darrers temps ha sermonat en casi totes les trones de Catalunya i fins en la Capital d'Espanya, logrant commoure i persuadir a sos sempre nombrosos oients amb la seva oratoria sencilla i vibranta, en la qual traspuava el clar convenciment de la veritat, no tan com l'Ilm. Dr. Joan Castanyer, bisbe de Vich, i el P. Francesc Coll, moyanesos, sinó de naixença, per l'afecte que sagellá la providencial missió que aquí cumpliren, i tots ells fervents devots de l'excelsa Patrona, la Verge Maria.

CAPITOL SISÉ

CAPELLES

Raó del capitol.—**Sant Sebastià.**—**Capella de l'Escola Pia.**
Sant Josep.—**Sant Pere.**—**Nostra Senyora del Carme.**
Capella del Sagrat Cor de Jesús.—**Capelles foranes.**
Nostra Senyora del Remei.—**Santa Magdalena.**—**Sant Andreu.**—**Sant Jaume.**—**Conclusió.**

Raó del capitol.—Apar sobrer aquest capitol en aquest llibret, dedicat al temple parroquial. Pero ens mou a incloure-li el pensament de que així restará resumida en un petit volum l'història de la pietat moyanesa, que, si es eminentment mariana, segons s'ha pogut comprovar, té a mes de lo exposat floracions magnifiques, que es tradueixen en capelles i temples distints del estudiat, i dedicats, quan nó a la meteixa Verge baix alguna advocació especial, a diferents sants, als quals acut confiada en tota adversitat, i sempre ovirant-se en tots aquests temples, meteix que la dolça sentor que acompanya les obres bones, l'exquisit filó de la devoció a la Mare de Deu. Dediquem, doncs, sols sien unes poques ratlles a cada un en particular.

Sant Sebastià.—Es emplaçat en la part alta de la Vila, i té al davant una espaiosa plaça, a la qual dona nom. Substitueix un altre temple més vell, bastit en 1542 pel senyor Gabriel Gomá, mercader, i per sa muller, Magdalena, els quals hi feren piadoses fundacions. El vas guardador de les despulles dels dits virtuosos senyors, al mitg del creuer, ne dona compte amb la següent inscripció:

«ASSI · JAU · LO · M · M^o · GABRIEL · GOMAR ·
MER · (mercader) Y · LA · S · MAGDALENA · MU-
LLER · SUA · LO · QUAL · VIVINT · A · LLEOR ·

DE · DEU · Y · DESCANS · DE · LA · AIA · (ànima) · SUA · Y · DELS · SEUS · FUNDA · Y · DOTA · LA · PRESENT · CAPELLA · M·D·XXXXII·.

La situació del temple anterior, qui allavors era fora dels murs de la Vila i adjunt al Hospital, construït en el mateix indret, fa pensar si tal volta tingué precedent en altre temple o oratori encara més antic. Lo que té ben lògica explicació es que fos dedicat al invicte martir, Sant Sebastià, un dels sants invocats més freqüentment en les malalties, sobre tot contagioses.

Contribuí al aixecament del edifici la devoció dels fiels, per medi de donacions i llegats qui apareixen en els testaments durant molts anys; indicant aixó que l'Obra es dugué a terme amb certa lentitut. Una d'aquestes mandes, feta per Joan Serramitja en 1560, diu textualment: «Fas llegat de quaranta lliures. les quals vull servesquen e donen realment e de fet per la obra de la capella del gloriós martir Sant Sebastià, prop dels murs de dita vila, advocat meu, que li placia volerme esser intercessor entre Deu e mi» (1).

Joia excepcional d'aquesta capella es l'esculptura pètria de Sant Sebastià, no grossa en tamany, puig mideix escasament un metre junt amb la columna posterior, però si riquíssima per la perfecció amb que es traçada. Simbolitza un jove imberbe i amb cabellera llarga que en rulls ondulats se li assenta graciosament a les espatlles. Mostra tot el cos desnú, no tenint més que un senzill cinter que se li nua al llom. De cara al cel, i amb els ulls blaus enterbolits per un excés de dolor, les mans al darrera lligades amb una corda a la robusta columna quadrangular terminada per un capitell compost, el tors lleugerament inclinat a un costat i com descansant en el peu dret, qui s'aguanta, ferm, en la roca, mentres l'altre reposa un xic inclinat, tot ell revela viu sufriment per les diferents fletxes clavades al pit i en la regió abdominal, i al mateix temps la fortalesa que dona en el martiri la seguretat del triomf i d'un premi ultraterré. Aquí l'anatomia es tractada amb discreció i fidelitat sorprenentes; i, si

(1) Arxiu Parroquial; manual de testaments, any 1556.

tot el conjunt, d'una sola peça amb la columna, es d'una perfecció admirable, no ho són menys fins els detalls més insignificants i el meteix decorat o encarnament, consistent a través del temps. Un no sab que admirar més: si l'habilitat portentosa del artista, o be el conjunt de virtuts cristianes dutes al heroisme que en la magnífica imatge surten retratades. Per aixó no es estrany que les passades generacions hagin fantasiat sobre el seu origen, contant, no sabem amb quin fonament, que fou esculpturnada per dos angels vinguts en trajo de peregrins i hostatjats en l'Hospital de la Vila, en ocasió que aquesta, deslliurada miraculosament d'una peste, havia fet vot d'obtenir una imatge de Sant Sebastiá i dedicar-li un temple.

En la primera meitat del sigle XVII degué construir-se un retaule per a aquesta escultura, apareixent oberta una suscripció pública per tan noble objecte en 1638 (1). Però, a mes d'aquest, en la meteixa centuria hi han en la capella els retaules de la Passió de l'Imatge de Crist, de la Verge del Socós, del Crucifix i de Sant Jacinto, figurant encara en 1740 l'altar de Sant Francesc (2). De manera que, fins tractant-se d'altars reduïts, el temple ha d'esser de ben regular capacitat.

L'altar de la Passió data ja de la fundació del temple, no havent estat ningú mes que el citat Gomá qui el dotá amb un benifet presbiterial amb obligació de celebrar en éll missa diària (3).

La Verge baix l'advocació del Socós es venerada també aqui a mig sigle XVI; i vagi per mostra de lo molt viva que es la seva devoció l'adjunt fragment que no podem resistir a copiar, traient-lo del testament de Pere Joan Rovira del any 1557, el qual, a mes d'ordenar que de sos bens sien sobredaurades les corones d'argent «del Jesús i de Nostra Dona del Socós», s'expressa així: «Item vull que per mos marmessors sien preses de mós bens trenta lliures, les quals sien smersades en lloch tuto y segur, per obs de fer cremar perpetuament quiscun día una llantia devant l'altar de Nostra

(1) Llibre de Visites.

(2) Llibre de Visites.

(3) Mensa Episcopal de Vich; documents de Moyá.

Senyora del Socós instituida en la capella del gloriós S. Sebastiá, y que los trenta sous de pensió de ditas trenta lliuras hagen de rebre los jurats de dita vila quiscun any, los quals en for de llur consciencia hagen de despendre so es I lliura VI sous per comprar loli qui será mester, y los quatre sous restants sien per los jurats per lo treball y cuidado tindrán en fer cremar dita llántia. Item vull que de mos bens sien presos quaranta sous per comprar una bassina ab tot son guarniment per obs de dita llántia» (1). Altra prova de la vitalitat d'aquesta devoció es la Confraria de la Verge del Socós, fundada en 1607, i que més tart degué unir-se a la dels Veguers de Sant Joan.

Regoneguda la Vila als molts beneficis alcançats per intercessió de Sant Sebastiá, en 1676 acordá pendre'l per patró, fent vot de celebrar la seva festivitat, 20 de Gener, igual que els dies preceptuats per l'Església. Per lo qual el día 9 de Gener, reunit el Concell Municipal, maná al notari, Pere Pujol, pendre acta d'aquesta votiva determinació, notificant-la immediatament a la Comunitat, a la qual pregá, tingués a be celebrar gratuïtament els oficis de la festa amb doble de primera classe i octava. Nó cal dir que la religiosa Corporació accedí, gustosa, a tot, comissionant ella meteixa al comunitari mossén Miquel Torrents, per a que junt amb el Síndic de la Vila presentés el memorial al senyor Bisbe. Tan hermosa i devota petició fou despatxada favorablement el día 18 del citat mes (2), havent perseverat desde allavors la Vila i terme en sos fervents i solemniais cultes al invicte Capità dels exercits de Diocleciá.

Al cap d'una centuria escassa, o sía en 1766 la devoció creixenta de día en día i de bell nou refermada pel benefici d'haver-se lliurat recientment la Vila d'una malaltia contagiosa, volgué mostrar-se novament espléndida amb Sant Sebastiá, dedicant-li en el meteix lloc del anterior un temple nou, garbós i ajustat als procediments constructius allavors dominants. El día 1 de Juny, a les quatre de la tarde, l'Illm. Sarmentero, bisbe de Vich, posá la primera pedra «en el cantó més avall prop de casa den Soler», havent assistit

(1) Arxiu Parroquial; manual de testaments, any 1556.

(2) Arxiu de la Comunitat; Llibre de convocatons.

a aquest acte, certament molt solemne, la Comunitat, el Concell Municipal, totes les confraries i gran concurs de poble, qui s'hi trasladà processionalment desde la parroquial amb atxes i banderes (1). L'obra començada amb entusiasme no pogué donar-se per terminada fins al any 1808. Mes si a algú causa extranyesa un tal estacionament, tingui en compte la serie de disturbis polítics que durant aquest temps caigueren sobre el país, motivats, com s'ha indicat en el capítol quart, per la declaració de guerra que la Convenció Francesa feu a Espanya després del suplici del infortunat Lluís XVI, a la qual Moyá prengué una part ben interessant; i aquesta sola, sens necessitat d'esbrinar altres causes, el convencerà de la dificultat que té la fàbrica de l'obra pía, sens mes recurs que les almoines dels devots, entre els quals ha de consignar-se la Comunitat, així corporativa com individualment. L'acte inaugural fou ben solemne. El día de Cincogesma del citat any l'arxiprest, Dr. Josep Banús, delegat pel senyor Bisbe, feu la benedicció; i es volgué que en restés una memoria en la lápida de sobre el portal de la fatxada, que, traduïda, diu: «Els fills de Moyá ofereixen, donen i dediquen aquest temple, bastit amb els treballs i sacrificis dels veïns i propis, al invicte martir i patró Sant Sebastiá, per haver lliurat moltes voltes el país del flagell de la peste i per altres innombrables favors alcançats per sa intercessió.—1808».

La disposició del temple es d'una nau i creuer, cobert amb cúpula vuitavada, no mancant un chor ben espaiós en el primer tram de la nau i en l'altra una capella per banda, dues sagristies, i sobre el portal de pedra de la fatxada, de gust modern amb serioses columnes laterals, una ben alta escultura de pedra de Sant Sebastiá. Es visiblement de época anterior la creu terminal d'aquesta part del edifici.

Fuig del ús corrent l'altar major, imitant un temple grec col·locat en edícol posterior al presbiteri, i estojant sota una cúpula ovalada sostinguda per columnes llises la prodigiosa imatge de Sant Sebastiá, que devé recullida dins una urna velada per un llenç qui es fa corre al fer-se l'exposició. Els

(1) Dalmau; Llibre de notes històriques.

altars del creuer son dedicats a Sant Bru i a Sant Francesc d'Assís, celebrant-se en el d'aquest les funcions de la Tercera Orde. El de Sant Ramón Nonat, en una de les capelles, té en el cos superior un vistós relleu de la Passió de l'Imatge de Crist, alusiu al tradicional Crucifix de Berito, qui es suposa derramá sang, per haver renovat en ell els idólatres els suplicis de Jesús en Creu, i el de la Verge del Socós, en la capella contraria, barroc i amb pintures dels quatre Doctors en el bancal, es recorda del temple anterior. L'Illm, Pascual, en sa Visita del any 1690 concedí quaranta dies de perdó, resant devant d'aquest últim altar, en el qual en 1737 fou feta fundació d'un benifet eclesiàstic (1).

Degut a l'exhumació de cadavers ordenada per l'Ajuntament en la parroquial, als 3 de Novembre del any 1820, la Comunitat, degudament autoritzada pel Prelat, es traslada a Sant Sebastià, celebrant-hi ses funcions culturals fins a la Setmana Santa del any següent (2).

Durant les turbulencies polítiques del any 1873, la forsa armada feu quartel d'aquest temple, essent precis reconciliar-lo el día 20 de Setembre; i l'imatge de Sant Sebastià, que amb previsió havia estat trasladada a lloc segur, datant molt facil d'aquesta ocasió els fraccionaments qui en ella s'observen, no fou exposada en son altar fins el día 19 de Gener, vigilia de sa festivitat, del any següent (3).

Es impossible detallar degudament les voltes que la Vila ha acudit a son Patró, obtenint d'ell el remei en tota mena de necessitats. Per a aixó caldría enumerar totes les epidèmies, seques, guerres i demés flagells caiguts providencialment sobre el país en el decurs de les centuries; lo qual ompliria un gros volum, qui certament hauria d'esser molt interessant, perque fora l'història verídica de la devoció dels moyanesos al gloriós Sant Sebastià. Però es fácil comprendre les raons que ens obliguen a prescindir d'aixó, cenyint-nos aquí a una pàlida noticia del seu temple i devotíssima imatge, molt venerada al present i més encare en els temps passats, fins al punt de que en el sigle XVII la Comunitat li resava

(1) Llibre de Visites,

(2) Arxiu de la Comunitat; Llibre de Convocacions.

(3) Dalmau; Llibre de notes històriques.

Completos diariament (1), datant almenys de principis de dita centuria la Confraria instituida a son honor (2).

Capella de l'Escola Pia.—Unida a la cara de tramontana del edifici de l'Escola Pia hi ha l'iglesia d'aquest nom, grandiosa i amb aires de parroquial. Consta d'una nau de diferents trams i de creuer, qui al lligar-se amb ella, esclata en una cúpula ben atrevida. La rica portalada de pedra, amb tonalitats plateresques, igual que el cloquer d'espadanya, deixen entreveure el desig de dissimular amb tan contats elements l'excessiva fredor del interior, produïda per una total absència d'adornos, com no sien les ratlles més indispensables del renaixement clàssic, que s'ha tingut compte en fer ressaltar al dur-se a cap la recenta atinada restauració.

El retaule major, dedicat a Sant Antoni de Pádua, es d'una gran simplicitat. Entre els diferents qui adornen les capelles laterals no hi manquen el del fill de Peralta, Fundador de l'Orde, Sant Josep de Calasanç, el de la Mare de Deu baix l'advocació de Verge de l'Escola Pia, i altre en honor de la Mare de Deu Blanca, imatge alabastrina, dreta, amb el nen Jesús al braç i el torax lleugerament inclinat a l'esquerra, de visible factura gòtica, imatge que es suposa duta de Sardènia pels escolapis fundadors d'aquesta casa, primera que subsistí a Espanya.

Igual que el parroquial, no pogué pas lliurar-se aquest temple dels actes vandàlics comesos per la gent armada en els citats anys 1839 i 1873, en el primer dels quals fou convertit en fortalesa, i s'anomená Fort de la Reina, havent-s'hi refugiat tots els fills de la Vila qui no capigueren en la parroquial, dirigits pel comandant D. Pere Martir de Febrer, qui enviá la negativa al general carlista, Comte d'Espanya, al intimar-li la rendició.

L'Il·m. Colomer, bisbe de Vich, honrá aquesta iglesia, conferint-hi Ordes sagrats el día 22 de Setembre del any 1877, i es per ella altra fetxa memorable l'any 1883, per haver-s'hi celebrat amb esplendor imponderable el segon centenar de la fundació escolapia en la Vila.

Al devot comunitari i distingit moyanés, mossén Jaume

(1) Arxiu de la Comunitat; Llibre de convocatons, foli 94.

(2) Llibre de Visites, any 1632.

Buixó es degut l'establiment d'aquesta casa religiosa, que es per la Vila lo que les plantes aromàtiques per certs paratges, als quals desinfecten de tot element mal-sà.

Sant Joseph.—Quan en 1620 es bastí aquesta capella, era, com les anteriorment descrites, extramurs de la població, no edificant-se fins alguns anys més tart els carrers qui a ella conflueixen. Fou deguda sa fundació al devot sacerdot, mossén Jaume Gónima, comunitari, i a sa germana, Lluisa Busquets, beneint-la l'Illm. Fra. Andreu de Sant Geroni, bisbe de Vich, als 11 d'Octubre del citat any. Més tart fou allargada pel cap del presbiteri, conforme es nota en el lligat de les voltes; en 1865 es restaurà la fatxada, datant del any 1895 l'obra del campanar i relotge. Darrerament s'es enllestida la restauració del paviment, decoració de murs, elegant reixat de ferre del cancell, etc.

El retaule major té en sa part principal un relleu figurant la Fugida de la Sagrada Família a Egipte, al demunt d'altre qui representa l'Infanticidi d'Herodes. En 1650 hi ha l'altar del sant Sepulcre, i poc més tart apareix el dels Sants Metges, propietat de la família Alós (1).

La Congregació dels Dolors, instalada en altar propi, i al present plena de vida, fou erigida canònicament el día 19 de Març del any 1816, havent rebut l'habit en tal ocasió moltes persones, entre elles alguns sacerdots.

Son memorables els exercicis que en aquesta capella doná al clero de la Vila i contorns en 1857 el missionista, P. Esteve Sala, una de les figures de més relleu de la Congregació de PP. del Cor de María, fundada pel Ven. Claret, per a que fos la continuació del seu fecondíssim apostolat en tota la terra, havent assistit durant vuit dies a oir la seva paraula persuassiva uns xixanta sacerdots, inclosos els Pares Escolapis (2).

Sant Pere.—Petita iglesia, fundada en el carrer d'aquest nom l'any 1827 pel zelós comunitari i organista, mossén Josep Matarrodona, i el meteix any enriquida amb certs privilegis per l'Illm. Corcuera, bisbe de Vich. Es de forma molt

(1) Llibre de Visites.

(2) Arxiu de la Comunitat; Llibre de convocacions.

irregular, degut a que s'aprofità la casa del citat fundador i a que en 1862 se la volgué engrandir.

Té l'altar major dedicat al apostol Sant Pere en sa penitència, i a més el de la Verge de Montserrat amb Confraria erigida canònicament en 1882, i el de la Verge de la Mercé, molt indulgenciat.

Desde l'any 1842 hi ha instalada en aquest temple la Congregació d'Esclaus del Santíssim Sagrament, fundada en Madrid a principis del segle XVII. L'acte de l'institució fou solemníssim, havent-hi predicat un de sos fervorosos sermons el dominic, P. Francesc Coll.

Nostra Senyora del Carme.— Es la petita capella de les Germanes Carmelítes de la Caritat, nades a Vich en 1826. Aquesta residència fou oberta als 13 de Setembre del any 1848, havent-ne prés possessió la meteixa fundadora del Institut, M. Joaquina Mas de Vedruna, de mans del arxiprest Castanyer i de Ramón Durán i Josep Comas en representació del Municipi.

Unit a la capella i baix el cuidado de les religioses hi ha l'Hospital de la Vila, establiment benèfic, fundat pel piadós comunitari Dr. Joan Dalmau a principis del segle XVIII, i redotat mes tart per l'arxiprest Dr. Banús, essent substitució d'altre assil que al començament del segle XIII instituí en diferent lloc el senyor Bartomeu de Muntanyola (1), i a finals de la mentada centuria degué instal·lar-se en una casa de la Plaça, segons resa l'adjunt llegat de la senyora Dolça muller de P. de Casals: «Deixo per a Hospital, aon puguin habitar i fer llit perpetuament els pobres de Jesucrist la casa que posseesc i habito en la plaça de Moyá i el dret qui en ella tinc...» (2). Al bastir-se el temple de Sant Sebastià, hem vist ja aont era l'Hospital.

Capella del Sagrat Cor de Jesús.— Als 13 de Febrer de l'any 1883 el devot comunitari, mossén Isidre Dalmau obtingué autorització per a edificar-la en l'arrabal conegut per Poble Nou, posant la primera pedra l'Ilm. Morgades el dia 10 de Setembre del citat any, i beneint-la solemnement als 15 d'Octubre del 1885. El reverent fundador tingué la ditxa

(1) Dalmau, Llibre de la Comunitat.

(2) Arxiu Parroquial; manual de testaments, any 1298.

de celebrar-hi el sant Sacrifici immediatament després del mentat Prelat.

Es el primer temple de la Diócesis i un dels primers de Espanya en honor del Cor Deific. Però mossén Dalmau volgué dedicar-lo además als dos sants moyanesos Pons de Planella i Pere de Cadireta, dels quals fou devotíssim. D'aquí que, junt amb la del Sagrat Cor, feu esculpir les dues notables imatges, que als 13 d'Agost de 1886 beneí e indulgenciá en son Palau Episcopal el repetit senyor Bisbe.

Objecte de devota veneració en esta capella es l'imatge de la Verge de la Bonanova.

Capelles foranes.—A mes de les anteriors, emplaçades en el clos de la Vila, ornem el terme parroquial altres capelles, que mereixen esser continuades aquí. Son les següents:

Nostra Senyora del Remei.—Té l'emplaçament dins els honors del mas Saiol de la Condal, havent-la terminada als 8 de Setembre del any 1578 el comunitari mossén Serapi Saiol i els devots Jaume Saiol i Angela, sa muller. Ha de considerar-se un de sos principals benefactors el pastor Joan Serradenai, gascó, el qual diu en son testament de 20 de Març del citat any: «De tots los altres bens meus, drets i accions instituesc hereva mia universal la capella de Nostra Senyora del Roser designada i edificadora en l'honor i possessions del mas la Condal en el lloc dit la Creu del Saiol, de tal manera que aviluats mos bens, s'en fassin dues parts iguales, una per a l'obra i ornaments de dita capella i altra per a misses celebradores en la meteixa per a remei de mon ánima» (1).

La clàusula transcrita sembla indicar que la capella volgué dedicar-se a la Verge del Roser.

En 1686, el Visitador disposa que es fassin ornaments nous per a la capella del Remei.

L'host francesa, que tan mal mirament tingué amb els edificis religiosos de la població, en 1809 profaná aquest, fent del seu altar un munt de runes. Per lo qual en 1830 hagué d'esser restaurat; i, al obrir-lo al culte, s'obtingué permís de celebrar novament les ptes fundacions en ell instituides abans del saqueig (2).

(1) Arxiu Parroquial; manual de testaments, any 1556.

(2) Arxiu de la Comunitat; Llibre de Convocacions.

El retaule actual i sagristia daten del any 1874.

Arrán dels murs de la capella hi ha el cementiri de la parroquia, fetxat del any 1826, i sota el paviment d'aquella el vas de la Comunitat.

Son inmemorables les romeries de Moyá al Remei, sobre tot per causa de sequia. Per la dels 17 d'Abril del any 1775 s'hi reuní una gentada immensa, havent-s'hi dut en processó, junt amb les reliquies dels Sants Martirs, el misteri de la Verge de la Soletat.

Santa Magdalena.—Cau aquesta capella rural a uns quatre kilòmetres de distància entre mig-jorn i ponent. Lo edifici actual ne recorda un altre més antic, dret en el segle XIII. Els masos del contorn, allavors més abundants, pagaven delmes i altres prestacions per a atendre al seu culte. En la última voluntat de Berenguer de Vilarjoán datada del any 1298 apareix la següent manda, que es de les primeres notes que tenim de l'ermita: «Deixo perpetuament a la capella de Santa Maria Magdalena un censal de II sous i VIII diners anyals, que percibesc en la casa de na Franquesa, de la vila de Moyá, per una llántia que ha de cremar en ella día i nit, volent que la tingui a son cuidado l'heréu de Vilarjoán...» (1).

Ja en el segle XV, i tal volta molt abans, té la custodia de la capella un donat o ermitá, el qual, seguint la costum, s'anomena fra, du barba llarga i hábit talar, i fa per la parroquia qualques captes anyals, esmerçant el temps vagarós en el conreu de les terres properes a l'ermita. En 1749, el Visitador, inspirant-se en determinacions de sínodes anteriors, especialment en els dels anys 1591 i 1627, prohibeix terminantment a aquest i altres donats de les capelles rurals i del Hospital l'ús de l'hàbit i barba que els distingeix dels demás laics. No obstant, al estendre's el nombrament d'un ermitá nou, se li posen condicions, com freqüència de sagraments, prohibició d'ausentar-se, etc. a fi de qué sia exemple dels fiels.

Sant Andreu.—Es la capella del antigüíssim castell de Clará, bastit al temps de la reconstitució nacional de la Pa-

(1) Arxiu Parroquial; manual de testaments, any 1298.

tria. Els més vells documents parlen ja d'aquest castell, del qual resten runes en el turó on s'arrapa l'ermita, i en el sigle XIII apareixen els noms de diferents sacerdots qui es diuen rectors de Sant Andreu (1). La pietat popular li assigna llegats desde aquells remots temps, trobant-ne exemple en el testament d'Ermesindis de Vall del any 1298, amb el qual deixa «a la capella de Sant Andreu de Clará I quartera d'ordi» (2).

La disposició d'aquesta capella, petita, orientada a llevant i no mancada del típic absis, fa conservar-li el caràcter de sos primers dies. En el sigle XVII es ja propietat del mas Coromines, havent manat el Visitador en 1686 enguixar l'interior i adquirir ornaments nous.

Sant Jaume.—Aquesta ermita, de pertanyença del mas Coma, es dreta ja a mig sigle XI (3), conformant-se amb els vells documents la neta construcció romànica del seus murs. Algú ha suposat amb poc fonament que pogué esser la primitiva parroquial de Moyá. No obstant, ja en el sigle XIII dona nom als masos disseminats per la seva rodalia, apareixent entre ells el Puig de Sant Jaume de la Plana, la Coma de Sant Jaume, etc.

En 1290 G. de Puig disposa que de sos bens sien restituides a la capella de Sant Jaume tres miges quarteres de blat, i que del preu s'en destinin quatre sous per a comprar una llàntia i oli; en 1298 A. de Puig, en son testament otorgat ans de marxar a la guerra incorporat en els exercits del Rei, deixa vint diners a Sant Jaume (4), i en altra manda del any 1418 es consigna la quantitat de vint florins per a comprar una campaneta (*squilla*) amb destí a l'ermita. Tan aquesta com les de Sant Andreu i Santa Magdalena teníen antigues fundacions de misses, que complíen els comunitaris, al celebrar-hi abans en els dies preceptuats. Així meteix abans era freqüent visitar les citades capelles en processó de pregaries per qualsevol pública necessitat.

Dignes pariones de les mentades son finalment les cape-

(1) Bertrán; *Historia de Moyá*; Butlletí del Sindicat, n.º 20

(2) Arxiu Parroquial; manual de testaments, any 1298.

(3) Bertrán; *Historia de Moyá*; Butlletí citat, n.º 35.

(4) Arxiu Parroquial; manual de testaments; any 1298.

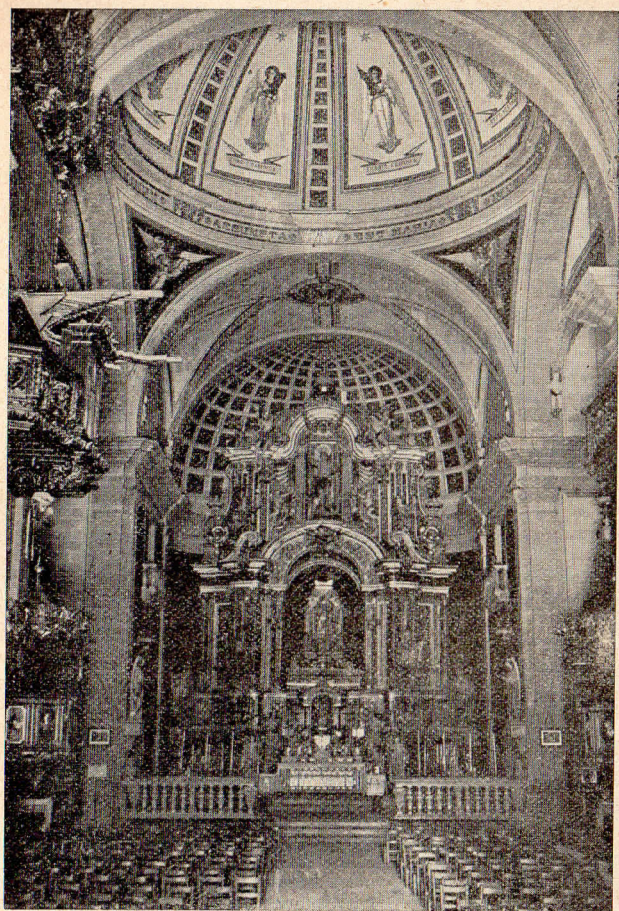
lles particulars de Sant Jacinto de Bussanya, de bell nou restaurada amb acert; de l'Immaculada de la Moratona, que té produccions dels escultors Potellas i Castellanas; de Ntra. Sra. del Roser de Casagemes, curosament conservada per l'actual propietari, senyor Barnola; de la Verge de Loreto del Masot, existent ja a mig segle XVIII, molt devota; de l'Immaculada del Passarell, oblidada com una viola en la fonda torrentera aon s'oculta el mas del seu nom; no tan com l'ermita de la Verge de la Tosca, que, si be enclavada en el terme parroquial de Marfá, ha de considerar-se ben moyanesa, no solament perquè es el més anyorat solaç pels qui disposen d'unes poques hores en mig les ocupacions, sinó perquè ja fou un rector de Moyá, l'Il.ltre. Geroni Llen-tes, qui en 1640 la benef; perquè al cap de poc Moyà la visitava en processó anyal el Dimars de Pasqua florida, i a mes en les públiques necessitats hi ha baixat, condolguda, en romiatges de pregaries, per a'ls quals té ceremonial propi amb els detalls de cantar la *Salve* en el salt de Santa Maria, i de en arribant al Codol Sabater adorar la Vera-Creu de Marfá i entonar l'antifona i oració del patró Sant Pere, i per últim ha estat ella la que més decididament ha contribuït a l'obra del Camaril i recenta restauració, donant gran contingent a les dues romerfes per tal motiu celebrades el día 29 de Juny del any 1914 i el 25 de Juliol de 1916.

Conclusió.—I amb la cita d'ermites i petits temples hem arribat, lector devot, al terme de la relació, un xic llarga, però no completa ni de molt; puig la pietat moyanesa es una muntanya de molt enlairada cima, per a escalar la qual calen energies que ja hem declarat no posseir, i a més materials que tampoc hem consultat. I en nostre proposit de remarcar un sol aspecte d'aquesta pietat, el mariá, hem deixat de dedicar sengles parrafades laudatòries a funcions tan devotes i concorregudes com la de les Quaranta Hores, citada no mes en el capítol tercer, sens haver pogut indicar que ella es molt antiga, puig en 1690 es donen ja disposicions que miren al seu bon orde (1), i que, responnent a aquesta antiguitat, el Diumenge de Rams i dies següents són de verdadera

(1) Llibre de Visites.

festa major per la Vila i parroquia, que de condició en estament i de gremi en confraria acut, sensaltar-hi un sol individu, a rendir vassallatge al Rei Omnipotent en son trono d'amor, l'Eucaristia, rivalitzant mutuament quiscuna de les associacions fins en la solemnitat externa de les hores per torn senyalades, en moltes de les quals no manquen músiques i fervorosos sermons eucarístics, i en cap la típica processó presidida per l'imatge de Jesús en Creu; les de la vuitada del Corpus, germanes de les anteriors, perque tenen per finalitat el culte del Deu-Hóstia, i perque agrupats els barris en diferentes seccions que corresponen als diferents dies de la litúrgica solemnitat, s'esmeren en declarar per medi del adorno del temple i especialment amb la profusió de llums el dolç incendi d'amor de tota la parroquia envers el Senyor, qui amb foc d'amor vingué a abusar la terra, i tantes altres, que certament tenen ben merescut l'honor de la més alta ponderació.

Desitjavem, al fer correr la ploma, trucar discretament a les portes de tants cors moyanesos, qui s'hi esplafen efusivament en l'ambient de pietat i de religió de qué son saturats els llurs usos i costums, tan del temps passat com del present, i fer-los ofrena d'aquest ramell de notícies històriques en relació amb els seus temples, sobre tot amb el parroquial, no tan com amb l'amorosa i celestial titular i patrona, Santa Maria; notícies que, si be no desconegudes de molts, es bó tenir amonjoiades en un llibret, que, si a Deu plau, temps a venir i en la ben orientada evolució dels estudis històrics una má més experta cuidarà de corretgir i ampliar. Per aixó aquí, més que sía al final, ens complavem en dedicar-lo a tots i cada un dels fills de Moyá i devots de Maria, pregant que, conforme hem indicat al començament, deixant de banda la manca d'habilitat en l'arranjament, es miri la substancia del present estudi monogràfic com una veritable manifestació d'amor del Senyor Proident i de sa bondadosa mare, la Verge Maria, envers la població privilegiada, religiosa, devota i mariana, que no en vá en els indicadors religiosos figura amb el nom de *Santa Maria de Moyá*.

SANTA MARÍA DE MISERICORDIA (Vilanova)

NOVENA
EN HONOR DE
NOSTRA SENYORA DE MISERICORDIA ⁽¹⁾

Acte de contrició.

SENYOR meu Jesucrist, Deu i home verdader: jo'm postro a vostres plantes, demanant-vos humilment perdó dels meus pecats. Regonec la multitud infinita de vostres misericordies i la meva conducta incalificable, corresponent a elles amb agravis i ofenses. Dic amb tota la compunció de qué só capaç que em pesa d'haver pecat, perque sou infinitament bó, i perque, oblidant les meves iniquitats, voleu obrir-me un día les portes de la Gloria. No vull ofendre'us mes. Concediu-me que sápigam dedicar tota ma vida a fer penitencia saludable, i per ella em fassi mereixedor de l'eterna felicitat que teniu promesa als qui de veres us amen i serveixen. Amén.

DIA PRIMER

Maria en sa gloriosa assumpció al cel.

¡Oh divina i gloriosíssima Senyora, Reina i Mare de misericordia! Jo em postro devant de vostre trono, i desde aquesta vall de llágrimes us oferc esc l'indigne tribut del meu amor. Us alabo per la gloria a que us ha exaltat el Criador. Ja que estau sentada com a Reina de cel i terra, no us olvideu de mi, infelís pecador. Digneu-vos mirar-me compassiva desde el soli de vostra grandesa. Com més pròxima

(1) Es, amb llengeríssimes modificacions, la meteixa Novena que compongué el zelós camarer, mossén Isidre Dalmau; i no creiem que hagi de substituir-se per altra de nova, perque es sumament devota, i perque ha lograt arribar al domini popular, seguint els fiels de memoria les diferents oracions.

sou al manantial de les gracies, més me les podeu alcançar. Puig en el cel coneixeu mellor les meves miseries, no s'oblidi de mi vostra pietat; socorreu-me; feu que en la terra sia vostre fiel sirvent, i així puga alabar-vos en la Glòria. En aquest dia en que haveu estat constituïda Reina del univers me consagro enterament a vostre servei. En dia de tanta alegria per vostre cor, admeteu-me per vostre esclau. Vos sou la mia Mare. ¡Oh Mare dolcíssima, Mare amabilíssima, Mare misericordiosíssima! En aquest dia vostres altars son rodejats de fills vostres qui us demanen un la salut, altre lo auxili en ses necessitats temporals; mes jo us demano gracies més agradables a vostre dolcíssim Cor. Us demano la humilitat, l'amor al despreci, la paciència en les tribulacions i la conformitat a la voluntat de Deu. Alcanceu-me la verdadera caritat, una mort ditxosa i el premi de la Glòria. Moveu el meu cor a la práctica de totes les virtuts, i elles sien el mellor ornament al presentar-me devant de vostre Fill. Vos podeu alcançar-me aquesta gracia; puig sou poderosíssima devant de Deu, ja que sou la seva Mare. ¡Oh Mare misericordiosíssima! Ple de la més viva confiança espero poder gosar de vostra companyia i alabar-vos en el cel. I ara alcanceu-me el favor particular que us demano en esta Novena si es a major gloria de Deu, honor vostre i profit de la meua ànima. Amén.

Are es resarán tres Pare nostres amb les següents jaculatories a la beatíssima Trinitat, en memoria de les tres corones de poder, sabiduría i amor que regalá a María en sa gloriosa assumpció al cel.

I. ¡Oh María, Mare de Misericordia! Jo us venero com a filla del Etern Pare, i li dono gracies pel poder en que us ha constituït.

II. ¡Oh María, Mare de Misericordia! Jo us venero com a mare del Fill de Deu, i li dono gracies per la sabiduría que us ha inspirat.

III. ¡Oh María, Mare de Misericordia! Jo us venero com a esposa del Esperit Sant, i li dono gracies per l'amor amb que us ha inflammat.

Deu vos salve, Filla de Deu Pare; Deu vos salve, Mare de Deu Fill; Deu vos salve, Esposa de Deu Esperit Sant;

Deu vos salve, temple i sagrari de la Santíssima Trinitat;
Deu vos salve, concebuda sens pecat original.

Oració per a tots els dies.

Soberana Reina i Mare de misericordia: feu que tots els mortals us vegin mare sempre misericordiosa. Socorreu als pobres; doneu aliento als pussilànims; consoleu als afligits; teniu en vostra mà als qui son tentats. Siau, Senyora, salut pels malalts, amparo pels qui agonitzen, estrella pels qui naveguen, port de salvació pels qui naufraguen, redempció pels qui ploren en l'esclavitut. Piadosíssima Verge Maria, Mare de Misericordia; feu que tots els qui sospiren en les necessitats i clamen a vostre dolcíssim Cor, trobin vostres misericordies. I per a obligar-vos a derramar-les, Senyora, sobre tots, us les demanem per intercessió de nostres gloriosos Sants Martirs, Anselm, Desideri i Eufrasina, i de nostre Patró, Sant Sebastià. Admeteu també les súpliques que per medi d'estos nostres medianers us presentem, i concediu-nos vostra misericordia are i en la hora de la mort. Amen.

Avivant la confiança en la Verge Santíssima, Mare de misericordia, demani cada qual la gracia que desitja alcançar en fruit d'aquesta Novena. I per a mellor conseguir-la, es resará la Lletania.

Kirie eleison, etc.

Sub tuum præsidium confugimus, sancta dei Genitrix, nostras deprecationes ne despicias in necessitatibus, sed a periculis cunctis libera nos semper, Virgo gloriosa et benedicta.

Exaltata est sancta Dei Genitrix.

Super choros angelorum ad cœlestia regna.

Oremus

Famulorum tuorum quæsumus, Domine, delictis ignosce; ut qui tibi placere de actibus nostris non valemus, Genitricis Filii tui Domini nostri intercessione salvemur. Qui tecum vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amén.

Maria, Mare de gracia; Mare de misericordia; defenseu-me del cruel enemic, i rebeu la mia ànima en la hora de la mort. Amén.

Salve Regina

DIA SEGÓN

María Reina de misericordia

¡Oh Mare de Deu! ¡Oh Reina i Senyora mía! Com se presenta a una gran reina un pobre ple de necessitats i de miseries, acudo a Vos, que sou la reina de cel i terra. Mireu de quantes miseries me veig rodejat; tingueu compassió de mi. Deu us ha constituït immensament rica per a socorre als pobres; sou reina de les misericordies per a aliviar als qui tenen necessitats. Mireu-me, Senyora, i socorreu-me. Mireu-me, i no m'abandoneu fins a canviar-me de pecador en sant. Confesso que no en so mereixedor; pero se que Vos us complaveu en posar remei a les miseries. I ¿qui més pobre i necessitat que jo? ¡Oh María! Tants pecats que he comés contra mon Deu, tants vicis amb que hem trobo lligat tan faltat que em regonec de tota mena de virtuts, tants enemics qui em rodejen i fan guerra... ¿voleu més necessitats? ¡Oh Reina i Mare de Misericordia! So enterament vostre; salveu-me. Fins al present he viscut allunyat de Vos; mes en avant no vull que ningú em guanyi en honrar-vos i amar-vos, I ¿com podré deixar de amar-vos, havent-me Vos tan amat? ¡Ah! ¿Qué seria de mi en aquesta hora, si Vos m'haguessen oblidat, ni m'haguessen alcançat tantes misericordies? Continueu, doncs, derramant vostres mercés sobre aquest pobre i necessitat; alcanceu-me, un verdader dolor de mos pecats i el vostre sant amor. Teniu poder per a mudar els cors; mudeu, doncs, el meu; feu veure al mon lo que podeu en favor d'aquells a qui Vos amau. Feu-me digne fill vostre, i alcanceu-me el favor que us demano en esta Novena, si es a major gloria de Deu, honor vostre i profit de la mía ánima. Amén.

DIA TERCER

María, mare dels pecadors arrepençits

¡Oh María, Reina de misericordia; digna Mare de mon Deu i Mare també mía! Al veurem tan ple d'iniquitats, no hauria de tenir valor per a venir a Vos i anomenar-vos Mare.

Mes no vull que les meves miseries me privin del consol i confiança que experimento al invocar-vos amb eix nom tan dolç. Meresc esser despreciat de Vos; mes us suplico que atengueu a lo que per mi ha volgut patir vostre fill, Jesús. Me sento oprimít pel pes enorme de mes culpes, amb les quals he ofés a la divina Magestat. Per aixó acudo a Vos, per a que m'alcanceu el perdó; ja que sou omnipotent, i obteniu tot lo que demaneu. Tingueu pietat de mi, oh María, oh Jesús, us diré amb Sant Anselm. Vos, Redemptor meu, perdoneu-me; Vos, María, Mare mía, intercediu per mi. Sé que en el cel ni en la terra no hi ha qui tinga mes pietat dels miserables que vosaltres, ni qui millor puga ajudar-los. Vos, Jesús, sou mon Pare; Vos, María, sou la mía Mare. Vosaltres amau als mes desventurats, i els abrigau amb vostres misericordies, fins a veure's segurs en el port de salvament. Aboqueu-les, doncs, a bell doll demunt d'aquest miserable pecador, que ja proposo l'esmena de més culpes. Estic segur de no quedar desamparat. Jesús meu, perdoneu-me; Mare mía, socorreu-me, i alcanceu-me la gracia particular que us demano en esta Novena, si es a major gloria de Deu, honor vostre i profit de la mía ànima. Amén.

DIA QUART

María esperança nostra

¡Oh María, Mare de Deu, esperança mía! Els fiels us invoquen amb la dolça salutació de *Refugi dels pecadors*. Vos sou el meu refugi; siau, doncs, la mía salvació. Ja sabeu lo molt que desitja vostre Fill salvarme, i lo que volgué patir per mi. Jo us presento, Mare Misericordiosa, els treballs de Jesús, el fret que sufrí en el pesebre, les privacions del desterro, els treballs de sa vida privada, els suors i cansanci de ses predicacions, la sang que derramá en sa passió i la vida que tan generosament doná en la Creu. Per son amor us demano que vullau ser el meu amparo. Donéu la mà a un pobret caigut qui necessita vostre auxilli. Sé que vostre Cor piadós troba consol en socorrer als necessitats. Derrameu, doncs, les ternures de vostre amor sobre eix indigne

pecador, qui amb mes iniquitats m'he fet reo de les penes del infern. ¡O refugi dels pecadors! ¡oh esperança m'ia! aquí em teniu, me poso a vostres mans, desitjós de cumplir vostra soberana voluntat. Digneu-vos manifestar-me 'la; puig proposo no perdonar sacrifici fins a tornar a la gracia. Jo m'acullo en els plecs de vostre mantell. Jesús vol que acudi a Vos, a fi de que la m'ia salvació, a mes de sos mérits infinits, sia deguda a vostres súplices. Siau la m'ia esperança. Ja que per tots vostres devots intercediu, no s'ia jo exclós d'aquest número; digueu una paraula, i seré salvat, i al present alcanceu-me la gracia particular que us demano en esta Novena, si es a major gloria de Deu, honor vostre i profit de la m'ia ánima. Amén.

DIA QUINT

María advocada nostra

¡Oh María, Senyora i Advocada m'ia! ¡Quina ditxa per mon ánima al pensar que Vos sou la meva advocada i la més eficaz intercessora! Jesús, vostre fill, us escolta, i us concedeix tot lo que li demanau, us diré amb Sant Bonaventura. Parleu, doncs, parleu a món favor. Jo so fill vostre, dedicat de modo particular a vostre servei, i em glorió d'estar baix vostra protecció i amparo. Vos sou la meva protectora, la meva celestial advocada; i, si feu bé a tots, i dispensau vostres favors fins als que menos es destingeixen en amar-vos, ¿quant no dec esperar de vostra benignitat? Jo faig professió d'amarvos i d'honrarvos i de confiar il·limitadament en vostra amorosa i maternal protecció. No m'oblido de la meva debilitat, i de les meves passades iniquitats, amb les quals he merescut que s'em tanquessen les portes del Cel; però el Senyor us ha fet rica en pietat i misericordia, dotant-vos de un poder i d'una eficacia que sobrepuja els meus desordres, i m'ha posat a mi baix el vostre amparo. Vos podeu i voleu salvar-me. ¡Quins motius de confiança per mi, indigne pecador! ¡Oh Mare de misericordia! Jo us presento la meva ánima; digneu-vos acceptar-la i conteu-la entre els vostres protegits. Alcanceu-me un verdader arrepentiment de mes

culpes, l'esmena de ma vida, l'amor de Deu, la perseverancia i el Cel. Intercediu per mi, oh Mare plena de misericordia i amor; concediu-me aquestes gracies, i la particular que us demano en esta Novena, si es a major gloria de Deu, honor vostre i profit de la mia ànima. Amén.

DIA SISE

María causa de nostra perseverancia

¡Oh misericordiosíssima Verge María! ¡Quant ingrat he estat amb mon Deu i amb Vos! Per vostra maternal intercessió el Senyor m'ha dispensat incomparables beneficis i favors, i jo, desagraït, he correspost a ells amb ofenses i pecats. ¡Ay de mí! Però les meves miseries augmenten en mí la confiança envers Vos, oh María, porque veig que augmenten en Vos la compassió. Doneu a coneixe que sou la mia Mare. Aboqueu en mon cor la lliberalitat i misericordia que a mans plenes concediu als qui de veres us invoquen. Gireu, celestial i divina Senyora, vostres ulls misericordiosos envers l'últim de vostres devòts. Si Vos sou la meua protecció, ¿que tinc de temer? No m'espanten, Mare mia, les meves iniquitats, perquè Vos podeu alcançar-me el perdó. No temo les tentacions, perquè Vos podeu defensar-me, i vostre poder allunya i aniquila les astucies del Infern. No temo a vostre Fill justament indignat contra de mí, perquè una paraula vostra el convertirà de jutge sever en el més amorós dels pares. Sols temo que per ma culpa deixi de encomanar-me a Vos en mes tentacions, i així oblidi el camí de salvació. Mes aixó es lo que avui us prometo; vull acudir sempre a Vos, ajudeu-me a cumplir-ho. ¡Oh Mare de Deu i Mare mia! En Vos després del Senyor tinc posada la meua confiança. De Vos espero la gracia de plorar degudament els meus pecats, i la virtut per a no recaure. Alcanceu-me la gracia de la santa perseverancia. Si les mies culpes m'han debilitat, el vostre auxili em tornarà la fortalesa. Tot ho espero de Vos, porque tot ho podeu amb Deu. De Vos espero la perseverancia en la gracia de Deu fins a la mort, i el favor i gracia particular que us demano en esta

Novena, si es a major glòria de Deu, honor vostre i profit de la mia ànima. Amén.

DIA SETÈ

Maria auxili en la mort

¡Oh dolcíssima Maria, consol dels qui en Vos esperen i esperança dels qui en Vos moren! Pensant en la hora tremenda que ha d'esser la darrera de ma vida, i en la qual seré presentat en et tribunal del Jutge suprem, i recordant que jo meteix amb mes culpes i pecats m'he firmat la sentència d'eterna condemnació, m'espanto i tremolo, i no sé aon girar els ulls en busca de consol. ¡Oh Maria! En la sang redemptora de vostre Fill i en vostra poderosíssima intercessió tinc posada tota la meva confiança. ¡Oh Consoladora dels afligits! Derrameu vostre consol sobre el més indigne de vostres sirvents; puig n'estic necessitat. Me sento afligit pel pés tan enorme de mes culpes; els remordiments atormenten ma consciencia, al pensar que totes les meves obres son plenes d'imperfecions, i que es escassa ma penitencia en comparació de lo que reclamen mes iniquitats. El dimoni será mon acusador, i la Justícia divina ha de quedar satisfeta. Mare mia ¿que será de mí? Unicament la vostra advocació pot consolar-me en aquell moment. Socorreu-me, celestial Senyora. Alcanceu-me verdader dolor de mes faltes, la gracia d'esmenar-me i esser fidel al Senyor en lo que'm resta de vida; i en l'agonia de la mort no m'abandoneu; allavors més que mai assistiu-me, conforteu-me. ¡Qui pogués gosar de vostra consoladora presencia en aquella hora! ¡Baldament que amb més iniquitats no m'hagués fet immeixedor d'esser visitat per Vos en mos darrers instants! No m'atravesc a demanar-vos aquesta gracia; mes de vostra maternal sollicitut espero que no'm deixaréu abandonat. El favor singularíssim d'una mort santa us demano, oh dolcíssima Maria, i al present la gracia que em mou a dedicarvos esta Novena, si es a major glòria de Deu, honor vostre i profit de la mia ànima. Amén.

DIA VUITÉ

Maria deslliuradora del Infern

¡Oh María! ¡Oh Mare mía misericordiosíssima! En quin abisme de mals me trobaria jo are, si Vos amb vostra piadosa má no m'haguessen socorregut! Quants anys há sufria en l'abisme del Infern, si Vos amb vostres poderoses súpliques no me n'haguessen deslliurat! Els meus gravissims pecats reclamaven aquell lloc de torments; la justa ira del Senyor m'hauria condemnat a ells, i l'esperit maligne desfogaria en mon ánima el seu odi implacable al Omnipotent. Mes Vos acudireu, oh Mare misericordiosa, i obraceu la meva salvació. ¡Oh amada Llibertadora! ¿Que puc donar-vos jo per una finesa, per una dignació tan gran? Heu vençut la duresa de mon cor, i m'heu donat amor i confiança en Vos. No cesseu, oh esperança mia, oh vida, oh Mare la més amada, de dispensar-me vostra bondadosa i eficás protecció, deslliurant-me del Infern i de caure en pecat. No permeteu que hagi de gemir amb els condemnats en aquell abisme de maledicció i horror. Jo us amo, Senyora; i vos no consentiréu que pateixi en les eternes flames, allunyat de Vos i de vostre Fill, el vostre sirvent qui sent per Vos l'incendi del amor més regonegut. No vull deixar d'estimar-vos, i després de Deu Vos seréu are i sempre el principal i unic objecte del meu amor. Feu que l'amor que us professo en la terra tingui el més bell complement en l'eternitat, i que amb mos cántics i alabances afogui les malediccions dels qui gemeguen en el precipici del Infern. Alcanceu-me, misericordiosíssima Mare, aquesta gracia, i la particular que us demano en esta Novena, si es a major gloria de Deu, honor vostre i profit de la mía ánima. Amén.

DÍA NOVE

Maria porta del Cel

¡Oh Reina del Cel! ¡Oh Mare del Amor Hermós, María! ¡Oh Senyora, que robau els cors de vostres devots amb les dolçures de vostre maternal amor. Captiveu també el meu

cor pobríssim, qui sospira per abusar-se en l'incendi de vostra soberana caritat. Vos, Mare mía, amb l'hermosura de vostres virtuts atraguereu la bondat del Omnipotent, mereixent hostatjar el Verb diví en vostres virginals entranyes. ¿Qui podrà deixar d'estimar-vos? Jo us amo, Mare mía, i voldria que mon cor us amés per tots els qui viuen allunyats de Vos, ni voldria cessar d'amar-vos, fins que mon amor pogués comparar-se al que us professen els angels i esperits benaventurats. Voldria que la meua llengua publicués per tots els confins de la terra vostres grandeses, vostra santedat, vostra misericòrdia i l'amor amb que corresponen als qui de veres us amen i serveixen. Si, Reina del Cel i Mare misericordiosíssima; jo vull amar-vos en la vida i en la mort, i després de mort desitjo venir al Cel a oferir-vos el tribut de mon amor. Allà us amaré amb un amor més intens, us amaré eternament, sens temor de defallir en vostre amor. ¡Oh María! Jo espero salvar-me per vostra mediació. En la hora de la mía mort siau Vos la porta del Cel oberta; allargueu-me els braços; admeteu-me en vostra amable companyia per tota l'eternitat. Concediu-me aquesta gracia, i al present no 'm negueu el favor que us demano en esta Novena, si es a major gloria de Deu, honor vostre i profit de la mía ànima. Amén.

En conclusió de la Novena, pot resar-se la següent.

ORACIÓ

a Maria Santíssima en acció de gracies

Santíssima e Immaculada Verge María, Mare de Deu, Reina i Mare mía, refugi i conçol de vostres devots; postrat devant de vostre trono us elegesc per la mía Mare i Advocada devant de Deu. Us dono gracies dels favors i beneficis que en esta Novena m'haveu alcançat del Senyor, i us demano, Mare de Misericòrdia, que vullau contar-me en el número de vostres fiels servidors, prènent-me baix vostre amparo. Socorreu-me en vida i en mort. Us faig generosa i total entrega de tot quan tinc, de tot quan so. Beneíu-me a mi, a tots mos parents, amics i enemics; i no permeteu que Jesús, vostre Fill, sia ofés. Defenseu-nos en les tentacions, deslli-

reu-nos dels perills, alivieu-nos en les necessitats; siau nostre concell en els duptes, consol en les afliccions, assistència en les malalties i sobre tot en les agonies de la mort. No permeteu que es perdi ningú dels qui son consagrats a Vos; ans al contrari feu que tots tinguem la ditxa de pujar al Cel a donar-vos gracies, i alabar, beneir i amar a nostre redemptor Jesucrist juntament amb Vos per tota l'eternitat. Amén.

GOIGS

de Nostra Senyora de Misericordia. ⁽¹⁾

Puig dels set goigs sou dotada
i gaudiu en l'alta Gloria:
Siau la nostra Advocada,
Mare de Misericordia.

El primer goig que tingueren
fou per l'angel Gabriel,
al qual humilment rebereu
com a missatger del Cel.
Mare sou privilegiada
com cap mes n'hi ha en l'història:

El segon fou, Verge pura,
la nit santa de Nadal,
infantant amb gran dolçura
al Fill de Deu eternal.
Dignament s'es restaurada
del pecat d'Adam l'escoria:

El tercer fou, Verge pia
quan als Reis del Orient

(1) Per mossèn Isidre Dalmau en son Llibre de la Comunitat plana 14 sabem que son deguts a la devota ploma del comunitari i antecessor seu en el piados ofici de camarer, Dr. Joan Dalmau, els Goigs de la Verge de Misericordia. No hem tingut ocasió d'esbrinar, per mes que ho creiem molt possible, si el tal es autor dels que es canten ordinariament i a la vegada dels altres Goigs de metre distint impresos al final de la Breu Memoria i dels quals s'han publicades diferentes edicions. Mes aquí donam lloc als primers, no sens subjectar-los a petites modificacions, com un obsequi de justícia al virtuós moyanés qui amb tan bon esperit els dictà en el segon quart de la divuitena centuria.

vereu fent gran cortesia
a Jesús Omnipotent;
Vos restareu exaltada
i Ell banyat d'immensa gloria:

Pel quart foreu ben ditxosa
quan Jesús ressucitá,
i la porta tenebrosa
del abisme encadená.
¡Quina part us ha tocada,
oh Regina, en tal victoria!

El quint fou quan s'en pujava
en el Cel el Redemptor,
i al apostolat deixava
protegit per vostre amor.
Puig n'estau molt agradada,
teniu-nos en la memoria:

El sisé fou goig dolcíssim
quan baixá l'Esperit Sant,
del seu foc d'amor dolcíssim
la vostra ánima abrusant.
De la terra on sou honrada
allunyeu tota discórdia:

Vostra septima alegríia
fou la mort i Assumpció,
mig d'angélica harmonía,
nimbejada de claró.
¡Oh Regina coronada,
desde eix alt trono de gloria:

Mil anys ha teniu, Senyora,
a Moyá temple sumptuós;
sou de nostra nit l'aurora,
sou del dia el sol clarós.
Fins al fi de la jornada
deu-nos pau, deu-nos concórdia:

Puig dels set goigs sou dotada
i gaudiu en l'alta gloria:
Siau la nostra Advocada,
Mare de misericordia.

Ora pro nobis, sancta Dei Genitrix.
Ut digni efficiamur promissionibus, Christi.

Oremus

CONCEDE, misericors Deus, fragilitati nostræ præsidium; ut qui sanctæ Dei Genitricis memoriam agimus, intercessionis eius auxilio a nostris iniquitatibus resurgamus. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

INDEX

CAPITOL PRIMER

EL TEMPLE PRIMITIU

Introducció.—Dedicació.—Disposició del temple.—Altres notes.—Altars.—Enterraments. 5

CAPITOL SEGÓN

EL TEMPLE ACTUAL

Manca de notícies.—Causes que motivaren el temple nou.—De la construcció.—Descripció.—Vicissituds.—Altars.—Aditaments.—Alages.—Obrers. 21

CAPITOL TERCER

LA REVERENDA COMUNITAT

Primeres vicissituds de l'Església.—La Església de Moyá Colegiata.—Primers sacerdots.—La Reverenda Comunitat.—Constitució orgànica.—Fundacions.—Serveis.—Comunitaris.—Altres benífets.—Rectorologi. 41

CAPITOL QUART

LA TITOLAR SANTA MARIA

Imatge primitiva.—Camvi i disturbis.—Adicions.—El Camaril.—Relíquies.—Santa Faç de N. S. Jesucrist.—Sacerdot camarer. 63

CAPITOL QUINT

DEVOCIÓ MARIANA

La Confraria.—Llegats, alages.—Misses de Camaril.—

Funcions de pregaries.—Notes marianes.—Moyanesos devots de María.	81
---	----

CAPITOL SISÉ

CAPELLES

Raó d'aquest capitol.—Sant Sebastiá.—Capella de l'Escola Pía.—Sant Josep.—Sant Pere.—N. ^a S. ^a del Carme.—Capella de S. Cor de Jesús.—Capelles foranes.—N. ^a S. ^a del Remei.—Santa Magdalena, Sant Andreu.—Sant Jaume.—	
Conclusió.—	101
Novena.	117
Goigs.	127

DEL METEIX AUTOR

Notes històriques de Navarcles, amb pròlec de Don Leonci Soler i Marc.

Nostra Senyora de Fussimanya, monografia històrica.

Nostra Senyora de Cabrera, monografia històrica, amb pròlec del Il·ltre. Canonge Collell.

Nostra Senyora de Puiglagulla amb pròlec del Il·ltre. Canonge Serra i Esturi.

Las Imágenes marianas de talla y los vestidos postizos.

PER PUBLICAR

Sant Benet de Bages, monografia històrica arqueològica.

Historia de Sallent.

